

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rikostorjunnasta puolustusvoimissa ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki rikostorjunnasta puolustusvoimissa, joka korvaisi poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain.

Uudistuksen tavoitteena on luoda johdonmukainen ja ajantasainen säännöstö, joka kaikilta osin vastaa perustuslain asettamia vaatimuksia. Myös muun lainsäädännön muutoksista aiheutuvat muutostarpeet on otettu huomioon.

Laissa erotettaisiin nykyistä selkeämmin rikosten ennalta estäminen ja paljastaminen rikosten selvittämisestä. Edelleen ehdotettavan lain ja sotilaskurinpitolain välinen suhde selkeytettäisiin.

Laissa säädettäisiin nykyistä täsmällisemmin ja kattavammin puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavien toimivaltuuksista, toisaalta perus- ja ihmisoikeuksien suoja ja toisaalta rikostorjunnan tarpeet huomioon ottaen. Nykyistä tarkemmin säädettäisiin myös oikeudesta saada tietoja eräistä viranomaisten re-

kistereistä ja rikostorjunnassa pidettävistä henkilörekistereistä.

Uutena ehdotetaan säädettäväksi poliisin antamasta avusta silloin, kun puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavilla ei ole toimivaltaa tehtävien hoitamiseksi tarpeelliseen toimenpiteeseen.

Poikkeusoloja koskevat säännökset säädettäisiin suoraan laissa. Lisäksi puolustusvoimien rikostorjunnan valvonnasta säädettäisiin nykyistä kattavammin.

Samalla ehdotetaan muutettaviksi tieliikennelakia, turvallisuus selvityksistä annettua lakia, puolustusvoimista annettua lakia, ulkomaalaisrekisteristä annettua lakia ja kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annettua lakia.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan samaan aikaan uuden esitutkintalain, uuden pakkokeinolain, uuden poliisilain ja uuden sotilaskurinpitolain kanssa eli 1 päivänä tammikuuta 2014.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	4
1 JOHDANTO.....	4
2 NYKYTILA.....	4
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö.....	4
Lainsäädäntö.....	4
Käytäntö.....	7
2.2 Ulkomaiden lainsäädäntö.....	10
2.3 Nykytilan arviointi.....	11
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	12
3.1 Tavoitteet.....	12
3.2 Keskeiset ehdotukset.....	12
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	12
4.1 Taloudelliset vaikutukset.....	12
4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	13
4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	13
4.4 Sukupuolivaikutukset.....	13
5 ASIAN VALMISTELU.....	13
5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto.....	13
5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen.....	14
6 RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ.....	15
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	17
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT.....	17
1.1 Laki rikostorjunnasta puolustusvoimissa.....	17
1 luku Yleiset säännökset	17
2 luku. Rikosten ennalta estäminen ja paljastaminen ja sitä koskevat toimivaltuudet	18
3 luku Rikosten selvittäminen ja sitä koskevat toimivaltuudet	23
4 luku Oikeus saada tietoja rikoksia ennalta estettäessä ja paljastettaessa	29
5 luku Oikeus saada tietoja rikoksia selvitettyä	31
6 luku Henkilörekistereitä koskevat säännökset	32
7 luku Normaaliolojen vakavat häiriötilanteet ja poikkeusolot	36
8 luku Valvonta	38
9 luku Voimaantulo	39
1.2 Tieliikennelaki.....	39
1.3 Laki turvallisuus selvityksistä.....	39
1.4 Laki puolustusvoimista.....	40
1.5 Laki ulkomaalaisrekisteristä.....	40
1.6 Laki kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta.....	40
2 TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET.....	40
3 VOIMAANTULO.....	40
4 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS.....	40
LAKIEHDOTUKSET.....	43
rikostorjunnasta puolustusvoimissa.....	43
tieliikennelain 25 ja 48 §:n muuttamisesta.....	54
turvallisuus selvityksistä annetun lain muuttamisesta.....	55
puolustusvoimista annetun lain 8 §:n muuttamisesta.....	56

ulkomaalaisrekisteristä annetun lain 10 §:n muuttamisesta	57
kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetun lain 7 §:n muuttamisesta	58
RINNAKKAISTEKSTIT	59
tieliikennelain 25 ja 48 §:n muuttamisesta	59
turvallisuusselvityksistä annetun lain 26 §:n muuttamisesta	61
puolustusvoimista annetun lain 8 §:n muuttamisesta	62
ulkomaalaisrekisteristä annetun lain 10 §:n muuttamisesta	63
kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetun lain 7 §:n muuttamisesta	64

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Puolustusvoimista annetulla lailla (551/2007) puolustusvoimien tehtäväksi on säädetty muun muassa Suomen sotilaallinen puolustaminen, johon kuuluu maa-alueen, vesialueen ja ilmatilan valvominen, alueellisen koskemattomuuden turvaaminen sekä kansan elinmahdollisuuksien, perusoikeuksien ja valtiojohdon toimintavapauden turvaaminen ja laillisen yhteiskuntajärjestyksen puolustaminen.

Puolustusvoimat vastaa sotilaallisen maanpuolustuksen alalla Suomeen kohdistuvan laittoman tiedustelutoiminnan ja sotilaallisen maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavan laittoman toiminnan torjumisesta. Tehtävä on puolustusvoimissa kuulunut perinteisesti pääesikunnan tutkintaosaston tehtäviin.

Pääesikunnan tutkintaosaston poliisitehtäviin kuuluu lisäksi eräiden sotilasoikeudenkäyntiasiana tai sotilaskurinpitoasiana käsiteltävien rikosten selvittäminen, samoin kuin puolustusvoimien palveluksessa olevan sotilaan tekemäksi epäillyn rikoslain 40 luvussa tarkoitetun rikoksen selvittäminen. Pääesikunnan tutkintaosasto selvittää myös puolustusvoimien palveluksessa olevan muun henkilön kuin sotilaan tekemiksi epäiltyjä rikoslain 40 luvussa tarkoitettuja rikoksia ja tiettyjä puolustusvoimien omaisuuteen kohdistuvia rikoksia, jos voidaan todennäköisin syin epäillä, että rikokseen on osallisena myös sotilas.

Poliisitehtävät, jotka puolustusvoimat hoitaa normaaliaikana, kuuluvat puolustusvoimien hoidettaviin myös valmiutta kohotettaessa ja poikkeusoloissa. Toiminnan tehokkuus poikkeusoloissa voidaan parhaiten varmistaa siten, että normaaliaikana luodaan ja ylläpidetään toimiva organisaatio ja perehdytetään tarvittava henkilöstö. Toiminta jatkuu pääosin samanlaisena myös valmiutta kohotettaessa ja poikkeusoloissa, vain painotukset muuttuvat. Järjestely vastaa julkisen hallinnon valmiussuunnittelussa yleisesti noudatettua periaatetta.

Suomessa suojelupoliisin tehtävänä on poliisin hallinnosta annetun lain (110/1992)

mukaan torjua sellaisia hankkeita ja rikoksia, jotka voivat vaarantaa valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtakunnan sisäistä tai ulkoista turvallisuutta sekä suorittaa tällaisten rikosten tutkintaa. Sen tulee myös ylläpitää ja kehittää yleistä valmiutta valtakunnan turvallisuutta vaarantavan toiminnan estämiseksi.

Poliisihallitus määrää tarkemmin ne asiar ryhmät, jotka kuuluvat suojelupoliisin tutkittaviksi.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Lainsäädäntö

Katsaus sääntelyn kehittymiseen

Puolustusvoimien poliisitoimintaa säänteli ennen voimassa olevan lain antamista vuodelta 1967 oleva asetus poliisitoiminnasta puolustuslaitoksessa (18/1967). Asetus oli suppea ja muun muassa keskeiset tutkinta- ja valvontatehtävät määriteltiin siinä viittauksella poliisia koskeviin asianomaisiin säädöksiin. Sama koski puolustusvoimissa poliisitehtäviä varten pidettäviä henkilörekistereitä.

Vuonna 1967 voimaan tulleen poliisilain (84/1966) 3 §:n mukaan poliisin toimialaan kuuluvia tehtäviä voitiin asetuksella määrätä puolustuslaitoksen, rajavartiolaitoksen ja muiden viranomaisten suoritettaviksi. Puolustusvoimien osalta asiasta säädettiin edellä mainitulla poliisitoiminnasta puolustuslaitoksessa annetulla asetuksella.

Poliisitoiminnasta puolustuslaitoksessa annetun asetuksen mukaan pääesikunta ja sen alaiset viranomaiset suorittivat puolustusvoimissa poliisin toimialaan kuuluvia tehtäviä. Tehtävien osalta viitattiin poliisilain 4 §:ään. Edellä mainitussa pykälässä, jonka sittemmin korvasivat poliisin hallinnosta annetun lain säännökset, lueteltiin muun muassa paikallispoliisille kuuluvina tehtävinä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen, rikollisuuden torjunta ja rikostutkinta sekä suojelupoliisille kuuluvina tehtävinä sellais-

ten hankkeiden seuraaminen ja ilmaisaattaminen, joiden on syytä varoa kohdistuvan valtakunnan itsenäisyyttä tai sen laillista valtiota yhteiskuntajärjestystä vastaan taikka jotka ovat omiaan vaarantamaan yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Asetuksen mukaan puolustusvoimille kuuluvat poliisitehtävät olivat varsin laajat ja moninaiset.

Poliisitoiminnasta puolustuslaitoksessa annetun asetuksen mukaan pääesikunnalla oli toimivalta tutkinta- ja valvontatehtävissä sekä rikostutkinnassa puolustusvoimien hallinnassa olevalla alueella ja muuallakin, kun kysymyksessä oli sotilasoikeudenkäyntilaissa tarkoitettu rikos. Oikeus tutkia puolustusvoimissa palvelevan siviilihenkilön tekemää rikosta oli sen sijaan asetuksen säännöksen valossa tulkinnanvarainen.

Vuonna 1995 voimaan tulleen poliisilain (493/1995) 50 §:n mukaan poliisin tehtäviä voitiin lailla säätää puolustusvoimien, rajavartiolaitoksen, tullin tai muun viranomaisen suoritettaviksi. Poliisilaki nosti poliisitoiminnan perustana olevat, ennen asetuksen tasoiset säännökset lain tasolle ja loi pohjan poliisitehtävien hoitamiselle puolustusvoimissa sekä normaalioloissa että mahdollisen kriisin aikana. Puolustusvoimien poliisitoiminnasta annettu asetuksentasoinen sääntely ei enää täyttänyt uuden poliisilain vaatimuksia.

Laki poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa

Laki poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa (1251/1995) tuli voimaan 15 päivänä marraskuuta 1995. Laissa tarkoitettuja poliisin tehtäviä suoritettaessa noudatetaan poliisilaissa säädettyjä periaatteita.

Puolustusvoimat huolehtii:

1) sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävän rikoksen tutkinnasta;

2) puolustusvoimien palveluksessa olevan henkilön tekemän rikoslain 40 luvussa (virkarikokset) tarkoitetun rikoksen tutkinnasta. Muun kuin sotilaan tekemä rikos voidaan tutkia vain, jos voidaan todennäköisin syin epäillä, että rikokseen on osallisena myös sotilas;

3) puolustusvoimien omaisuuteen kohdistuvan sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:n 2 momentissa tarkoitetun sellaisen rikoksen tut-

kinnasta, jonka puolustusvoimien palveluksessa oleva muu kuin sotilas on tehnyt puolustusvoimien hallinnassa olevalla alueella, aluksessa, ilma-aluksessa tai kulkuneuvossa tai palvelustehtävässä edellyttäen, että voidaan todennäköisin syin epäillä, että rikokseen on osallisena myös sotilas; sekä

4) suojelupoliisille laissa säädettyä toimivaltaa kuitenkin rajoittamatta, sotilaallisen maanpuolustuksen alalla Suomeen kohdistuvan laittoman tiedustelutoiminnan ja sotilaallisen maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavan laittoman toiminnan estämiseksi poliisin hallinnosta annetun lain (110/92) 10 §:n 1 momentissa tarkoitetuista turvallisuus- ja valvontatehtävistä, ei kuitenkaan rikostutkinnasta.

Asian laadun vaatiessa puolustusvoimien poliisitehtävä suoritetaan yhteistoiminnassa poliisin kanssa. Jos tutkinnan puolueettomuus tai rikoksen vakavuus sitä edellyttää, tehtävä on siirrettävä kokonaan poliisin suoritettavaksi. Sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävän rikoksen tutkinnan osalta viitataan lisäksi sotilaskurinpitolakiin.

Poliisin tehtäviä puolustusvoimissa hoitavat pääesikunnan tutkintaosaston virkamiehet, jotka ovat saaneet tehtävän edellyttämän koulutuksen, ja puolustusvoimien sotilaslakimiehet. Organisaatiosta ja virkamiesten kelpoisuusvaatimuksista säädetään tarkemmin asetuksella. Laissa tarkoitettuja poliisin tehtäviä suoritettaessa noudatetaan poliisilaissa (872/2011) säädettyjä periaatteita.

Poliisin tehtäviä puolustusvoimissa hoitavalla virkamiehellä on kyseisissä tehtävissä esitutkintalaissa (805/2011), pakkokeinolaisissa (806/2011) ja poliisilaissa (872/2011) poliisimiehelle säädetty toimivaltuudet. Pääesikunnan tutkintaosaston päällikkönä toimiva virkamies tai puolustusvoimien sotilaslakimies toimii tutkinnanjohtajana 1 §:n 1 momentin 1-3 kohdassa tarkoitetuissa asioissa ja hänellä on sanotuissa tehtävissä lisäksi pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle esitutkintalaissa ja pakkokeinolaisissa sekä päällystään kuuluvalle poliisimiehelle poliisilaissa säädetty toimivaltuudet. Puolustusvoimien toimesta suoritettavassa esitutkinnassa ei saa käyttää telekuuntelua eikä televalvontaa.

Toimivaltuuksia käytettäessä on nykyisen lain mukaan soveltuvin osin meneteltävä si-

ten kuin esitutkintalaissa, pakkokeinolaissa ja poliisilaissa säädetään. Pakkokeinolaissa tarkoitettu teknisestä kuuntelusta päättää tutkinnanjohtajan esityksestä pääesikunnan tutkintaosaston päällikkönä toimiva virkamies, tai tämän ollessa tutkinnanjohtaja, pääesikunnan operaatiopäällikkö. Jos asia ei siinä viivytyksellä, tutkinnanjohtajalla on pakkokeinolaissa säädetty toimivalta päättää toimenpiteen aloittamisesta.

Sotilaallisen maanpuolustuksen alalla Suomeen kohdistuvan laittoman tiedustelu-toiminnan ja sotilaallisen maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavan laittoman toiminnan estämiseksi on oikeus käyttää tarkkailua ja teknistä tarkkailua siten kuin poliisilaissa säädetään. Toimenpiteiden käyttämisestä päättää pääesikunnan tutkintaosaston päällikkönä toimiva virkamies.

Tarkkailusta, teknisestä tarkkailusta ilmoittamisesta ja sanotulla tarkkailulla saadun aineiston käsittelystä säädetään niin ikään poliisilaissa. Teknisestä kuuntelusta laadittu pöytäkirja toimitetaan puolustusministeriölle, joka antaa vuosittain eduskunnan oikeusasiamiehelle kertomuksen teknisen kuuntelun käytöstä.

Lisäksi voimassa olevassa laissa säädetään esimerkiksi tietojensaannista ja tehtävien suorittamiseksi tarpeellisista henkilörekistereistä.

Muu lainsäädäntö

Esitutkintatehtäviä suorittavat Suomessa poliisi, tulli, rajavartiolaitos, puolustusvoimat ja erätarkastajat. Muiden esitutkintaviranomaisten kuin poliisin esitutkintatehtävät ovat asiallisesti rajoitettuja. Tulli on toimivaltainen tutkimaan tullirikoksia, joissa tullilain 3 §:n mukaan on kysymys tullilain tai tullin valvottavan tai täytäntöön pantavan muun säännöksen tai määräyksen rikkomisesta, rikoslain 46 luvussa tarkoitettua laitonta tuontitavaraan ryhtymisestä tai rikoslain 32 luvun 1 §:n 2 momentissa tarkoitettua kätkemisrikoksesta. Muunkin säännöksen rikkominen voi olla tullirikos, jos siihen sisältyy omaisuuden maahantuontia tai maastavientiä. Sellainen voi olla muun muassa huumausainerikos. Tulliviranomaisen oikeu-

desta esitutkintatoimenpiteisiin säädetään tullilain 43 §:ssä.

Rajavartiolain 41 §:n 1 momentissa säädetään, että rajavartiolaitos on esitutkintaviranomainen. Rajavartiolaitos on siten muodollisesti velvollinen aloittamaan esitutkinnan samoin perustein kuin muutkin esitutkintaviranomaiset. Tutkinnan aloittamisvelvollisuudesta säädetään lisäksi rajavartiolain 42 §:ssä yhdenmukaisesti esitutkintalaissa säädetyn kanssa.

Rajavartiolaitoksen asiallisesta toimivallasta rikosten tutkimiseen säädetään rajavartiolain 42 §:ssä. Mainitun pykälän 2 momentissa on vastaava viittaus rajavartiolaitoksessa sovellettaviin sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävän rikoksen tutkintaa koskeviin säännöksiin. Viittaus on lain esitöiden mukaan tarpeen sen vuoksi, että rajavartiolaitoksessa palvelee sotilasvirkamiehiä, varusmiehiä ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavia naisia, jotka voivat joutua sotilasoikeudenkäyntiasioissa syylliseksi epäillyn asemaan ja myös sotilaskurinpitomenettelyn kohteeksi.

Rajavartiolain mukaan rajavartiomiehen toimivaltuuksista on rikosten estämisen, keskeyttämisen ja syytteen saattamisen osalta voimassa, mitä esitutkintalaissa, pakkokeinolaissa ja poliisilaissa tai muualla laissa poliisimiehen osalta säädetään. Näitä toimivaltuuksia on kuitenkin rajoitettu jäljempänä mainituin perustein.

Erätarkastajat voivat Metsähallituksen erävalvonnasta annetun lain (1157/2005) mukaan toimittaa kyseisessä laissa tarkoitettua rikosasian selvittämiseksi esitutkintalaissa tarkoitettua suppeaa esitutkinnan, jos asia on yksinkertainen ja selvä eikä teosta ole yleisen rangaistuskäytännön mukaisesti odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoo. Laajempia tutkintatoimenpiteitä vaativat asiat on viipymättä siirrettävä poliisin tehtäviksi.

Euroopan ihmisoikeussopimuksesta ja ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännöstä

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaleessa olevaa käsitettä ”oikeudenmukainen oikeudenkäynti” on tulkittu suhteellisen laajasisältöisesti. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytännön perus-

teella käsitteen on katsottu kattavan myös esimerkiksi esitutkintavirkamiesten esteettömyyden. Ihmisoikeussopimukseen liittyvä näkökohta on otettu huomioon uudemmissa ylimpien laillisuusvalvojen esitutkintavirkamiesten esteellisyyttä koskevissa ratkaisuisissa. Ratkaisuisissa on usein ollut kysymys siitä, miten on tulkittava esitutkintalain 16 §:n 1 momentin 6 kohdan yleislauseketta ”jos luottamus hänen puolueettomuuteensa muusta erityisestä syystä vaarantuu”.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännöstä tehtävien johtopäätösten mukaan esitutkinta on toimitettava tehokkaasti, joutuisasti, asianmukaisesti ja riippumattomasti. Esimerkiksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi ratkaisussaan Gharibashvili v. Georgia 29.7.2008, että valtion on toimitettava tehokas virallinen tutkinta, kun henkilö väittää puolustettavien perusteita, että poliisi on kohdellut häntä kaltoin Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan vastaisesti. Siten yleensä on välttämätöntä, että tutkinnasta ovat vastuussa ja sitä toimittavat henkilöt, jotka ovat riippumattomia tapahtumaan sekaantuneista henkilöistä. Tällä Euroopan ihmisoikeustuomioistuin tarkoittaa paitsi hierarkkisen tai institutionaalisen yhteyden puuttumista myös käytännöllistä riippumattomuutta.

Käytäntö

Puolustusvoimien ohjeistus tutkinnan siirtämisestä pääesikunnan tutkintaosastolle

Puolustusvoimat on ohjeistanut tutkinnan siirtämisestä pääesikunnan tutkintaosastolle. Sen mukaan on perusteltua siirtää tutkinta pääesikunnan tutkintaosaston suoritettavaksi, jos tutkittavaksi tulee törkeitä, laajaa selvitystyötä edellyttäviä taikka erityisasiantuntemusta vaativia rikoksia. Erityisesti niin tulee menetellä silloin, kun luottamuksen joukko-osastossa suoritettavan esitutkinnan puolueettomuuteen epäillään vaarantuvan. Kirjallisen pyynnön tekee joukko-osaston komentaja ja tutkintaa on jatkettava siihen saakka, kunnes tutkinta on siirretty. Tutkintapyynnön esittämistä suositellaan, jos:

- asialla saattaa olla suurta julkisuusarvoa

- sotilasrikos on kohdistunut aseisiin, ampuatarvikkeisiin tai räjähdysaineisiin
- teon kohteena on arvokas omaisuus
- kyseessä on laajaa vahinkoa aiheuttanut vahingonteko
- kyseessä on muutoin vaikeaselkoinen tai laajaa tutkintaa vaativa rikosasia
- teko on tietoturvaloukkaus
- kyseessä on lievää vakavampi pahoinpitely tai vamman tuottamus
- vahingonlaukauksesta on aiheutunut vahinkoa tai todellista vaaraa
- asiassa on tehty kantelu puolustusvoimien ulkopuoliselle lainvalvontaviranomaiselle, esimerkiksi eduskunnan oikeusasiamiehelle
- on erityistä tarvetta korostaa tutkinnan puolueettomuutta tai riippumattomuutta
- tapaukset, joissa on syytä epäillä tapahtuneen sotilasrikoksen tunnusmerkistön täyttävää sukupuolista häirintää
- yleensä, jos asianosaisena on henkilökuntaan kuuluva eikä asia ole yksinkertainen ja selvä.

Jos tutkinta on siirretty tutkintaosastolle, se päättää myös tutkinnan mahdollisesta suorittamisesta poliisin kanssa yhteistoiminnassa tai tutkinnan siirtämisestä kokonaisuudessaan poliisille.

Pääesikunnan tutkintaosastolla on ollut esitutkintoja seuraavasti:

- vuonna
- 2005: 167
- 2006: 123
- 2007: 142
- 2008: 168 ja
- 2009: 163.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen päätös

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on ottanut omana aloitteenaan tutkittavakseen poliisin tehtävien suorittamista puolustusvoimissa koskevan lain perustuslainmukaisuuden. Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen 18 päivänä joulukuuta 2006 antaman päätöksen (dnro 891/2/2005) mukaan lain 4 §:n (toimivaltuudet) ja 5 §:n (tarkkailu ja tekninen tarkkailu turvallisuus- ja valvontatehtävissä) keskinäinen suhde on jo alun perin tulkinvarainen. Lain sanamuoto herättää kysymyksen, tarkoittavatko 1 §:n 1 momen-

tin 1-3 kohdissa mainitut ”tutkinnassa” ilmaukset jo tapahtuneen rikoksen esitutkintaa, vai kattaako ilmaus myös rikosten ennaltaehkäisevän (tiedustelu)toiminnan. Apulaisoikeusasiamiehen mukaan käsitettä ”rikoksen tutkinta” tulisi tulkita yhdenmukaisesti muun vastaavan lainsäädännön kanssa. Hän on verrannut sääntelyä tullilain mukaisten toimivaltuuksien sääntelyyn.

Tullilain säätämisen yhteydessä hallintovaliokunta on katsonut, että nykyisen perustuslain 10 §:n 3 momentin tarkoittamalla rikoksen selvittämisellä ymmärretään myös sellaisia toimenpiteitä, joihin ryhdytään jonkin konkreettisen ja yksilöidyn rikosepäilyn johdosta, vaikka rikos ei olisi vielä ehtinyt toteutuneen teon tasolle (HaVM 2/1996 vp s. 6).

Myös perustuslakivaliokunta on katsonut, että perustuslain 10 §:n 3 momentissa viestinnän luottamuksellisuuden suojaa koskevalta rajoitusedellytyksellä ”rikoksen tutkinta” ymmärretään jo toteutuneiden rikosten esitutkinnan ohella myös sellaisia tapauksia, kun käsillä on konkreettinen ja yksilöity rikosepäily (PeVL 2/1996 vp).

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen mukaan edellä mainittujen valiokuntien kannanottojen perusteella poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain 1 §:n 1 momentin 1-3 kohdissa tarkoitettulla tutkinnalla tulee ymmärtää paitsi jo toteutuneen rikoksen selvittämistä, myös tiedustelutyypisiä tai ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä, joihin ryhdytään jonkin konkreettisen ja yksilöidyn rikosepäilyn johdosta ennen rikoksen tapahtumista. Tämä tuo apulaisoikeusasiamiehen mielestä varsinaisesti ilmi 4 ja 5 §:n keskinäisen suhteen ongelmallisuuden. Lain 5 §:ssä säädetään ennaltaehkäisevistä tehtävistä sotilaallisen maanpuolustuksen alalla. Säännöksessä tarkoitettujen toimien estämiseksi on 5 §:ssä nimenomaisesti sallittu käytettävän poliisilain mukaista tarkkailua ja teknistä tarkkailua. Kuitenkin jo 4 §:n mukaan puolustusvoimissa poliisitehtäviä hoitavilla virkamiehillä on telekuuntelu ja televalvonta pois lukien samat valtuudet kuin poliisimiehellä esitutkinta- pakkokeino- ja poliisilakien mukaan. Kun oikeus tarkkailun ja teknisen tarkkailun käyttämiseen perustuu myös ennaltaehkäisevässä tarkoituksessa jo 4 §:n

säännökseen, on vaikea ymmärtää, miksi asiasta on säädetty vielä erikseen 5 §:ssä.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies toteaa, että yksi selitys sääntelyrakenteelle voisi olla se, että tarkoituksena olisi ollut sallia 5 §:ssä tarkoitettujen tilanteiden estämiseksi vain suppeampi keinovalikoima eli vain tarkkailun ja teknisen tarkkailun käyttö. Jos tilanne on tämä, on 4 §:n muotoilu liian yleinen, kun se ei ota mainittua erityistilannetta huomioon.

Lakia lienee eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen mukaan mahdollista tulkita myös siten, että 5 §:n sääntely olisi tarkoitettu erityissääntelyksi lain 1 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettuja tilanteita varten, joihin 4 § ei ylipäätään soveltuisi. Hän on todennut, ettei kuitenkaan pidä tällaista tulkintaa lakisysteemaattisesti perusteltuna.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on pitänyt poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annettua lakia mainituilta osin tulkinnanvaraisena ja epäselvänä. Hänen mielestään laki ei täytä siltä edellytetyjä selvyyden ja täsmällisyyden vaatimuksia.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on todennut, että laki poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa on säilynyt pääosin muuttumattomana sen vuonna 1995 tapahtuneen säätämisen jälkeen. Sen sijaan vuoden 1995 jälkeen pakkokeinolakia on muutettu yli 20 kertaa ja poliisilakia toista kymmentä kertaa. Osa muutoksista ei ole vaikuttanut poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain soveltamiseen. Toisaalta osa suoritetuista muutoksista on merkittävästi laajentanut niin sanottujen salaisten pakkokeinojen käyttömahdollisuuksia. Näiden muutosten osalta peruskysymyksenä on se, onko uusien ja laajennettujen toimivaltuuksien tarkoitettu tulevan automaattisesti myös puolustushallinnossa käytettäväksi. Poliisilakiin on tehty muutoksia esimerkiksi teknisen kuuntelun soveltamisalan laajentamiseksi ja tarkkailulaitteen sijoittamista koskevan sääntelyn uudistamiseksi. Edelleen uusina on otettu sääntely matkapuhelimen sijaintitiedon hankkimisesta sekä peitetoimintaa ja valeostoa koskevat sääntelyt. Muutosten yhteydessä ei ole muutettu poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa koskevaa sääntelyä.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen mielestä käsillä olevan asian arvioinnin yleiseksi lähtökohdaksi tulee ottaa perus- ja ihmisoikeusmyönteinen tulkinta. Yksi perusedellytys tästä näkökulmasta on se, että perus- ja ihmisoikeuksia rajoittaville toimenpiteille tulee olla nimenomainen lakitasoinen säädösperusta. Perusoikeuksiin puuttuvan toimivaltuus-sääntelyn tulee täyttää muutenkin perusoikeusrajoituksille asetettavat edellytykset, joita ovat muun muassa lainsäädännön tarkkarajaisuus ja täsmällisyys (ks. PeVM 25/1994 vp s. 5 ja PeVM 23/1997 vp s. 2).

Nimenomaisen sääntelyn osalta voidaan eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen mielestä todeta, ettei yleisviittaus tietyllä hetkellä voimassa olevien poliisilain, pakkokeinolain ja esitutkintalain säännöksiin välttämättä täytä perusoikeuksien rajoittamiselle asetettavaa mainittua vaatimusta enää sen jälkeen, kun mainittuja lakeja on muutettu ilman, että samalla olisi nimenomaisesti lausuttu muutoksen vaikutuksesta lakiin poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa. Sama huomio voidaan esittää myös tarkkarajaisuus- ja täsmällisyysvaatimusten osalta.

Uusista toimivaltuuksista erityisesti peite-toiminta ja valeosto kuten myös tietolähde-toiminnan sääntelyn muutokset merkitsevät periaatteellisesti merkittäviä toimivaltuuslaajennuksia. Nimenomainen säätäminen tällaisista toimivaltuuksista myös puolustushallinnon kohdalla olisi oikeusturvasyistä ensiarvoisen tärkeää. Varsin merkittävä periaatteellinen muutos on myös teknisen tarkkailulaitteen sijoittamismahdollisuus kotirauhan suojaamalle alueelle.

Lainsäädännön puutteellisuus on ongelmallista yhtäältä puolustushallinnon viranomaisen toiminnan kannalta. Toisaalta – perus- ja ihmisoikeusvalvonnallisesti keskeisemmin – kyse on yksittäisten rikoksesta epäiltyjen henkilöiden perustuslain 21 §:ään ja ihmisoikeussopimukseen perustuvista rikosprosessuaalisista oikeusturvatakeista ja muidenkin perus- ja ihmisoikeuksien turvasta kuten perustuslain 10 §:ssä turvatusta yksityiselämän suojasta.

Edellä mainituilla perusteilla eduskunnan apulaisoikeusasiamies on päätöksessään katsonut, että poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain toimivaltuus-

sääntely tulisi pikimmiten saattaa lainsäädäntötoimin kaikki perustuslailliset vaatimukset riidattomasti toteuttavaan tilaan.

Puolustusministeriö on 13 päivänä helmikuuta 2007 vastannut eduskunnan apulaisoikeusasiamiehelle (480/4210/2005, FI.PLM 16401), että puolustushallinnon asianomaisen lainsäädännön tarkistamisen tarve on ministeriössä tiedostettu. Puolustusministeriö on viitannut oikeusministeriön ja sisäasiainministeriön aseteilla olleeseen toimikuntaan, joka ryhtyy valmistelemaan poliisi-, esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön kokonaisuudistusta. Toimikuntaan nimettiin puolustushallinnon edustaja. Puolustusministeriö totesi seuraavansa mainitun kokonaisuudistuksen valmistelua ja varautuvansa samalla puolustusministeriön hallinnonalan asianomaisten säännösten tarkistamiseen. Koska puolustusvoimia koskevalla sääntelyllä on yhtymäkohtia kokonaisuudistuksen kohteena oleviin säädöksiin, varsinainen valmistelu katsottiin tarkoituksenmukaiseksi käynnistää puolustusministeriön hallinnonalalla vasta sen jälkeen, kun kokonaisuudistusta valmistelevan toimikunnan ehdotuksesta on saatavissa riittävästi tietoa.

Valvonta

Puolustusvoimien poliisitehtävien valvontaa hoidetaan nykyisin sisäisenä valvontana ja puolustusvoimien asessorin puolustusvoimista annettuun valtioneuvoston asetukseen perustuvana valvontana. Nykyisessä laissa ei ole säädetty tämän tyyppisestä valvonnasta vaan se perustuu yleiseen lainsäädäntöön. Nykyisen lain mukaan puolustusvoimien poliisitoiminnan valvonnasta ja tarkastamisesta säädetään tarkemmin asetuksella tai määrätään puolustusministeriön päätöksellä. Asetusta tai päätöstä ei ole annettu. Teknisestä kuuntelusta laadittu pöytäkirja toimitetaan puolustusministeriölle, joka antaa vuosittain eduskunnan oikeusasiamiehelle kertomuksen teknisen kuuntelun käytöstä.

Laillisuusvalvonnalla on useita tehtäviä. Ensinnäkin se paljastaa ja saattaa asianmukaiseen tutkintaan ja vastuuseen lainvastaisia menettelyjä. Toiseksi tehokkaaksi mielletty valvonta toimii ennalta ehkäisevästi. Kolmanneksi laillisuusvalvonta voidaan nähdä

osana laadunvalvontaa ja toiminnan kehittämistä. Neljänneksi uskottava valvonta on tärkeä virkatoimintaa kohtaan tunnettavan luottamuksen kannalta. Vain uskottavasti valvottu vallankäyttö voi olla aidosti luottamusta herättävää (Jaakko Jonkka, Poliisin johtamisjärjestelmä ja sisäinen laillisuusvalvonta).

2.2 Ulkomaiden lainsäädäntö

Ruotsi

Ruotsissa poliisi vastaa puolustusvoimiin kohdistuvan tai sotilaan tekemän rikoksen selvittämisestä. Rikoksen luonteesta riippuen tutkinnasta vastaa Poliisiylihallitus (*Rikspolisstyrelsen*) tai poliisiipiiri. Valtion turvallisuuteen kohdistuneiden rikosten tutkinnasta vastaa Ruotsin turvallisuuspoliisi (*Säkerhetspolis*). Pääsääntöisesti joukko-osastoissa tapahtuneiden rikosten selvittämisestä vastaa sen sijaintipaikan poliisiipiiri. Ruotsin puolustusvoimien sotilaspoliiseilla ei ole rikosten selvittämiseen liittyviä toimivaltuuksia. Sotilaspoliisit voivat ryhtyä tiettyihin valmisteleisiin tutkintatoimenpiteisiin, jos rikos on tehty sotilasalueella. Puolustusvoimat ei kuitenkaan tee päätöstä esitutkinnan käynnistämisestä, vaan päätösvalta kuuluu syyttäjälle tai poliisille. Sotilaspoliisien tehtävät ja toimivaltuudet liittyvät pääasiassa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden turvaamiseen ja säilyttämiseen puolustusvoimissa. Poliisilain (*polislagen* 1984:387) ei rajoiteta poliisin oikeutta selvittää puolustusvoimiin kohdistuvan tai sotilaan tekemää rikosta.

Ruotsissa henkilöstöturvallisuutta koskevat erityislaki *säkerhetsskyddslag* (1996:627) sekä asetus *säkerhetsskyddsförordning* (1996:633). *Säkerhetsskydd*-käsite on määritelty lain 6 §:ssä, josta käy ilmi, että lain tarkoituksena on mahdollistaa suojautuminen paitsi valtion turvallisuuteen kohdistuvia uhkia vastaan myös suojautuminen terrorismin uhalta sinänsä. Tämän vuoksi *säkerhetsskydd*-käsite on määritelty kolmijakoiseksi. Ensinnäkin käsite kattaa suojautumisen vaikoilulta, tuhotöiltä sekä muilta valtion turvallisuutta uhkaavilta rikoksilta. Toiseksi käsite sisältää myös muun kuin edellä mainittujen syiden vuoksi salassa pidettävien tietojen suojan, jos näiden tietojen salassapidolla on

merkitystä valtion turvallisuuden kannalta. Kolmanneksi käsitteen alaan kuuluu myös suojautuminen terrorismilta eli sellaisilta rikoksilta, joissa poliittisten päämäärien saavuttamiseksi käytetään väkivaltaa, uhkausta tai pakottamista, vaikka nämä rikokset eivät uhkaisikaan valtion turvallisuutta. Tämän lain mukaan valtion viranomaisilla, mukaan lukien puolustusvoimilla, on velvollisuus ottaa nämä turvallisuusnäkökohdat huomioon omassa toiminnassaan.

Vastuu maanpuolustukseen kohdistuvan tiedustelutoiminnan estämisestä kuuluu puolustusvoimien erityiselle turvallisuuspalvelulle. Turvallisuuspalveluun liittyviä toimintoja on jokaisessa joukko-osastossa ja turvallisuuspalvelun johtamisesta vastaa pääesikunnan tiedustelu- ja turvallisuuspalvelu (MUST). Tiedustelu- ja turvallisuuspalvelun päällikkö on pääesikunnan päällikön ja puolustusvoimain komentajan alainen, mutta valtioneuvosto on nimittävä viranomaisena. Puolustusvoimat toteuttaa tiedustelutoiminnan estämiseen liittyviä tehtäviä yhteistyössä Ruotsin turvallisuuspoliisin kanssa. Tiedustelutoiminnan estämiseen liittyviä pakkokeinoja käyttää poliisi.

Norja

Norjan asevoimiin kohdistuvien tai sotilaan tekemien rikosten tutkinnasta vastaa pääsääntöisesti poliisi. Asevoimien henkilöillä, joilla on riittävät toimivaltuudet, on mahdollisuus suorittaa alustavia tutkintatoimenpiteitä. Poliisi vastaa kuitenkin varsinaisesta esitutkinnasta. Poliisin resurssipulasta johtuen sotilaspoliisi huolehtii käytännössä useimmiten koko esitutkinnan suorittamisesta tapauksissa, joissa epäilty rikos on tehty palvelustehävän aikana. Sotilaspoliisi huolehtii myös kurinpitörikkomusten tutkinnasta.

Tutkintaan liittyvät toimivaltuudet ovat kaikilla asevoimien upseereilla, vartiohenkilöstöllä ja sotilaspoliiseilla. Toimivaltuuksien käyttö rajoittuu alueellisesti sotilasalueisiin. Julkisilla paikoilla toimivaltuuksia voidaan kohdistaa ainoastaan sotilashenkilöihin. Toimivaltuudet liittyvät järjestyksen ylläpitoon ja palauttamiseen.

Maanpuolustukseen kohdistuvan tiedustelutoiminnan estämisestä vastaa Norjan tur-

vallisuuspoliisi (*Politiets sikkerhetstjeneste*). Norjan asevoimien turvallisuuspalvelu vastaa sotilaallisesta vastatiedustelusta.

Saksa

Saksassa ei ole vastaava sääntelyä kuin Suomessa on poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annettu laki. Sotilaiden tekemiä rikoksia ei käsitellä sotilasoikeudenkäyntiasioina eikä puolustusvoimien palveluksessa olevilla henkilöillä ole rikosten selvittämiseen liittyviä toimivaltuuksia. Rikosten selvittämisestä vastaa poliisi ja syyttäjä. Saksassa poliisiasiat kuuluvat osavaltioiden toimivaltaan.

Saksan puolustusvoimien järjestyssääntö (*Wehrdisziplinarordnung*) sääntelee kurinpitoon liittyvistä asioista. Järjestyssäännössä säännellään muun muassa puolustusvoimien sisäiseen kurinpitoon liittyvistä toimivaltuuksista, tutkintaan liittyvistä asioista, kurinpito toimista ja puolustusvoimien alaisista asepalvelustuomioistuimista (*Wehrdienstgerichte*).

Saksan puolustusvoimien sotilaspoliisilla (*Feldjäger*) on toimivaltaa kurinpidollisissa kysymyksissä sekä kotimaassa että ulkomailta. Sotilaspoliisilla ei ole poliisille kuuluvia esitutkintaan liittyviä oikeuksia, esimerkiksi varuskunnan alueella tapahtuneen rikoksen tutkinta kuuluu paikalliselle poliisiviranomaiselle.

Saksassa poliisi- ja tiedustelupalvelu on erotettu toisistaan. Maanpuolustukseen kohdistuvan tiedustelutoiminnan ja sotilaallisen maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavan toiminnan estämisestä vastaa yksinomaan puolustusministeriön alainen Saksan sotilastiedustelupalvelu (*Der Militärische Abschirmdienst*). Sotilastiedustelupalvelua koskevassa laissa (*Gesetz über den militärischen Abschirmdienst*) säädetään sotilastiedustelupalvelun tiedonsaantioikeudesta ja oikeudesta käyttää henkilörekistereitä.

Iso-Britannia

Iso-Britanniassa asevoimiin kohdistuvien tai sotilaan tekemien rikosten tutkinnasta vastaa erityinen *service police*, puolustusministeriön poliisi tai poliisi. Myös sotilasesimiehellä on toimivalta suorittaa ja määrätä

esitutkinnan toimittamisesta vähäisimmissä rikosasioissa.

Service police toimii itsenäisesti komentotiestä vapaana suorittaessaan esitutkintaa. *Service police* toimii tiiviissä yhteistyössä syyttäjän (*Director of Service Prosecutions*) ja sotilasesimiehen kanssa. *Service policen* pitää konsultoida syyttäjää tutkittaessa vakavampia rikoksia. *Service police* voi itsenäisesti päättää esitutkinnan aloittamisesta tai vaihtoehtoisesti suorittaa esitutkinnan ylemmän tahon (*Higher Authority*) määräyksestä.

Asevoimista annetun lain (*Armed Forces Act 2006*) mukaan *Service police* on oikeutettu käyttämään pakkokeinoja tehtävää suorittaessaan. Tällä poliisihenkilöstöllä (*service policemen*) on samanlaiset toimivaltuudet kuin Suomessa pidättämiseen oikeutetuilla virkamiehillä.

Yhdistyneen kuningaskunnan ulkoisesta turvallisuudesta vastaa tiedustelupalvelusta annetun lain (*Intelligence Service Act 1994*) mukaan Yhdistyneen kuningaskunnan tiedustelupalvelu *Secret Intelligence Service*. Yhdistyneen kuningaskunnan salainen palvelu *Security Service* (MI5) vastaa valtakunnan sisäisestä turvallisuudesta. MI5:n toimintaa säätelee salaisesta palvelusta annettu laki (*Security Service Act 1989*). MI5:n tehtäviin kuuluu muun muassa vakoilun, terrorismin ja sabotaasin estäminen.

2.3 Nykytilan arviointi

Poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annettu laki on ollut voimassa noin 15 vuotta. Laki ei enää kaikilta osin täytä perustuslain vaatimuksia. Sääntely on paikoitellen niukkaa ja pelkästään lakia tarkastelemalla ei ole helppoa luoda kuvaa poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa, niitä koskevista menettelytavoista tai toimivaltuuksista. Voi olla vaikeaa erottaa, mitkä säännökset liittyvät yhtäältä rikosten ennalta estämiseen ja paljastamiseen (nykyisessä laissa turvallisuus- ja valvontatehtävät) ja toisaalta rikosten selvittämiseen. Myös eduskunnan apulaisoikeusasiamies on kiinnittänyt huomiota sääntelyn puutteellisuuteen.

Osa lain uudistustarpeeseen liittyvistä kysymyksistä on lainsäädäntöteknisiä. Tähän liittyy paikoitellen vanhahtavan tai tarpeet-

toman monimutkaisia ilmaisuja sisältävän lakitekstin uudistaminen vastaamaan nykyikäistä kirjoitustapaa.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Hallituksen esitystä valmisteltaessa tavoitteena on ollut luoda johdonmukainen ja ajan tasainen säännöstö, joka kaikilta osin vastaa myös perustuslain vaatimuksia. Työn tavoitteena oli selvittää myös muun lainsäädännön kehittymisestä, erityisesti pakkokeinolain ja poliisilain kokonaisuudistuksista, aiheutuvat muutostarpeet.

Ehdotuksessa on pyritty mahdollisimman kattavasti erottamaan rikoksen ennalta estäminen ja paljastaminen rikoksen selvittämisestä. Tämä on tarpeen, sillä puolustusvoimien rikostorjunnassa estetään ja paljastetaan hyvin erityyppisiä rikoksia kuin selvitetään. Erottelu on tehty toimivaltuuksien, tiedonsaantioikeuksien, henkilörekisterien ja tietojen luovuttamisen osalta. Rikoksen ennalta estämisen ja paljastamisen ja toisaalta rikoksen selvittämisen välistä eroa kuvataan tarkemmin yksityiskohtaisissa perusteluissa. Toimivaltuuksista sekä normaalioloissa että normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa säädettäisiin riittävällä tarkkuudella.

Ehdotettavan lain ja sotilaskurinpitolain välinen suhde on pyritty selkeyttämään riittävästi viittauksilla.

Kokonaisuudistuksen yhteydessä on arvioitu myös lain perusteella annettu asetus ja se, tulisiko nykyisin asetustasolla säädettyjä asioita nostaa laintasolle.

3.2 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki rikostorjunnasta puolustusvoimissa siten, että siinä otettaisiin huomioon nykyisen lainsäädännön, etenkin perustuslain, vaatimukset. Nykyisen perustuslain mukaan ei voida enää pitää hyväksyttävänä sitä, että puolustusvoimien rikostorjunnassa tarvittavat toimivaltuudet tulisivat puolustusvoimien käyttöön vain viittauksin yleiseen lainsäädäntöön.

Laissa erotettaisiin nykyistä selkeämmin rikosten ennalta estämis- ja paljastamistehtävä rikosten selvittämistehtävästä. Edelleen ehdotettavan lain ja sotilaskurinpitolain välinen suhde selkeytettäisiin.

Laissa säädettäisiin nykyistä täsmällisemmin ja kattavammin puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavien toimivaltuuksista, toisaalta perus- ja ihmisoikeuksien suoja ja toisaalta rikostorjunnan tarpeet huomioon ottaen. Sama koskisi oikeutta tietojen saantiin eräistä viranomaisten rekistereistä ja rikostorjunnassa pidettäviä henkilörekistereitä koskevia säännöksiä.

Uutena ehdotetaan säädettäväksi poliisin antamasta avusta silloin, kun puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavilla ei ole toimivaltaa tehtävien hoitamiseksi tarpeellisen toimenpiteen suorittamiseen.

Poikkeusoloja koskevat säännökset säädettäisiin suoraan laissa. Lisäksi puolustusvoimien rikostorjunnan valvonnasta säädettäisiin nykyistä kattavammin.

Pääesikunnan tutkintaosaston henkilösuojaan liittyvien tehtävien lainsäädännöllinen pohja on puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetussa laissa (781/1980). Tähän ei esityksessä ehdoteta muutoksia.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Esityksellä ei ole merkittäviä taloudellisia vaikutuksia. Uusia viranomaisia ei ehdoteta perustettaviksi ja tehtävät voidaan toteuttaa viranomaisten nykyisin voimavaroin.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi poliisin antamasta avusta puolustusvoimille. Poliisi voisi suorittaa puolustusvoimien rikostorjunnan edellyttämiä toimenpiteitä silloin, kun puolustusvoimilla ei ole toimivaltuutta niiden suorittamiseen. Näiden toimenpiteiden lukumäärää on vaikeaa arvioida ennakolta, koska ei tiedetä, kuinka paljon tehokkaampaa puolustusvoimien rikostorjunta olisi, jos sen hoitamiseksi voitaisiin käyttää tehokkaampia, vain poliisin käytössä olevia keinoja. Avun antamisesta ei kuitenkaan arvioida aiheutuvan merkittäviä taloudellisia vaikutuksia, sil-

lä avunantamistilanteet tulevat todennäköisesti olemaan suhteellisen harvinaisia.

Uudistus edellyttää koulutusta lakia soveltaville virkamiehille ja kertausharjoituksissa oleville, mikä aiheuttaa päiväraha-, matkustamis- ja reserviläispalkkakustannuksia.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Esityksellä ei ole merkittäviä vaikutuksia viranomaisten toimintaan. Siltä osin, kuin puolustusvoimien rikostorjunnan toteuttamiseksi esitetään uusia toimivaltuuksia, poliisin tehtävien voidaan arvioida joltain osin vähenvän.

Ehdotetulla sääntelyllä selkeytettäisiin suojepoliisin ja puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavien toimivallan jakoa. Myös vakiintuneelle yhteistyölle luotaisiin entistä selkeämpi säädöspohja.

4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Esityksen ehdotuksilla edistetään oikeus- turvan sekä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista. Rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa sekä rikosten selvittämisessä puututaan perustuslaissa ja kansainvälisissä ihmisoikeusvelvoitteissa suojattuihin oikeushyviin. Viranomaistoimivaltuuksista säädetäisiin nykyistä huomattavasti tarkemmin, mikä vahvistaisi perus- ja ihmisoikeuksia.

Rikostorjuntaa ja turvallisuutta edistävää vaikutusta on sillä, että puolustusvoimien rikostorjuntaa suorittavat voivat tehokkaasti ennalta estää, paljastaa ja selvittää rikoksia.

4.4 Sukupuolivaikutukset

Esitys on kirjoitettu mahdollisimman sukupuolineutraaliin muotoon eikä sillä arvioida olevan sukupuolivaikutuksia. Palvelukseen vuosittain tulevia asevelvollisia miehiä on noin 28 000, kun vuosittain naisten vapaaehtoisen asepalveluksen aloittaa noin 400 naista. Myös ammattisotilaista huomattava enemmistö on miehiä. Naisten hakeutuminen asepalvelukseen perustuu vapaaehtoisuuteen. Puolustusvoimien rikostorjunnassa voidaan pääsääntöisesti selvittää vain sotilaiden te-

kemiä rikoksia. Näistä syistä käytäntö on osoittanut, että pääosa rikosten selvittämiseen liittyvistä toimenpiteistä kohdistuu miehiin. Menettely sinänsä on samanlainen sekä miehille että naisille.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja –aineisto

Puolustusministeriö asetti 28 päivänä toukokuuta 2008 työryhmän selvittämään puolustusvoimien viranomaisten toimivaltuuksien muutos- ja kehittämistarpeet erityisesti sotilaskurinpitoa ja poliisitehtäviä koskien.

Työryhmään kutsuttiin puolustushallinnon ulkopuolinen puheenjohtaja. Työryhmässä oli puolustusministeriön lisäksi edustus oikeusministeriöstä, sisäasiainministeriöstä, tuomioistuinlaitoksesta, syyttäjälaitoksesta, rajavartiolaitoksen esikunnasta, pääesikunnasta ja Varusmiesliitosta.

Työryhmä luovutti sotilaskurinpitolainsäädäntöä koskevan osamietintönsä 16 päivänä kesäkuuta 2009 ja puolustusvoimien rikostorjuntalainsäädäntöä koskevan mietintönsä 14 päivänä kesäkuuta 2010.

Hallitus antoi lokakuussa 2010 eduskunnalle esityksen laiksi rikostorjunnasta puolustusvoimissa ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 226/2010 vp). Asiaa ei kuitenkaan ehditty käsitellä vaalikauden viimeisillä valtiopäivillä loppuun ja se raukesi.

Puheena oleva hallituksen esitys perustuu rauenneeseen hallituksen esitykseen. Siihen on kuitenkin tehty muun lainsäädännön muuttumisesta johtuvia sekä eräitä muita tarkennuksia.

Keskeisimmät tarkennukset johtuvat siitä, että eduskunta hyväksyi keväällä 2011 uudet pakkokeinolain ja poliisilain. Uudistukset oli otettu huomioon rauenneessa hallituksen esityksessä hallituksen esitysten 222/2010 vp ja 224/2010 vp mukaisina ja nyt käsillä olevaan esitykseen on tehty eduskunnan pakkokeino- ja poliisilakiin tekemien muutosten aiheuttamat tarkistukset. Lausuntokierroksen perusteella tehtyjä muutoksia kuvataan kohdassa ”5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen.”

5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Puolustusministeriö pyysi lausunnon työryhmän mietinnöstä seuraavilta tahoilta:

tasavallan presidentin kanslia, valtioneuvoston kanslia, ulkoasiainministeriö, oikeusministeriö, sisäasiainministeriö, valtiovarainministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, puolustusministeriön osastot, puolustusministeriön tarkastusyksikkö, oikeuskanslerinvirasto, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia, Korkein oikeus, Helsingin hovioikeus, Helsingin hallinto-oikeus, Valtakunnansyyttäjänvirasto, Oikeusrekisterikeskus, Rikosseuraamusvirasto, Rajavartiolaitoksen esikunta, Pääesikunta, Tullihallitus, Tietosuojavaltuutetun toimisto, Varusmiesliitto ry, Maanpuolustuksen Henkilökuntaliitto ry, Päälystöliitto ry, Aliupseeriliitto ry, Upseeriliitto ry ja Maanpuolustuksen teknisten toimihenkilöiden liitto ry. Lausuntoa pyydettiin siis 29 taholta. Esityksestä saatiin 17 lausuntoa.

Työryhmän enemmistön mielipiteen mukaisesti työryhmän mietinnöstä jätettiin pois puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavien oikeus itsenäisesti käyttää yksinomaan tietoverkossa toteutettavaa peitetoimintaa. Puolustusvoimien edustajat jättivät asiasta eriävän mielipiteen. Eriävää mielipidettä perusteltiin sosiaalisen tiedustelun yleistymisellä, arkaluontaisen tiedon määrän kasvulla tietojärjestelmissä, puolustusvoimien rikostorjunnassa ennalta estettävien ja paljastettavien rikosten vakavuudella ja sillä, että esitutkintaja pakkokeinoin uudistamisessa tietoverkoissa tapahtuvalle vuorovaikutukselle ei sen luonteen vuoksi (tietynlainen epäluottamus, helpompi dokumentointi, työturvallisuusriskien vähäisyys) tulisi asettaa yhtä tiukkoja edellytyksiä kuin reaali maailmassa tapahtuvalle toiminnalle. Poliisi voisi esitutkintapakkokeino- ja poliisilain uudistamista koskevan mietinnön (OM 2009:2) mukaan käyttää nettipeitetoimintaa yksinomaan tietoverkossa tapahtuvaa peitetoimintaa sellaisen rikoksen estämiseksi, josta ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Myös päätöksenteko tapahtuisi muuta peitetoimintaa alhaisemmalla tasolla.

Lausuntokierroksella sisäasiainministeriö tuki eriävää mielipidettä. Samalla se totesi, että tiedonhankintakeinon lisääminen keinovalikoimaan edellyttää laillisuusvalvontaan liittyvien seikkojen huomioon ottamista lakiehdotuksessa.

Esityksessä päädyttiin kuitenkin siihen, ettei puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitaville ehdotettu oikeutta tietoverkossa tapahtuvaan peitetoimintaan. Tarkoituksena oli ensin hankkia kokemusta siitä, miten poliisiin antama apu käytännössä toimii ja kuinka paljon ehdotettu ratkaisu työllistää eri viranomaisia.

Oikeusministeriön lausunnossa pyydettiin lakiehdotuksen 4 – 6 ja 9 lukuun sisältyvien informaatio-oikeuden alaan kuuluvien säännösten osalta ottamaan yhteyttä oikeusministeriön lainvalmisteluosaston informaatio-oikeuden valmistelijoihin. Käydyn keskustelun perusteella säännöksiä tarkennettiin etenkin siten, että tietojen saantia koskevista pykälistä poistettiin kaksinkertaisen sääntelyn välttämiseksi sellaiset tietojen saantia koskevat oikeudet, joista on jo säädetty luovuttavaa viranomaista koskevassa henkilötietolaissa. Näihin lakeihin on kuitenkin esityksessä viittaussäännökset informatiivisista syistä.

Muutoin lausunnoissa esitettiin lähinnä lisäyksiä perusteluteksteihin sekä pienehköjä tarkistuksia pykäliin ja liitelakeihin. Nämä lisäykset ja tarkistukset on pääosin otettu huomioon hallituksen esitystä viimeisteltäessä.

Eduskuntakäsittelyn jälkeen esityksen rauettua järjestettiin uusi lausuntokierros, jota varten esitystä oli tarkistettu. Tietoverkossa tapahtuva peitetoiminta nousi voimakkaasti esille rauenneen hallituksen esityksen 226/2010 vp eduskuntakäsittelyssä. Puolustusvaliokunnan lausunnossa esitettiin, että itsenäinen peitetoiminta tietoverkossa lisättäisiin lakiehdotuksen 5 §:ssä esitettyyn luetteloon ja muutos otettaisiin huomioon myös poliisilain 5 luvun 1 §:n 4 momentissa (PuVL 13/2010 vp). Uudelle lausuntokierrokselle esitysluonnokseen tehtiin tämä muutos.

Uudella lausuntokierroksella lausuntoa pyydettiin seuraavilta tahoilta:

valtioneuvoston kanslia, ulkoasiainministeriö, oikeusministeriö, sisäasiainministeriö,

valtiovarainministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, puolustusministeriön osastot, oikeuskanslerinvirasto, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia, Korkein oikeus, Helsingin hovioikeus, Valtakunnansyyttäjänvirasto, Oikeusrekisterikeskus, Rikosseuraamusvirasto, Poliisihallitus, Rajavartiolaitoksen esikunta, Tullihallitus, Viestintävirasto, Pääesikunta, Tietosuojavaltuutetun toimisto, Maanpuolustuskoulutusyhdistys ry, Suomen Rauhanturvaajaliitto ry, Suomen Reserviupseeriliitto ry, Maanpuolustuksen Tuki ry, Varusmiesliitto ry, Reserviläisliitto ry, Maanpuolustuksen Henkilökuntaliitto ry, Päälystöliitto ry, Aliupseeriliitto ry, Upseeriliitto ry ja Maanpuolustuksen teknisten toimihenkilöiden liitto ry. Esityksestä saatiin 15 lausuntoa.

Sisäasiainministeriö puolsi tietoverkossa tapahtuvan peitetoiminnan lisäämistä puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavien keinovalikoimaan, samoin pääesikunta.

Oikeusministeriö vastusti puolustusvoimien itsenäistä toimivaltaa. Perusteluna tälle lausunnossa todettiin muun muassa salaisten tiedonhankintakeinojen olevan erittäin perusoikeusherkkiä etenkin siksi, että kohteena oleva henkilö ei tiedä olevansa viranomais-toiminnan kohteena ja siksi, että kohteena olevalle henkilölle saatetaan tarkoituksellisesti antaa vääriä, harhaanjohtavia ja puutteellisia tietoja. Liikenne- ja viestintäministeriö on lausunnossaan ilmoittanut suhtautuvansa voimakkaan varauksellisesti tietoverkossa tapahtuvan peitetoiminnan lisäämiseen puolustusvoimien keinovalikoimaan.

Esityksessä on edelleen päädytty siihen, ettei puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitaville ehdoteta oikeutta tietoverkossa tapahtuvaan peitetoimintaan. Ensin on tarkoitus hankkia kokemusta siitä, miten poliisin antama apu käytännössä toimii ja kuinka paljon ehdotettu ratkaisu työllistää eri viranomaisia.

Useissa lausunnoissa on todettu olevan epäselvää se, mitä rikoksia puolustusvoimien rikostorjunnassa ennalta estetään ja paljastetaan. Selvitettäviä rikoksia koskevaa sääntelyä on pidetty onnistuneempana. Lakiin ehdotetaan tästä syystä listaa niistä rikoksista, joiden ennalta estäminen ja paljastaminen kuuluu puolustusvoimien toimivaltaan. Rauhneessa esityksessä lista oli vain yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Valtakunnansyyttäjänvirasto on molemmilla lausuntokierroksilla ehdottanut, että pääesikunnan tutkintaosaston virkamiehillä olisi itsenäinen toimivalta päättää esitutinnan aloittamisesta. Jälkimmäisessä lausunnossa perusteluja on tarkennettu ja lausunnossa on mainittu muun muassa, että varsinaiseen rikosprosessiin etenevien sotilasoikeudenkäyntiasioiden osalta rikoksista epäilyillä sotilailla tulisi olla samanlaiset oikeusturvatakeet ja muukin perus- ja ihmisoikeuksien turva kuin vastaavankaltaisista rikoksista epäilyillä siviilihenkilöillä. Lausunnossa on pidetty kurinpitoesimiehen esimiesasemaa rikoksesta epäiltyyn nähden ongelmallisena näissä tapauksissa.

Esityksessä on päädytty ehdottamaan nykytilan säilyttämistä eli sitä, että esitutinnan toimittamisesta päättäisi kurinpitoesimies. Nykyinen käytäntö on selkeä ja yksiselitteinen eikä vaaranna sotilaiden perus- ja ihmisoikeusturvaa, kun otetaan huomioon, että myös ylempi kurinpitoesimies, eduskunnan oikeusasiamies ja syyttäjä voivat määrätä esitutinnan toimitettavaksi. Lisäksi on huomattava, että kurinpitoesimiehet tukeutuvat käytännössä aina etenkin vakavampien rikosten esitutinnan käynnistämispäätöksiä tehdessään sotilaslakimiehiin.

Rajavartiolaitoksen esikunnan esitystä siitä, että tieliikennelakia ehdotettaisiin samassa yhteydessä muutettavaksi siten, että myös rajavartiolaitoksen toimivaltaa tarkennettaisiin, ei ole otettu huomioon esityksessä. Tämä johtuu siitä, että asiaa ei ole käsitelty riittävästi aiemmin eikä muutostarve riipu tästä esityksestä kuten on laita muiden esityksen liitteinä olevien liitelakien suhteen.

6 Riippuvuus muista esityksistä

Eduskunnassa on käsiteltävänä samaan aikaan myös hallituksen esitys sotilaskurinpitolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Sotilaskurinpitolakia sovellettaisiin puolustusvoimien rikostorjunnassa. Näin ollen esitykset liittyvät toisiinsa ja ne tulisi käsitellä yhtä aikaa. Lait ovat myös tarkoitettut tulemaan voimaan yhtä aikaa.

Eduskunta on aiemmin hyväksynyt uudet esitutkinta-, pakkokeino- ja poliisilain. Tar-

koituksena on, että kyseisiä lakeja sovellettaisiin yleislakeina siltä osin kuin tässä erityislaissa ei toisin säädetä. Lain rikostorjunnasta puolustusvoimissa tulisi näin ollen tulla

voimaan yhtä aikaa myös näiden kanssa eli 1 päivänä tammikuuta 2014.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Laki rikostorjunnasta puolustusvoimissa

Lain nimike

Lain nimike ehdotetaan muutettavaksi. Laki rikostorjunnasta puolustusvoimissa korvaksi poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain. Rikostorjunta on lainsäädännössä ja muussa oikeudellisessa kielenkäytössä vakiintunut ja ajanmukainen termi, joka kattaa sekä rikoksen ennalta estämisen ja paljastamisen että selvittämisen. Ehdotettava nimike olisi lain nykyistä nimeä kuvaavampi, koska soveltamisala selviäisi suoraan siitä.

1 luku Yleiset säännökset

1 §. Soveltamisala. Pykälässä säädettäisiin lain soveltamisalasta, jonka mukaan laissa säädetään puolustusvoimille kuuluvista rikosten ennalta estämisestä, paljastamisesta ja selvittämisestä (*puolustusvoimien rikostorjunta*). Soveltamisalasta ei säädetä nykyisessä laissa.

Uudistettavana olevan poliisilain perusteissa on kuvattu rikosten ennalta estämistä, paljastamista ja selvittämistä sekä niiden välisiä eroja. Rikoksen paljastamisesta todetaan, että vihjetietojen, rikosanalyysin tai muun vastaavan syyn vuoksi saattaa olla mahdollista, että rikos on jo tehty, mutta konkreettista perustetta esitutinnan aloittamiselle ei vielä ole. Rikoksen paljastamisessa on kysymys poliisin toimenpiteistä, joilla pyritään paljastamaan jo tehdyn tai vielä tekeillä olevan rikoksen välittömästi relevantteja seikkoja (erityisesti tekijä, tekoaika ja -paikka ja rikostunnusmerkistöön kuuluvat elementit) esitutinnan aloittamisen perustaksi. Koska paljastamisen yhteydessä rikoksen tulee olla jo tehty tai ainakin tekeillä, se eroaa rikoksen estämisestä, jolla puututaan rikokseen jo ennen sen tekemistä.

Pykälän 2 momentin mukaan sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään puolustusvoimien

rikostorjuntaan sovelletaan poliisilain, esitutkintalain ja pakkokeinolain sekä muun lain säännöksiä rikosten ennalta estämisestä, paljastamisesta ja selvittämisestä. Viittauksella ei ole tarkoitettu säädettävän esimerkiksi puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavien toimivaltuuksista vaan niistä säädettäisiin tyhjentävästi tässä laissa. Muun lain säännöksillä tarkoitettaisiin esimerkiksi tieliikennelakia, jota ehdotetaan muutettavaksi esityksen yhteydessä.

Puolustusvoimien rikostorjunnasta huolehtivan on tarkoitettu olemaan esitutkintalain 2 luvun 1 §:n 2 momentin tarkoittama esitutkintaviranomainen.

Pykälän 3 momentissa viitattaisiin sotilaskurinpitolakiin. Valtaosa puolustusvoimien esitutkinnoista suoritetaan sotilaskurinpitolain perusteella. Erilliset lait ovat edelleen tarpeen etenkin siksi, että puolustusvoimien rikostorjuntaa koskevassa laissa säädetään myös rikoksen ennalta estämisestä ja paljastamisesta.

Pykälään ei ehdoteta otettavaksi säännöstä syyteharkintaan saattamisesta siviilihenkilöitä koskevien asioiden osalta. Tämä katsotaan tarpeettomaksi, koska siviilihenkilöiden syyteharkintaan saattamisessa noudatetaan yleisen lain säännöksiä.

2 §. Puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavat virkamiehet. Pykälässä säädettäisiin puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavista virkamiehistä. Näitä olisivat ja siihen liittyviä toimivaltuuksia käyttäisivät edelleen pääesikunnan tutkintaosaston virkamiehet, jollei jäljempänä toisin säädetä. Jäljempänä esitetään pääesikunnalle ja pääesikunnan tutkintaosastolle toimivaltaa rekisterinpitäjänä. Lisäksi normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa eräät muutkin pääesikunnan virkamiehet kuin pykälässä mainitut sekä riittävän koulutuksen saaneet asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevat voisivat hoitaa puolustusvoimien rikostorjuntaa.

Päällystään kuuluvalle poliisimiehelle, pidättämiseen oikeutetulle poliisimiehelle ja pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle säädettyjä toimivaltuuksia käyttäisivät tutkin-

taosaston osastopäällikkö ja tutkintaosaston sotilaslakimies.

Pääesikunnan tutkintaosaston osastopäällikkö johtaa tutkintaosastoa vastaten osastolle määritetyistä tehtävistä. Osastopäällikkönä toimii vähintään everstin tai vastaavan arvoisen, yleisesikuntaupseerin tutkinnon suorittanut ammattisotilas. Osastopäällikkö on perehtynyt poliisitehtäviin laajasti ja on aina suorittanut muun muassa tutkinnanjohtajakurssin Poliisiammattikorkeakoululla. Tutkintaosaston osastopäällikkö pitää myös puolustusvoimien ylimmän johdon tietoisena puolustusvoimien rikostorjuntaan liittyvistä asioista.

Puolustusvoimien sotilaslakimiehen viran kelpoisuusvaatimuksista säädetään puolustusvoimista annetussa valtioneuvoston asetuksessa (1319/2007), jonka mukaan viran erityisenä kelpoisuusvaatimuksena on oikeustieteen ylempi korkeakoulututkinto.

Sotilaslakimiehenä toimii normaaliaikana puolustusvoimissa noin 20 virkamiestä, joista tutkintaosastolla kaksi virkamiestä. Tutkintaosaston sotilaslakimiehet toimivat tutkinnanjohtajina. Tutkinnanjohtajan tehtävät vastaavat poliisissa tutkinnanjohtajalle kuuluvia tehtäviä.

Tutkintaosaston sotilaslakimiehet toimivat tarvittaessa myös esitutinnan suorittajien ja kurinpitoesimiesten oikeudellisina asiantuntijoina. Käytännössä tutkintaosaston sotilaslakimiehet antavat oikeudellista neuvontaa myös rikosten ennalta estämisen- ja paljastamistehtävissä toimiville tutkintaosaston virkamiehille.

Poliisimiehelle ja tutkijalle säädettyjä toimivaltuuksia käyttäisivät ylietsivä, rikostutkija ja rikostorjuntatehtävään määrätty puolustusvoimista annetussa laissa tarkoitettu ammattisotilas.

Rikostorjuntaan liittyvää teknistä toteuttamista, kuten erilaisia laiteasennuksia, voisivat tehdä muutkin kuin säännöksissä luetellut virkamiehet, mutta vastuu toimivaltuuksien käyttämisestä olisi tässä säädetyillä virkamiehillä.

Pykälän 2 momentissa viitattaisiin puolustusvoimista annettuun lakiin ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen puolustusvoimista, joissa säädetään 1 momentissa tarkoitettujen virkamiesten viroista, vir-

koihin nimittämistä ja virkojen kelpoisuusvaatimuksista sekä koulutuksesta. Tarkoituksena on, että puolustusvoimista annettuun valtioneuvoston asetukseen lisätään tarvittava sääntely mainituista seikoista ja sääntely tulisi voimaan yhtä aikaa tämän lain kanssa. Nykyisin säännökset ovat poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetussa asetuksessa. Kyseiseen asetukseen on koottu puolustusvoimien virkamiesten virkoja, virkoihin nimittämistä, kelpoisuusvaatimuksia ja koulutusta koskevat säännökset. Koulutukseen on tarkoitus kiinnittää entistä enemmän huomiota, etenkin salaisten tiedonhankintavaltuuksien käyttöä koskevaan koulutukseen. On tärkeää, että koulutus on riittävää ja vastaa siltä osin poliisin koulutusta. Yhteistoiminta poliisin kanssa on myös koulutuksen suunnittelussa ja järjestämisessä keskeistä.

3 §. Puolustusvoimien rikostorjunnan periaatteet. Pykälässä säädettäisiin nimenomaisesti puolustusvoimien rikostorjunnassa noudatettavista periaatteista. Tätä tukisi periaatteiden noudattamisen merkittävyys. Periaatteita on noudatettava, vaikka sotilasoikeudenkäyntilain mukaisen rikoksen selvittämisessä korostuu viivytyksettömän käsittelyn vaatimus. Säännös olisi myös informatiivisempi kuin pelkkä viittaus poliisilakiin, esitutkintalakiin ja pakkokeinolakiin. Nämä yleislait mainittaisiin kuitenkin pykälän johdantauseessa. Periaateluettelo ei kuitenkaan olisi tyhjentyvä, vaan luettelossa mainittaisiin keskeisimmät periaatteet.

2 luku. **Rikosten ennalta estäminen ja paljastaminen ja sitä koskevat toimivaltuudet**

Luvussa säädettäisiin rikosten ennalta estämisestä ja paljastamisesta. Kysymys on nykyisen lain tarkoittamasta turvallisuus- ja valvontatehtävästä, jossa ennalta estetään ja paljastetaan Suomeen kohdistuvaa laitonta tiedustelua sotilaallisen maanpuolustuksen alalla ja sotilaallisen maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavaa toimintaa eli niin sanotusta vastatiedustelusta.

Rikosten ennalta estämisestä ja paljastamisesta säädettäisiin ennen rikosten selvittämistä koskevaa sääntelyä. Tämä johtuu siitä, että rikosten ennalta estäminen ja paljastaminen

kohdistuu pääosin selvästi vakavampiin rikoksiin kuin rikosten selvittämistehtävä. Sääntely katsotaan näin ollen merkittävämäksi. Toisaalta rikosten ennalta estäminen ja paljastaminen edeltää myös ajallisesti rikosten selvittämistä. Luvussa tarkoitetut rikokset selvittää kuitenkin suojelupoliisi.

4 §. Toimivalta rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa. Puolustusvoimien rikostorjunnassa huolehdittaisiin 1 momentin mukaan sellaisten rikosten ennalta estämisestä ja paljastamisesta, jotka liittyvät sotilaallisen maanpuolustuksen alalla Suomeen kohdistuvaan tiedustelutoimintaan ja sotilaallisen maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavaan toimintaan.

Utuna ehdotetaan, että lakiin lisättäisiin selvyyden vuoksi listaus, jossa lueteltaisiin nimenomaisesti ne rikokset, joita puolustusvoimien rikostorjuntatehtävässä ennalta estetään ja paljastetaan. Näitä rikoksia olisivat:

- 1) Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantaminen;
- 2) sotaan yllyttäminen;
- 3) maanpetos ja törkeä maanpetos;
- 4) vakoilu ja törkeä vakoilu;
- 5) turvallisuussalaisuuden paljastaminen; sekä
- 6) luvaton tiedustelutoiminta.

Pykälän 2 momentissa mainittaisiin informatiivisista syistä, että puolustusvoimille 1 momentissa säädetty tehtävä ei rajoita suojelupoliisin laissa säädettyä toimivaltaa. Suojelupoliisin toimivallasta säädetään poliisin hallinnosta annetussa laissa. Jäljempänä 3 luvussa on nimenomainen säännös siitä, että suojelupoliisi huolehtii pykälässä tarkoitettujen rikosten selvittämisestä.

Säännökset vastaavat nykyisen lain 1 §:n 1 momentin 4 kohtaa. Viittaus poliisin hallinnosta annettuun lakiin on kuitenkin poistettu. Erikseen ei mainittaisi, että tehtävään sisältyy myös ylläpitämis- ja kehittämistehtävä. Poliisin hallinnosta annetun lain 10 §:n mukaan suojelupoliisin tulee myös ylläpitää ja kehittää yleistä valmiutta valtakunnan turvallisuutta vaarantavan toiminnan estämiseksi. Tarkoitus kuitenkin on, että myös puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavat ylläpitäisivät ja kehittäisivät valmiutta omalla toimialallaan.

Käytännössä toimivallan jako suojelupoliisin ja pääesikunnan tutkintaosaston välillä on ollut selvä ja yhteistyö on sujunut ongelmitta.

5 §. Toimivaltuudet rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa. Pykälässä säädetäisiin toimivaltuuksista rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa. Puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavien virkamiesten toimivaltuuksista 4 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tehtävissä viitattaisiin poliisilakiin. Mainittujen virkamiesten käytettävissä olisivat kuitenkin poliisilain 5 luvussa tarkoitetuista salaisista tiedonhankintakeinoista vain tietyt, erikseen luetellut keinot. Sääntely olisi siis negatiivinen. Tarkoituksena on, että jos poliisilakiin lisätään uusia salaisia pakkokeinoja, pääesikunnan tutkintaosastolle ei tule automaattisesti uusia toimivaltuuksia vaan niiden tarve arvioidaan joka kerta erikseen. Tätä tukee myös yleisperusteluissa kuvattu eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ratkaisu.

Salaisen tiedonhankinnan jatkamisesta rikosten selvittämiseksi 4 §:n 1 momentissa ennalta estettävien ja paljastettavien rikosten osalta ei olisi tarpeen säätää tässä laissa, koska suojelupoliisi huolehtii näiden rikosten selvittämisestä.

Tukiasematietojen hankkiminen

Tukiasematietojen hankkimisella tarkoitetaan ehdotetun poliisilain (ja pakkokeinolain) mukaan tiedon hankkimista tietyn tukiaseman kautta telejärjestelmään kirjautuneista tai kirjautuvista teleosoitteista ja telepääte-laitteista. Tukiasematietojen hankkiminen voi koskea myös tulevaisuudessa kirjautuvia teleosoitteita ja telepäätelaitteita. Tuomioistuimien päätää tukiasematietojen hankkimisesta pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu poliisimies saa päätää tukiasematietojen hankkimisesta siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua keinon käytön aloittamisesta. Lupa annetaan tietyksi ajanjaksoksi. Tukiasematietojen hankkiminen merkitsee

televalvontaa vähäisempää puuttumista luotamuksellisen viestinnän suojaan.

Kyseessä oleva tiedonhankintakeino tukee hyvin suunnitelmallista tarkkailua tilanteessa, jossa tarkkailun kohde hetkellisesti katoaa.

Toimivaltuutta ei ole ehdotettu rajattavan pois sotilasviranomaiselta poliisilain 5 luvun 1 §:n 4 momentissa.

Suunnitelmallinen tarkkailu

Tarkkailulla tarkoitetaan tiettyyn henkilöön salaa kohdistettavaa havaintojen tekemistä tiedonhankintatarkoituksessa. Suunnitelmalliseen tarkkailuun kuuluu yksittäiseen henkilöön kohdennettu tiedonhankintatarkoitus. Toimenpiteelle on luonteenomaista myös havaintojen tekeminen salaa. Suunnitelmallinen tarkkailu voidaan toteuttaa siten, ettei tiedonhankinnan kohde havaitse olevansa havaintojen tekemisen kohteena. Kysymykseen tulee siten sekä havaintojen tekeminen sinänsä salaa että niiden tekeminen tiedonhankintatarkoitus salaten.

Havaintojen tekeminen viittaa tarkkailijan ja tarkkailtavan henkilön välisen vuorovaikutuksen passiivisuuteen. Esimerkiksi keskusteluun tiedonhankinnan kohteen kanssa tiedonhankintatarkoituksessa ei saa hakeutua aktiivisesti. Tämä ei kuitenkaan estä tarkkailussa vuorovaikutusta tiedonhankinnan kohteen kanssa esimerkiksi sellaisissa tilanteissa, joissa tarkkailun toteuttaja paljastuu tahattomasti. Suunnitelmallista tarkkailua voidaan toteuttaa tietyn etäisyyden päästä mutta myös lähietäisyydeltä, esimerkiksi kahvilan viersestä pöydästä. Tällöin tarkkailija voi tarvittaessa poistua tilanteesta myös vuorovaikutuksen keinoin, käytännössä keskustelemalla tiedonhankinnan kohteen kanssa. Tällaisissa tilanteissa aloitteen vuorovaikutukseen tulisi kuitenkin tulla tiedonhankinnan kohteelta.

Tarkkailua ei saa kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan eikä teknistä laitetta saa käyttää kotirauhan suojaamaan paikkaan kohdistuvassa tarkkailussa tai suunnitelmallisessa.

Suunnitelmallista tarkkailua vastaava tarkkailu on nykyisinkin sotilasviranomaisten käytössä poliisitehtävissä. Toimivaltuutta ei myöskään ole ehdotettu rajattavan pois soti-

lasviranomaiselta poliisilain 5 luvun 1 §:n 4 momentissa.

Peitelty tiedonhankinta

Peiteltyllä tiedonhankinnalla tarkoitetaan tiettyyn henkilöön kohdistuvaa lyhytkestoisessa vuorovaikutuksessa tapahtuvaa tiedonhankintaa, jossa tehtävän salaamiseksi käytetään väärää, harhauttavaa tai peiteltyjä tietoja.

Erotuksena suunnitelmallisesta tarkkailusta toimivaltuuden käytölle olisi luonteenomaista nimenomaan pyrkimys henkilökohtaiseen tapaamiseen tai vastaavaan vuorovaikutukseen tiedonhankinnan kohteen kanssa, ei kuitenkaan vastaavanlaiseen pitkäaikaiseen kanssakäymiseen ja erityisen luottamussuhteen muodostamiseen kuin peitetoiminnassa. Peiteltyssä tiedonhankinnassa ei siten ole kysymys soluttautumisesta. Toimivaltuutta ei saa käyttää peitetoimintaa koskevan sääntelyn kiertämiseksi. Toiminnan luonteeseen kuuluu lisäksi ainoastaan väärin, harhauttavien tai peiteltyjen tietojen käyttäminen. Esimerkkinä voidaan mainita kuljetustoimintaa harjoittavan yhtiön haalareiden ja nimikyltin käyttäminen.

Toimivaltuus on kokonaan uusi ja sitä ei ole ehdotettu rajattavan pois sotilasviranomaiselta poliisilain 5 luvun 1 §:n 4 momentissa.

Peitelty tiedonhankinta liittyy olennaisesti tarkkailuun. Salaisessa tiedonhankinnassa pyritään lähes aina välttämään suoraa kanssakäymistä tarkkailtavan henkilön kanssa. On kuitenkin tilanteita, joissa kanssakäymisellä on haittoja suuremmat edut. Tarkkailtavaa on silloinkin kyettävä tarkkailemaan paljastumatta. Esimerkiksi väärän henkilöllisyyden tilapäinen käyttäminen on tarpeen tehokkaan tarkkailun mahdollistamiseksi. Oikean henkilöllisyyden paljastuminen voisi myös olla vaarallista ja toisaalta se voisi estää muiden tarkkailutehtävien suorittamisen tulevaisuudessa.

Tekninen kuuntelu

Teknisellä kuuntelulla tarkoitetaan rikoslain 24 luvun 5 §:n estämättä tapahtuvaa rikoksesta epäillyn sellaisen keskustelun tai viestin, joka ei ole ulkopuolisten tietoon tar-

koitettu ja johon keskusteluun kuuntelija ei osallistu, kuuntelua, tallentamista ja muuta käsittelyä teknisellä laitteella, menetelmällä tai ohjelmistolla keskustelun tai viestin sisällön tai sen osapuolten taikka epäillyn toiminnan selvittämiseksi. Määritelmässä mainitaan kuuntelun ja tallentamisen ohella myös muunlainen keskustelun tai viestin käsittely sekä tekniikkaneutraalisti teknisen laitteen ohella myös menetelmät ja ohjelmistot.

Ilmaisu ”rikoslain 24 luvun 5 §:n estämättä” liittyy siihen, että mainitussa pykälässä säädetään rangaistavaksi salakuuntelu.

Vastaava toimivaltuus on nykyisinkin sotilasviranomaisten käytössä poliisitehtävissä. Toimivaltuutta ei myöskään ole ehdotettu rajattavan pois sotilasviranomaiselta poliisilain 5 luvun 1 §:n 4 momentissa.

Tekninen katselu

Teknisellä katselulla tarkoitetaan rikoslain 24 luvun 6 §:n estämättä tapahtuvaa rikoksesta epäillyn, tilan tai muun paikan tarkkailua tai tallentamista kameralla tai muulla sellaisella paikkaan sijoitetulla teknisellä laitteella, menetelmällä tai ohjelmistolla. Teknistä katselua ei saa kuitenkaan kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan.

Katselua tai kuvaamista teknisellä laitteella ei siis pidetä teknisenä katseluna, jos laite ei ole paikkaan sijoitettu. Näissä tapauksissa toimenpiteen kestosta riippuen kysymyksessä olisi tarkkailu tai suunnitelmallinen tarkkailu. Paikkaan sijoittamista koskeva vaatimus tarkoittaisi käytännössä sitä, että teknisen katselun toteuttaminen ei ole lyhytaikaista toimintaa. ”Paikkaan sijoitetulla” tarkoitettaisiin esimerkiksi sitä, että laite, menetelmä tai ohjelmisto on kiinnitetty seinään, kattoon tai muuhun kiinnittämiseen soveltuvaan kohteeseen. Lisäksi tekniselle katselulle sen määritelmästä johtuen olisi ominaista, että laite, menetelmä tai ohjelmisto seuraisi kohdetta yleensä ilman poliisimiehen tai muun esitutkintavirkamiehen samanaikaista havaintojen tekemistä ja paikallaoloa. Jos kysymys on sellaisesta kohdehenkilön seurannasta, jossa virkamies reaaliaikaisesti käyttää hallussaan olevaa laitetta kohdehenkilön seurantaan, toimenpide olisi tapauksesta riippuen tarkkailu tai suunnitelmallinen tarkkailu. Tuomiois-

tuin päättää teknisestä katselusta pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen vaatimuksesta, kun katselu kohdistuu rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan suojaamaan tilaan tai muuhun paikkaan taikka rikoksen johdosta vapautensa menettäneeseen epäiltyyn.

Vastaava toimivaltuus on nykyisinkin sotilasviranomaisten käytössä poliisitehtävissä. Toimivaltuutta ei myöskään ole ehdotettu rajattavan pois sotilasviranomaiselta poliisilain 5 luvun 1 §:n 4 momentissa.

Tekninen seuranta

Teknisellä seurannalla tarkoitetaan esineen, aineen tai omaisuuden liikkumisen seurantaa siihen erikseen sijoitettavalla tai siinä jo olevalla radiolähettimellä tai muulla sellaisella teknisellä laitteella taikka menetelmällä tai ohjelmistolla.

Tuomioistuimien päättää henkilön teknisestä seurannasta pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu poliisimies saa päättää henkilön teknisestä seurannasta siihen asti, kunnes tuomioistuimien on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua pakkokeinon käytön aloittamisesta.

Vastaava toimivaltuus on nykyisinkin sotilasviranomaisten käytössä poliisitehtävissä. Toimivaltuutta ei myöskään ole ehdotettu rajattavan pois sotilasviranomaiselta poliisilain 5 luvun 1 §:n 4 momentissa.

Teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen

Teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisella tarkoitetaan sitä, että rikoksen estämiseksi hankitaan teknisellä laitteella teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitiedot, jos estettävänä on rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta. Vain sellaista teknistä laitetta saadaan käyttää, jota voidaan käyttää vain teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintiin. Viestintävirasto toimii laitteen tarkastavana viranomaisena. Toimivaltuuden käyt-

tämisestä päättää pidättämiseen oikeutettu poliisimies.

Toimivaltuutta ei ole ehdotettu rajattavan pois sotilasviranomaiselta poliisilain 5 luvun 1 §:n 4 momentissa. Toimivaltuus on tarpeen, jotta jäljempänä 6 §:ssä tarkoitettuja, kuten televälvontaa koskevia pyyntöjä, voidaan riittävästi yksilöidysti esittää.

Ehdotetun 2 momentin mukaan puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavan olisi ilmoitettava 1 momentissa tarkoitettujen salaisten tiedonhankintakeinojen käyttämisestä suojelupoliisille. Tämä varmistaisi tarvittavan tiedonkulun ja ehkäisisi mahdollisia päällekkäisyyksiä tehtävien hoitamisessa.

Pykälän 3 momentin mukaan salaisen tiedonhankinnan suojaamiseen ja ylimääräisen tiedon käyttämiseen puolustusvoimien rikostorjunnassa sovellettaisiin poliisilain salaisen tiedonhankinnan suojaamista ja ylimääräisen tiedon käyttämistä koskevia säännöksiä. Mahdollisuus toiminnan suojaamiseen esimerkiksi suunnitelmallisessa tarkkailussa on edellytys toiminnan tuloksellisuudelle. Tällä tavoin estettäisiin tarpeen vaatiessa myös tarkkailutehtävässä olevan virkamiehen henkilöllisyyden paljastuminen muun muassa silloin, jos tarkkailuoperaatio syystä tai toisesta epäonnistuu ja paljastuu.

6 §. Poliisin antama apu ja yhteistoiminta poliisin kanssa rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa. Pykälässä säädetäisiin poliisin antamasta avusta puolustusvoimille. Poliisi voisi suorittaa pykälässä tarkoitettuja toimenpiteitä, kun puolustusvoimilla ei ole toimivaltuutta niiden suorittamiseen. Poliisi arvioisi lailliset edellytykset tehtävän suorittamiselle. Tarkoituksenmukaisuusharkinnan tekisivät sekä pyynnön tekijä että avunantaja. Huomioon tulee ottaa myös yleiset hallinto-oikeudelliset periaatteet kuten objektiivisuusperiaate sekä tuomioistuimen kontrolli niiden toimivaltuuksien osalta, joiden käyttämisestä tuomioistuin päättää. Näin ollen avun antamisessa olisi kolminkertainen oikeusturvakontrolli, josta vastaisivat siis pyynnön tekijä, avunantaja ja tuomioistuin.

Pyynnön tulisi olla kirjallinen ja sen tekisi tutkintaosaston osastopäällikkö tai tutkintaosaston sotilaslakimies.

Pykälässä ei tarkoitettaisi virka-avun antamista. Puolustusvoimien poliisille antamasta

virka-avusta säädetään puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetussa laissa (781/1980). Tuon lain mukaan puolustusvoimien on annettava virka-apua henkilön etsimiseksi ja kiinni ottamiseksi, paikan tai alueen eristämiseksi ja tutkimiseksi, liikenteen ohjaamiseksi, henkilöiden ja omaisuuden tilapäiseksi suojaamiseksi, räjähteiden raivaamiseksi sekä muuhun sellaiseen tehtävään, jonka suorittamiseksi tarvitaan puolustusvoimien erityishenkilöstöä tai -välineistöä. Kansainvälistä erityissuojelua nauttiviin henkilöihin kohdistuvien rikosten ehkäisemiseksi poliisilla on oikeus saada muunkinlaista virka-apua. Poliisin virka-avusta puolustusvoimille ei tältä osin ole vastaavaa sääntelyä.

Poliisin antama apu olisi eräänlainen virka-avun ja yhteistoiminnan välimuoto, joka edesauttaisi joustavaa tiedonvaihtoa ja viranomaisten järkevää resurssien käyttöä. Poliisi käyttäisi erityisosaamistaan tiedonhankintaan ja puolustusvoimat voisi sen avulla suorittaa tehokkaampaa rikostorjuntaa omalla erityisosaamisalueellaan.

Pyynnöt olisi mahdollisesti syytä toimittaa suojelupoliisille riippumatta siitä, mikä poliisin yksikkö toimenpiteen käytännössä suorittaisi.

Toimivaltuudet, joilla saatuja tietoja olisi tarpeen käyttää, ovat lähinnä telekuuntelu, tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, televälvonta, televälvonta teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella, tekninen laitetarkkailu ja poliisilain 5 luvun 28 §:n 3 momentissa tarkoitettu yksinomaan tietoverkossa tapahtuva peitetoiminta. Kyseisten keinojen käyttäminen puuttuu varsin syvälle perus- ja ihmisoikeuksiin. Poliisilla on pitkäaikainen traditio useimpien tässä tarkoitettujen toimivaltuuksien käyttämisessä ja osa toimivaltuuksista on poliisillekin uusia. Siksi voidaan katsoa tarkoituksenmukaiseksi, ettei toimivaltuuksia ehdoteta puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitaville. Kuitenkin toimivaltuuksia käyttämällä saatava tieto on hyvin keskeistä puolustusvoimien tehtävänä olevassa rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa.

Telekuuntelulla, tietojen hankkimisella telekuuntelun sijasta, televälvonnalla sekä televälvonnalla teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella saatavilla tie-

doilla voidaan olettaa saatavan tärkeää tietoa tiedustelua harjoittavien mahdollisista väräyskohteista ja tiedustelua harjoittavan mahdollisista suunnitteilla olevista laittomista toimista. Teknisellä laitetarkkailulla voidaan puolestaan saada tietoja esimerkiksi tietokoneen tai siihen rinnastettavan laitteen toiminnasta. Tietoverkossa tapahtuvalla peitetoiminnalla olisi mahdollista hankkia tietoja esimerkiksi puolustusvoimien turvallisuusluokitellun tiedon seuraamiseen ja suojaamiseen tietoverkossa.

Poliisi luovuttaisi toimenpiteellä saadun aineiston puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitaville. Lähtökohtana olisi, että poliisi tarkistaisi aineiston ja esimerkiksi poistaisi todistuskiellon alaisen materiaalin sekä käsittelee aineiston muutenkin poliisilain 5 luvussa tarkoitettulla tavalla.

Poliisi saisi kuitenkin luovuttaa saadun aineiston käsittelemättömänä. Tämä voi olla perusteltua esimerkiksi tutkinnallisista syistä, kun puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavat tuntevat tutkittavan tapauksen olosuhteet ja siihen liittyvät henkilöt. Poliisin ja puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavat voisivat sopia asiasta tarkoituksenmukaiseksi katsottavalla tavalla. Jos aineisto luovutettaisiin käsittelemättömänä, olisi puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavien asiana tarkistaa ja käsitellä aineisto poliisilain 5 luvussa edellytyillä tavalla.

Todennäköisesti sellaiset tilanteet, joissa tietoja poliisilta tarvittaisiin, olisivat suhteellisen harvinaisia.

Lisäksi säädettäisiin, että asian laadun niin vaatiessa 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu tehtävä suoritettaisiin yhteistoiminnassa poliisin kanssa. Puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitava ja asianomainen poliisiviranomainen sopisivat tehtävään liittyvistä kysymyksistä.

3 luku **Rikosten selvittäminen ja sitä koskevat toimivaltuudet**

7 §. Puolustusvoimien rikostorjunnassa selvittävät rikosasiat. Pykälässä säädettäisiin puolustusvoimien rikostorjunnassa selvittävistä rikosasioista. Säännökset vastaisivat sisällöltään voimassa olevan lain 1 §:n 1-3 kohtia.

Puolustusvoimien rikostorjunnassa voidaan pääsääntöisesti tutkia vain sotilaiden tekemiä rikoksia. Poikkeuksellisesti voidaan tutkia myös muun kuin sotilaan rikos. Voimassa olevaa lakia (1251/1995) säädettäessä tätä perusteltiin sillä, että puolustusvoimien esikunnissa, tuotantolaitoksissa ja varikoilla palvelee suuri määrä siviilihenkilöstöä. Tätä voidaan yhä pitää perusteltuna, koska puolustusvoimien palkatun henkilöstön tehtävät ovat voimassa olevan lain säätämisen jälkeen yhä muuttuneet siihen suuntaan, että erikoisosaamista vaativat työtehtävät ovat lisääntyneet. Tällaisia työtehtäviä ovat esimerkiksi lentoteknisen alan huolto- ja korjaustyöt sekä puolustusvoimien kriittisten asejärjestelmien, ampumatarvikkeiden ja räjähdysvaarallisten aineiden huolto-, varastointi- tutkimus- ja tuotekehittelytyöt. ”Todennäköisin syin” on katsottava olevan edelleen oikea esitutkintakynnys, kun kyse on muusta puolustusvoimien palveluksessa olevasta henkilöstä kuin sotilaasta.

Pykälä 2 momentissa säädettäisiin informaatiopsyistä edelleen siitä, että suojelupoliisi huolehtii edellä 4 §:n 1 momentissa tarkoitettua laittoman toiminnan selvittämisestä.

8 §. Esitutinnan aloittaminen. Pykälässä olisivat informatiiviset säännökset rikoksen selvittämisestä kurinpitoesimiehen pyynnöstä ja syyttäjän määräyksestä. Molemmista säädetään sotilaskurinpitolaisissa. Säännöksen tarkoituksena on osaltaan selvittää puolustusvoimien rikostorjuntaa koskevan lain ja sotilaskurinpitolain välistä suhdetta.

Esitutkinta käynnistyy pääsääntöisesti toimivaltaisen kurinpitoesimiehen pyynnöstä. Tällöin kurinpitoesimies luopuu tutkinnanjohtajuudesta ja tutkinnanjohtajuus siirtyy pääesikunnan tutkintaosastolle.

Pääesikunnan tutkintaosaston itsenäistä esitutkinnan käynnistämistoimivaltaa pohdittiin esitystä valmisteltaessa. Vaiheita on kuvattu myös edellä luvussa 5.2. Esityksessä on päädytty siihen, että nykyinen käytäntö, jossa kurinpitoesimies käynnistää tutkinnan, säilytetään. Kurinpitoesimiesten koulutuksessa painotetaan viivytyksetöntä tutkintaa. Myös jatkossa tutkinnan ripeä toimittaminen on perusteltua varmistaa nimenomaan riittävällä koulutuksella. Nykyinen käytäntö on selkeä ja yksiselitteinen eikä vaaranna sotilaiden pe-

rus- ja ihmisoikeusturvaa, kun otetaan huomioon, että myös kurinpitoesimiestä ylempi kurinpitoesimies, eduskunnan oikeusasiamies ja syyttäjä voivat määrätä esitutkinnan toimitettavaksi. Lisäksi on huomattava, että kurinpitoesimiehet tukeutuvat käytännössä aina etenkin vakavampien rikosten esitutkinnan käynnistämissä päätöksissä tehdessään sotilaslakimiehiin.

Valtaosa, selvästi yli 90 %, sotilasrikosten esitutkinnasta suoritetaan yksinomaan sotilaskurinpitolain perusteella. Nykyäänkin käytännössä hankaluutta on aiheutunut siitä, että kurinpitoesimies ei ole voinut toimittaa esitutkintaa sellaisen henkilön osalta, joka on ehtinyt kotiutua varusmiespalveluksesta. Erittäin erityisesti varusmiespalveluksen loppuvaiheeseen saattaa liittyä toimintaa, joka vaatii esitutkintaa. Mukana voi olla suuri määrä henkilöitä niin tekijä- kuin asianomistajapuolellakin (esimerkiksi esimiesaseman väärinkäyttäminen, kiusaamistapaukset, jotka tutkitaan palvelusrikoksena). Kotiutumisen jälkeen kurinpitoesimies ei ole toimivaltainen tutkimaan asiaa ja vaikka kyse ei olisikaan yleisen mittapuun mukaan vakavasta rikoksesta, on asia sotilaallisen kurin ja järjestyksen ylläpitämiseksi tutkittava. Mahdollisesti varsin laajaksi muodostuvaa asianosaisten joukkoa ei kaikissa tapauksissa ehditä kuulustella, eikä rikoksentehtyjöitä rangaista kurinpitomenettelyssä ennen kotiuttamista. Esitutkinta poliisin voimavaroin ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista silloin kun tapahtumat ovat ensisijaisesti puolustusvoimien sisäisen toiminnan kannalta merkityksellisiä. Tarkoituksenmukaisimmaksi ja tehokkaaksi on osoittautunut, että pääesikunnan tutkintaosaston esitutkinnan erityiskoulutuksen saaneet virkamiehet ovat voineet hoitaa tutkinnan loppuun asti henkilön kotiutumisesta huolimatta. Näissä tapauksissa asia on käsitelty sotilasoikeudenkäynnissä yleisessä tuomioistuimessa.

Syyttäjän rooli esitutkinnan aloittamisessa on sillä tavoin varmistava, että syyttäjä voi käynnistää tutkinnan, jollei sitä ole käynnistetty ja syyttäjä katsoo käynnistämisen tarpeelliseksi.

Puolustusvoimien ohjeistuksen mukaan syyttäjälle ilmoitetaan ainakin seuraavista asioista:

- puolustusvoimien palveluksessa olevien henkilöiden tekemät sotilasasioina käsiteltävät rikokset silloin kun asia ei ole yksinkertainen ja selvä

- esimiesaseman väärinkäyttämiset eli niin kutsutut simputustapaukset, joissa ei ole kyse vähäisestä esimiesaseman väärinkäytöstä, sekä simputukseen mahdollisesti liittyvät pahoinpitelytapaukset tai sotilaan sopimaton käyttäytyminen

- esimiehen väkivaltainen vastustaminen, jossa pahoinpitelyn tunnusmerkistö täyttyy

- muut kuin lievät anastus- tai kavallusrikokset

- palvelusrikokset, joissa on epäilystä taloudellisista väärinkäytöksistä

- liikenneonnettomuudet, joissa on loukkaantuneita

- onnettomuudet, joihin liittyy vammoja tai vaatimuksia

- rutiinista poikkeavat tapaukset kuten sukupuolinen häirintä tai laitton uhkaus ja

- merkittävää julkisuusarvoa omaavat tapaukset.

9 §. *Toimivaltuudet rikosten selvittämisessä.* Pykälässä säädettäisiin toimivaltuuksista rikosten selvittämisessä. Puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavien virkamiesten toimivaltuuksista 7 §:n 1 momentissa tarkoitettuisa tehtävissä viitattaisiin esitutkintalakiin, pakkokeinolakiin tai muuhun lakiin. Mainittujen virkamiesten käytettävissä olisivat kuitenkin pakkokeinolain 10 luvussa tarkoitettua salaisista pakkokeinoista vain tietyt, erikseen luetellut keinot. Sääntely olisi siis negatiivinen. Tarkoituksena on, että jos pakkokeinolakiin lisätään uusia salaisia pakkokeinoja, pääesikunnan tutkintaosastolle ei tule automaattisesti uusia toimivaltuuksia vaan niiden tarve arvioidaan joka kerta erikseen. Tätä tukee myös yleisperusteluissa kuvattu eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ratkaisu.

Lisäksi uuden pakkokeinolain eduskuntakäsittelyssä on todettu tämän liittyvän siihen, että on tärkeää tarkastella kokonaisvaltaisesti, mitä salaisia pakkokeinoja tulee kunkin viranomaisen käyttöön. Tämä edellyttää selvitystä painavista käytännön tarpeista sekä sitä, että luodaan keinojen asianmukainen käyttöympäristö koulutus- ja oikeusturvanäkökohdat huomioon ottaen. Poliisin toimival-

tuuksia vastaavien valtuuksien antamista muulle viranomaiselle automaattisesti ei voida pitää lähtökohtana nykypäivän yhteiskunnassa muun muassa siksi, että viranomaisten keskinäinen yhteistyö ja virka-apu ovat käytettävissä (LaVM 44/2010 vp).

Tukiasematietojen hankkiminen

Tukiasematietojen hankkimisella tarkoitetaan ehdotetun pakkokeinolain mukaan tiedon hankkimista tietyn tukiaseman kautta telejärjestelmään kirjautuneista tai kirjautuvista teleosoitteista ja telepäätelaitteista. Tukiasematietojen hankkiminen voi koskea myös tulevaisuudessa kirjautuvia teleosoitteita ja telepäätelaitteita. Tuomioistuimien päättää tukiasematietojen hankkimisesta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu virkamies saa päättää tukiasematietojen hankkimisesta siihen asti, kunnes tuomioistuimien ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua pakkokeinon käytön aloittamisesta. Tukiasematietojen hankkiminen merkitsee televalvontaa vähäisempää puuttumista luottamuksellisen viestinnän suojaan.

Toimivaltuutta ei ole ehdotettu rajattavan pois sotilasviranomaiselta pakkokeinolain 10 luvun 1 §:n 2 momentissa.

Suunnitelmallinen tarkkailu

Tarkkailulla tarkoitetaan tiettyyn henkilöön salaa kohdistettavaa havaintojen tekemistä tiedonhankintatarkoituksessa. Suunnitelmalliseen tarkkailuun kuuluu johonkin henkilöön kohdennettu tiedonhankintatarkoitus. Toimenpiteelle on luonteensa puolesta myös havaintojen tekeminen salaa. Suunnitelmallinen tarkkailu voidaan toteuttaa siten, ettei tiedonhankinnan kohde havaitse olevansa havaintojen tekemisen kohteena, vaikka sinänsä suunnitelmallinen tarkkailu toteutetaan täysin avoimesti esimerkiksi tunnuksellisesta poliisiautosta. Kysymykseen tulee siten sekä havaintojen tekeminen sinänsä salaa että niiden tekeminen tiedonhankintatarkoitus salaten.

Havaintojen tekeminen viittaa tarkkailijan ja tarkkailtavan henkilön välisen vuorovaikutuksen passiivisuuteen. Esimerkiksi keskusteluun tiedonhankinnan kohteen kanssa tiedonhankintatarkoituksessa ei saa hakeutua aktiivisesti. Tämä ei kuitenkaan estä suunnitelmallisessa tarkkailussa vuorovaikutusta tiedonhankinnan kohteen kanssa esimerkiksi sellaisissa tilanteissa, joissa suunnitelmallisen tarkkailun toteuttaja paljastuu tahattomasti. Suunnitelmallista tarkkailua voidaan toteuttaa tietyn etäisyyden päästä mutta myös lähietäisyydeltä, esimerkiksi kahvilan viereisestä pöydästä. Tällöin tarkkailija voi tarvittaessa poistua tilanteesta myös vuorovaikutuksen keinoin, käytännössä keskustelemalla tiedonhankinnan kohteen kanssa. Tällaisissa tilanteissa aloitteen vuorovaikutukseen tulisi kuitenkin tulla tiedonhankinnan kohteelta.

Tarkkailua ei saa kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan eikä teknistä laitetta saa käyttää kotirauhan suojaamaan paikkaan kohdistuvassa tarkkailussa tai suunnitelmallisessa tarkkailussa.

Suunnitelmallista tarkkailua vastaava tarkkailu on nykyisinkin sotilasviranomaisesta käytössä poliisitehtävissä. Toimivaltuutta ei ole ehdotettu rajattavan pois sotilasviranomaiselta pakkokeinolain 10 luvun 1 §:n 2 momentissa.

Tekninen kuuntelu

Teknisellä kuuntelulla tarkoitetaan rikoslain 24 luvun 5 §:n estämättä tapahtuvaa rikoksesta epäillyn sellaisen keskustelun tai viestin, joka ei ole ulkopuolisten tietoon tarkoitettu ja johon keskusteluun kuuntelija ei osallistu, kuuntelua, tallentamista ja muuta käsittelyä teknisellä laitteella, menetelmällä tai ohjelmistolla keskustelun tai viestin sisällön tai sen osapuolten taikka epäillyn toiminnan selvittämiseksi. Määritelmässä mainitaan kuuntelun ja tallentamisen ohella myös muunlainen keskustelun tai viestin käsittely sekä tekniikkaneutraalisti teknisen laitteen ohella myös menetelmät ja ohjelmistot.

Ilmaisu ”rikoslain 24 luvun 5 §:n estämättä” liittyy siihen, että mainitussa pykälässä säädetään rangaistavaksi salakuuntelu. Teknisellä kuuntelulla ei saa kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan.

Vastaava toimivaltuus on nykyisinkin sotilasviranomaisten käytössä poliisitehtävissä. Toimivaltuutta ei ole ehdotettu rajattavan pois sotilasviranomaiselta pakkokeinolain 10 luvun 1 §:n 2 momentissa.

Tekninen katselu

Teknisellä katselulla tarkoitetaan rikoslain 24 luvun 6 §:n estämättä tapahtuvaa rikoksesta epäillyn, tilan tai muuna paikan tarkkailua tai tallentamista kameralla tai muulla sellaisella paikkaan sijoitetulla teknisellä laitteella, menetelmällä tai ohjelmistolla. Teknistä katselua ei saa kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan.

Katselua tai kuvaamista teknisellä laitteella ei siis pidetä teknisenä katseluna, jos laite ei ole paikkaan sijoitettu. Näissä tapauksissa toimenpiteen kestosta riippuen kysymyksessä olisi tarkkailu tai suunnitelmallinen tarkkailu. Paikkaan sijoittamista koskeva vaatimus tarkoittaisi käytännössä sitä, että teknisen katselun toteuttaminen ei ole lyhytaikaista toimintaa. ”Paikkaan sijoitetulla” tarkoitettaisiin esimerkiksi sitä, että laite, menetelmä tai ohjelmisto on kiinnitetty seinään, kattoon tai muuhun kiinnittämiseen soveltuvaan kohteeseen. Lisäksi tekniselle katselulle sen määritelmästä johtuen olisi ominaista, että laite, menetelmä tai ohjelmisto seuraisi kohdetta yleensä ilman poliisimiehen tai muun esitutkintavirkamiehen samanaikaista havaintojen tekemistä ja paikallaoloa. Jos kysymys on sellaisesta kohdehenkilön seurannasta, jossa virkamies reaaliaikaisesti käyttää hallussaan olevaa laitetta kohdehenkilön seurantaan, toimenpide olisi tapauksesta riippuen tarkkailu tai suunnitelmallinen tarkkailu. Tuomioistuimien päättyä teknisestä katselusta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta, kun katselu kohdistuu rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan suojaamaan tilaan tai muuhun paikkaan taikka rikoksen johdosta vapautensa menettäneeseen epäiltyyn.

Vastaava toimivaltuus on nykyisinkin sotilasviranomaisten käytössä poliisitehtävissä. Toimivaltuutta ei ole ehdotettu rajattavan pois sotilasviranomaiselta pakkokeinolain 10 luvun 1 §:n 2 momentissa.

Esineen, aineen tai omaisuuden tekninen seuranta

Teknisellä seurannalla tarkoitetaan esineen, aineen tai omaisuuden liikkumisen seurantaa siihen erikseen sijoitettavalla tai siinä jo olevalla radiolähettimellä tai muulla sellaisella teknisellä laitteella taikka menetelmällä tai ohjelmistolla.

Lain 7 §:n 1 momentissa tarkoitettussa rikosten selvittämistehtävässä ei saisi käyttää henkilön teknistä seurantaa.

Toimivaltuutta ei ole ehdotettu rajattavan pois sotilasviranomaiselta pakkokeinolain 10 luvun 1 §:n 2 momentissa.

Teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen

Teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisella tarkoitetaan sitä, että rikoksen estämiseksi hankitaan teknisellä laitteella teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitiedot, jos estettävänä on rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta. Vain sellaista teknistä laitetta saadaan käyttää, jota voidaan käyttää vain teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöimiseen. Viestintävirasto toimii laitteen tarkastavana viranomaisena. Toimivaltuuden käyttämisestä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies.

Toimivaltuutta ei ole ehdotettu rajattavan pois sotilasviranomaiselta pakkokeinolain 10 luvun 1 §:n 2 momentissa.

10 §. *Poliisin antama apu ja yhteistoiminta poliisin kanssa rikosten selvittämisessä.* Jos puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavilla ei ole toimivaltaa 7 §:n 1 momentissa tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi tarpeellisen toimenpiteen suorittamiseen, poliisi voisi 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettujen virkamiehen kirjallisesta pyynnöstä suorittaa sellaisen toimivaltaansa kuuluvan yksittäisen toimenpiteen.

Poliisi luovuttaisi 1 momentissa tarkoitettulla toimenpiteellä saadut tallenteet ja asiakirjat puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitaville. Poliisi saisi luovuttaa tallenteet ja asiakirjat käsittelemättöminä. Tällöin tallenteiden ja asiakirjojen tarkastamisesta sekä muista tiedon käsittelyyn liittyvistä tehtävistä vas-

taavat puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavat siten kuin pakkokeinolain 10 luvussa säädetään.

Poliisin antamalla avulla olisi rikosten selvittämisessä samat perusteet kuin ennalta esittämisessä ja paljastamisessa, joten näiltä osin viitataan 6 §:n yksityiskohtaisiin perusteluihin.

Toimivaltuudet, joilla saatuja tietoja olisi tarpeen käyttää, ovat lähinnä televalvonta, henkilöön kohdistuva tekninen seuranta, tekninen lait tarkkailu ja pakkokeinolain 10 luvun 27 §:n 3 momentissa tarkoitettu peite-toiminta sekä valeosto. Kyseisten keinojen käyttäminen puuttuu varsin syvälle perus- ja ihmisoikeuksiin. Poliisi on harjaantunut käyttämään näitä toimivaltuuksia ja osa toimivaltuuksista on kokonaan uusia. Siksi voidaan katsoa tarkoituksenmukaiseksi, ettei toimivaltuuksia ehdoteta puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitaville. Kuitenkin toimivaltuuksia käyttämällä saatava tieto on hyvin keskeistä puolustusvoimien tehtävänä olevassa rikosten selvittämisessä.

Salaisilla pakkokeinoilla saatavia tietoja käytettäisiin vakavimpien sotilasrikosten selvittämisessä, esimerkiksi törkeiden asevarauksien esitutkinnassa. Pakkokeinolain 10 luvun 27 §:n 3 momentissa tarkoitettu peite-toimintaa on peite-toimintaa tietoverkossa. Tietoja käyttämällä voidaan arvioida olevan mahdollista selvittää esimerkiksi tietoverkossa tapahtuvaa puolustusvoimien ase- ja ampumatarvikkeiden myynti- ja ostotoimintaa. Myös valeostolla voitaisiin selvittää puolustusvoimista anastettujen aseiden, ampumatarvikkeiden ja muun, usein kalliin erityismateriaalin sijaintia.

Pykälässä säädetäisiin myös yhteistoiminnasta poliisin kanssa. Säännös vastaisi voimassa olevan lain 1 §:n 2 momenttia, mutta tehtävän siirtämisestä poliisille säädetäisiin selvyuden vuoksi eri pykälässä. Poliisin kanssa yhteistoiminnassa tutkitaan noin 10 asiaa vuodessa. Yhteistyötä on tehty erityisesti teknisen tutkinnan osalta. Yhteisiä tutkintaryhmiä on tyypillisesti ollut tapauksissa, joissa on ollut kyse kuolemantapauksista, laajoista lahjusepäilyistä sekä vakavista vammoista.

Lakiin ei ehdoteta säännöstä voimakeinojen käyttämisestä. Esimerkiksi kotietsinnöis-

sä on käytetty apuna poliisia ja näin ollen itsenäiselle voimakeinojen käyttämiselle ei ole ollut tarvetta.

11 §. Tehtävän siirtäminen poliisille. Pykälä vastaisi voimassa olevan 1 §:n 2 momenttia, mutta yhteistoiminnasta poliisin kanssa säädetäisiin selvyuden vuoksi eri pykälässä.

Nykyisestä poiketen tehtävä kuitenkin tulisi siirtää (nykyisin ”voidaan”) poliisille, kun asian laatu sitä vaatii.

Nykyistä lakia säädetäessä hallintovaliokunta totesi (HaVM 3/1995 vp), että myöskään valiokunnan ehdottamassa muodossa tehtävän siirtämistä poliisille koskevassa 1 §:n 2 momentissa ei ole pykälän sanamuodossa tarkkaan yksilöity, milloin tutkintatehtävä on siirrettävä poliisin suoritettavaksi taikka tehtävä on suoritettava yhteistoiminnassa. Valittua ilmaisua valiokunta perusteli sillä, että ennakoita on vaikea kattavasti ja yksiselitteisesti luetella ne rikokset, jotka olisi aina siirrettävä poliisin tutkittavaksi, sekä myös ne tilanteet, joissa aina olisi toimittava yhteistoiminnassa. Periaatteellisenä lähtökohtana on tietysti pidettävä myös sitä, että yhteistoiminnassa tutkittavia rikoksia vakavamman asteiset teot tulisi siirtää poliisin tutkittavaksi. Valiokunta korosti, että ehdotettu muutos velvoittaa joka tapauksessa puolustusvoimia suorittamaan omalla vastuullaan perusteellisen harkinnan siitä, tulisiko tutkinnan julkiseen puolueettomuuteen kohdistumaan arvostelua, jos puolustusvoimat suorittaisi kyseessä olevan rikoksen esitutkinnan sekä muutoinkin arvioimaan tehtävän suorittamisen siirtämistä poliisille samoin kuin yhteistoiminnan tarvetta. Sanotun ohella valiokunta huomautti, että ehdotettu sanamuoto on kuitenkin niin täsmällinen, että jäljempänä esitetyt perustelut ovat momenttia selittävinä tarkoitettavat noudatettaviksi.

Hallintovaliokunta katsoi, että tutkinnan puolueettomuuden vaatimus edellyttää asian siirtämistä poliisin johdolla tutkittavaksi ainakin silloin, kun

- puolustusvoimien poliisitehtävää suorittavan virkamiehen epäillään poliisitehtävässä taikka muutoin syyllystyneen rikokseen,

- puolustusvoimien poliisitehtävää suorittavan virkamiehen suoranaudessa esimiesasemassa olevan henkilön epäillään

syyllystyneen sellaiseen tekoon, jonka muutoin tutkisi puolustusvoimien poliisiorganisaatio,

- kyseessä on muuten laadultaan tai yhteiskunnalliselta merkitykseltään sellainen puolustusvoimia koskeva asia, joka tutkinnan riippumattomuuden varmistamiseksi tai korostamiseksi on suoritettava puolustusvoimien ulkopuolisen viranomaisen toimesta.

Esitutkinta on hallintovaliokunnan mukaan lähtökohtaisesti aina siirrettävä poliisille, kun tutkittavana on rikoslain 21 luvussa mainittu tappo, murha, surma, törkeä pahoinpitely, kuolemantuottamus tai törkeä kuolemantuottamus, 28 luvussa mainittu törkeä kavallus, 31 luvussa mainittu törkeä ryöstö tai törkeä kiristys. Samoin on asianlaita muunkin lakiehdotuksen 1 §:ssä tarkoitetun rikoksen johdosta suoritettavan tutkinnan osalta, jos teosta on ollut seurauksena vakava henkilö- tai huomattava omaisuusvahinko.

Poliisiin tutkittavaksi tulee hallintovaliokunnan mielestä saattaa myös poliisin erityisosaamista ja -tekniikkaa vaativien rikosten tutkinta.

Käytännössä edellä mainittujen rikosten tutkinta saattaa hallintovaliokunnan mietinnön mukaan, tapauksesta riippuen, joltakin osin tapahtua myös yhteistoimintaluonteisesti, vaikka tutkinnan päävastuu ja johto kuuluisikin poliisille. Valiokunnan ehdottamassa muodossa 1 §:n 2 momentti turvaa myös poliisin ja puolustusvoimien tiedonkulun siten, että poliisilla on oikeus saada haluamansa tiedot puolustusvoimien tutkittavana olevasta rikoksesta, jotta poliisi omalta osaltaan voi arvioida yhteistoiminnan tai tutkinnan siirtämistä koskevaa tarvetta.

Valiokunta huomautti lisäksi, ettei voida lähteä pelkästään siitä, että rikoslaissa törkeäksi rikokseksi luokiteltu teko olisi aina siirrettävä rikoksen vakavuuden perusteella poliisiin tutkittavaksi. Puolustusvoimilla on esimerkiksi sen hallussa olevan materiaalin luonne huomioon ottaen erityinen intressi tutkia ja selvittää puolustusvoimiin kohdistuvat omaisuusrikokset, jolloin on perusteltua suorittaa tutkinta riittävin voimavaroin ja mahdollisimman tehokkaasti. Esimerkiksi törkeän varkauden tunnusmerkistön täyttyminen ei tältä näkökannalta edellytä kovinkaan arvokkaan omaisuuden anastamista.

Puolustusvoimat on sisäisellä ohjeellaan ohjeistanut tehtävän siirtämistä poliisille hallintovaliokunnan mietinnön mukaisesti. Lisäksi sisäisessä ohjeessa on mainittu, että tutkinta tulee siirtää, kun

- asia on laadultaan tai yhteiskunnalliselta merkitykseltään sellainen, että riippumattomuuden varmistamiseksi tai korostamiseksi tutkinta on suoritettava ulkopuolisen viranomaisen toimesta

- tutkittavana on muu kuolemantapaus tai vakava loukkaantuminen tai

- rikos ei ole tutkittavissa sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:n mukaisesti sotilasrikoksena (esimerkiksi ratti-, vesiliikenne- ja ilmalii-kennejuopumukset ja huumausainerikokset).

Tehtävän siirtämistä poliisille arvioitaessa tulee ottaa huomioon myös nykyisen lain säätämisen jälkeen tapahtunut kehitys eli se, että nykyisin rikostutkintaa tutkintaosastolla tekevät käytännössä poliisikoulutetut virkamiehet.

Vuonna 2009 puolustusvoimat siirsi poliisille 16 asiaa ja 2008 vuonna 10 tapausta. Tapauksissa tutkintaosastolla ei ole ollut toimivaltaa joko rikosnimikkeen perusteella tai epäiltynä on ollut siviilihenkilö. Useissa tapauksissa tutkintaosasto on siirronkin jälkeen antanut poliisille virka-apua tutkintaan.

12 §. Ilmoittamisvelvollisuus. Puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavat ilmoittaisivat poliisille tietoonsa tulleesta epäilystä 7 §:n 1 momentissa tarkoitetusta rikoksesta ja käynnistämästään toimenpiteestä rikoksen selvittämiseksi. Koska kaikista rikoksista ei ole tarkoituksenmukaista ilmoittaa, puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavat päättäisivät yhdessä poliisin kanssa ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvista rikoksista niille kuuluvan toimivallan perusteella.

13 §. Esitutkinnan päättäminen. Pykälässä säädettäisiin esitutkinnan päättämisestä. Esitutkinnan valmistuttua asia olisi 1 momentin mukaan toimitettava kurinpitoesimiehelle käsiteltäväksi tai syyttäjälle syyteharkintaa varten. Asiasta säädetään sotilaskurinpitolaissa ja säännös olisi informatiivinen.

Asia lähetetään esitutkinnan valmistuttua syyttäjälle 7 §:n 1 momentin 3 ja 4 kohdissa tarkoitetuissa rikosasioissa tai silloin kun syyttäjä on itse pyytänyt esitutkinnan suorittamista.

Esitutkinta päätettäisiin 2 momentin mukaan saattamatta asiaa kurinpitoesimiehen tai syyttäjän käsiteltäväksi, jos tutkinnassa on selvinnyt, ettei rikosta ole tehty taikka ettei kenellekään voida vaatia rangaistusta tai esittää muuta rikokseen perustuvaa julkisoikeudellista vaatimusta. Esitutkinnan päättämistä olisi kuitenkin ilmoitettava asianomaiselle kurinpitoesimiehelle tai syyttäjälle. Ilmoitusvelvollisuus vastaa pääesikunnan tutkintaosaston nykyistä käytäntöä. Olisi tarkoituksenmukaista, että tutkintaosastolla olisi edelleen esitutkinnan päättämisoikeus. Tämä ei myöskään rajoittaisi kurinpitoesimiehen toimivaltaa, sillä hän voisi sotilaskurinpitolain mukaisesti pyytää esitutkinnan käynnistämistä uudelleen, jos aihetta ilmenisi.

4 luku **Oikeus saada tietoja rikoksia ennalta estettäessä ja paljastettaessa**

14 §. *Oikeus saada tietoja eräiden viranomaisten rekistereistä rikoksia ennalta estettäessä ja paljastettaessa.* Pääesikunnalla olisi 4 §:n 1 momentissa tarkoitetun tehtävän hoitamiseksi oikeus salassapitosäännösten estämättä saada tehtävien suorittamisen kannalta välttämättömiä pykälässä mainittuja tietoja. Rikoksen ennalta estämis- ja paljastamistehävässä tietojen saanti tarve liittyy suurelta osin henkilöiden tarkkaan yksilöintiin ja heidän yhteyksiensä kartoittamiseen sekä liikheidensä seuraamiseen.

Väestötietojärjestelmää koskeva tiedonsaantioikeus vastaisi sisällöllisesti nykyisen lain 6 §:n 1 momentin 1 kohtaa, mutta siinä olisi viittaus 1 päivänä maaliskuuta 2010 voimaan tulleeseen väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annettuun lakiin (661/2009).

Säännös sakkorekisteriä ja oikeushallinnon valtakunnallista tietojärjestelmää koskevasta tiedonsaantioikeudesta vastaisi nykyisen lain 6 §:n 1 momentin 2 kohtaa.

Nykyisen lain 6 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan pääesikunta saa tarpeellisia tietoja ulkoasiainministeriön ja poliisin tietojärjestelmistä myönnettyistä passeista, viisumeista ja oleskelu- ja työluvista turvallisuus- ja valvontatehtäviä varten.

Säännös ehdotetaan korvattavaksi tiedonsaantioikeudella ulkomaalaisrekisteristä annetussa laissa (1270/1997) säädettyyn ulkomaalaisrekisteriin kuuluvaan viisumiasioiden osarekisteriin ja tiedonsaantioikeudella passi-laissa (671/2006) säädetystä passirekisteristä. Lisäksi tietoja saataisiin Suomessa lähettäjävaltiota edustavan diplomaatti- ja konsuliedustuston, kansainvälisen järjestön Suomessa olevan toimielimen henkilökuntaan kuuluvista, näiden perheenjäsenistä ja yksityisessä palveluksessa olevista henkilöistä. Tällä hetkellä tietojen saanti perustuu nykyisen lain 7 §:n yksittäistapauksia koskevaan sääntelyyn.

Pykälään otettaisiin myös säännös tietojen saamisesta tullin valvontatietorekisteristä ja tutkinta- ja virka-apujärjestelmästä.

Puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavalla on esitutkintaviranomaisena myös oikeus saada tietoja ulosottoviranomaisilta siten kuin ulosottokaareissa säädetään.

Ajoneuvoliikennerekisteristä annetussa laissa (541/2003) säädetystä ajoneuvoliikennerekisteristä olisi oikeus saada omistajaa tai haltijaa koskevia tietoja.

Pykälään otettaisiin säännös tiedonsaantioikeudesta matkustaja-aluksen henkilöluetteloista annetun lain (1038/2009) tarkoittamista matkustajia koskevista henkilöluetteloista. Tiedonsaantioikeus kohdistuisi etenkin kyseisen lain 6 §:ssä tarkoitettuihin tietoihin matkustajien nimistä ja kanssamatkustajista.

Radiotaajuuksista ja telelaitteista annetussa laissa (1015/2001) tarkoitettuja taajuuksien käyttöä koskevia tietoja olisi tarpeen saada tilanteisiin, joissa kartoitettaisiin luvallisia taajuuksien käyttäjiä luvattomien käyttäjien havaitsemiseksi. Tällä hetkellä puolustusvoimilla on rajavartiolaitoksen tavoin 43 b §:n perusteella oikeus saada salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada Viestintävirastolta taajuuksien käyttöä koskevia valmiussuunnittelun ja poikkeusoloihin varautumisen kannalta merkityksellisiä tietoja. Käyttötarkoitus ei tässä olisi täysin sama, minkä vuoksi nimenomainen säännös olisi tarpeen.

Käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteen vuoksi myös puolustusvoimien muihin kuin tässä laissa tarkoitettuihin rekistereihin kohdistuvasta tiedonsaantioikeudesta olisivat säännökset laissa. Tietojen saanti kohdistuisi

sotilaskurinpitolaissa säädettyyn kurinpitorangeistusrekisteriin, asevelvollisuuslaissa (1438/2007) säädettyyn asevelvollisrekisteriin sekä sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa (211/2006) säädettyyn kriisinhallintahenkilöstörekisteriin.

Tiedonsaantioikeus olisi myös vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetussa laissa (556/2007) säädettyyn Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen rekisteriin.

Edelleen tietoja olisi oikeus saada puolustusministeriöltä puolustustarvikkeiden maastaviennistä ja kauttakuljetuksesta annetussa laissa (242/1990) tarkoitetuista lupa-asioista ja ulkoasiainministeriöltä tietoja kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetussa laissa (562/1996) tarkoitetuista lupa-asioista. Kaksikäyttötuotteita koskevia lupatietoja on tarkoitus pyytää satunnaisesti. Samalla ehdotetaan liitelakina muutettavaksi kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annettua lakia, jossa ei tällä hetkellä ole säädetty pääesikunnan tiedonsaantioikeudesta.

Virka-apua pyytäneeltä viranomaiselta olisi oikeus saada tarpeellisia tietoja virka-avun antamiseksi. Vastaava säännös on esimerkiksi henkilötietojen käsittelystä rajavartioloitoksessa annetun lain 22 §:n 1 momentin 20 kohdassa.

Pykälän 2 momenttiin otettaisiin informaatiivinen viittaussäännös lakeihin, joissa myös säädetään tiedonsaantioikeudesta tässä esityksessä tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi. Ulkomaalaisrekisteristä annetun lain 10 §:n 1 kohdan mukaan sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään taikka Suomea sitovissa kansainvälisissä sopimuksissa määrätään, ulkomaalaisrekisteristä saa salassapitosäännösten estämättä ja siinä määrin kuin se vastaanottavan viranomaisen lakisäateisten tehtävien suorittamiseksi on tarpeen luovuttaa tietoja puolustusvoimille turvallisuus- ja valvontatehtäviä varten viisumia ja oleskelulupaa sekä kansainvälistä suojelua koskevista hakemuksista ja hakemuksiin annetuista päätöksistä sekä oleskeluoikeuden rekisteröinneistä ja henkilön kansalaisuustiedoista asevelvollisuuslaissa tarkoitettujen asevelvollisuusasiain käsittelyä varten. Esityksessä ehdotetaan lain sanamuotoa tarkistettavaksi siten, että siinä säädettäisiin turvallisuus- ja valvontatehtävi-

en sijaan rikosten ennalta estämisestä ja paljastamisesta.

Tietoja saadaan myös poliisin tietojärjestelmistä siten kuin laissa henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa (761/2003) säädetään. Viittaus koskee henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 19 §:n 1 momentin 2 kohtaa, jonka mukaan ”poliisi saa luovuttaa muista poliisin henkilörekistereistä kuin 30 §:ssä tarkoitettusta Europol-tietojärjestelmästä ja 31 §:ssä tarkoitettusta kansallisesta Schengen-tietojärjestelmästä salassapitosäännösten estämättä teknisen käytöyhteyden avulla tai konekielisessä muodossa tietoja, jotka ovat tarpeen:

--

2) puolustusvoimien pääesikunnalle poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetussa laissa (1251/1995) tarkoitettuja turvallisuus- ja valvontatehtäviä sekä rikostutkintaa varten ja turvallisuus selvityksistä annetussa laissa (177/2002) tarkoitettujen turvallisuus selvitysten tekemistä varten”.

Sisäasiainministeriö on 26 päivänä elokuuta 2009 tekemällään päätöksellä (SM/Dno/2009/1645) myöntänyt käyttöoikeuden pääesikunnan tutkintaosastolle Schengen-tietojärjestelmän kansalliseen osaan sekä päätöksessään todennut lähettävänä ilmoituksen Euroopan Unionin Neuvoston pääsihteeristölle pääesikunnan tutkintaosaston lisäämiseksi toimivaltaisten Schengen -viranomaisten joukkoon.

Tietoja saadaan myös Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanorekisteristä sekä valvonta- ja toimintarekisteristä siten kuin henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa annetussa laissa (422/2002) säädetään. Kyseisen lain 16 §:n 1 momentin 10 kohdan mukaan sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 29 §:ssä ja mainitussa laissa muutoin säädetään, rekisterinpitäjä saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa vankeinhoitolaitoksen täytäntöönpanorekisteristä sekä valvonta- ja toimintarekisteristä tuomittua, vankia ja rangaistuslaitokseen otettua henkilöä koskevia tietoja, jotka ovat tarpeen sotilasviranomaisille asevelvollisrekisterin ylläpitämiseksi sekä pääesikunnan tutkintaosastolle puolustusvoimien turvallisuustieto- ja rikostietorekisterin ylläpitämiseksi.

Tiedonsaantioikeus on myös rajavartiolaituksen henkilörekistereihin. Tämä viittaus tarkoittaisi henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaituksessa annetun lain (579/2005) 28 §:n 1 momentin 9 kohtaa, jonka mukaan tietoja voidaan luovuttaa pääesikunnalle poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetussa laissa tarkoitettuja turvallisuus- ja valvontatehtäviä sekä rikostutkintaa varten, turvallisuus selvityksistä annetussa laissa (177/2002) tarkoitettujen turvallisuus selvitysten tekemistä varten ja kansainvälisistä tietoturvaselvityksistä annetussa laissa (588/2004) tarkoitettujen yhteisöturvallisuus selvitysten tekemistä varten.

Viittauksella puolustusvoimista annettuun lakiin tarkoitettaisiin lain 16 §:n lupa- ja valvonta-asioiden rekisteriä.

Ehdotettu 14 §:n 3 momentti on selvyys syistä tarpeen ottaen huomioon, että perustus lakivaliokunta on lausuntokäytännössään katsonut, että teknisen käyttöyhteyden avaaminen henkilörekisteriin edellyttää, että tällaisesta luovuttamisesta säädetään laissa (PeVL 12/2002 vp). Tiedot saisi myös luovuttaa maksutta.

15 §. *Oikeus saada tietoja muulta viranomaiselta.* Pääesikunnalla olisi oikeus saada viranomaiselta sekä julkista tehtävää hoitamaan asetetulta yhteisöltä ja henkilöltä 4 §:n 1 momentissa tarkoitettujen tehtävien suorittamiseksi tarpeelliset tiedot ja asiakirjat maksutta ja salassapitosäännösten estämättä, jollei tiedon tai asiakirjan antamista poliisille tai tiedon käyttöä todisteena ole laissa kielletty tai rajoitettu.

Päätöksen salassa pidettävien tietojen hankkimisesta tekisi 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu virkamies.

16 §. *Oikeus saada tietoja yksityiseltä yhteisöltä.* Pääesikunnalla olisi oikeus saada teleyritykseltä ja yhteisötilaajalta yhteystiedot sellaisesta teleliittymästä, jota ei mainita julkisessa luettelossa, tai teleliittymän, sähköpostiosoitteen, muun teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöivät tiedot, jos tietoja yksittäistapauksessa tarvitaan 4 §:n 1 momentissa tarkoitettujen tehtävien suorittamiseksi. Pääesikunnalla olisi vastaava oikeus saada postitoimintaa harjoittavalta yhteisöltä jake- luosoitetietoja.

Nykyisen lain esitöiden mukaan tietojen saanti on tällä hetkellä mahdollista rikoksen selvittämistehtävässä, mutta tietoja olisi tarpeen käyttää myös rikoksen ennalta estämisessä ja paljastamisessa. Lisäksi teknisellä laitteella tapahtuvasta tiedonhankinnasta säädetäisiin 5 §:ssä, koska siitä tulee poliisilain uudistamisen myötä itsenäinen toimivaltuus.

5 luku **Oikeus saada tietoja rikoksia selvitetäessä**

17 §. *Oikeus saada tietoja eräiden viranomaisten rekistereistä rikoksia selvitetäessä.* Pykälässä säädetäisiin rikoksen selvittämisessä tarvittavien tietojen saamisesta.

Väestötietojärjestelmää koskeva tiedonsaantioikeus vastaisi sisällöllisesti nykyisen lain 6 §:n 1 momentin 1 kohtaa, mutta siinä olisi viittaus 1 päivänä maaliskuuta 2010 voimaan tulleeseen väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annettuun lakiin (661/2009).

Säännös sakkorekisteriä ja oikeushallinnon valtakunnallista tietojärjestelmää koskevasta tiedonsaantioikeudesta vastaisi nykyisen lain 6 §:n 1 momentin 2 kohtaa.

Ajoneuvoliikennerekisteristä annetussa laissa säädetystä ajoneuvoliikennerekisteristä olisi oikeus saada omistajaa tai haltijaa koskevia tietoja.

Käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteen vuoksi myös puolustusvoimien muihin kuin tässä laissa tarkoitettuihin rekistereihin kohdistuvasta tiedonsaantioikeudesta olisivat säännökset laissa. Tietojen saanti kohdistuisi sotilaskurinpitolaissa säädettyyn kurinpitorangeistusrekisteriin, asevelvollisuuslaissa tarkoitettuun asevelvollisrekisteriin sekä sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa tarkoitettuun kriisinhallintahenkilöstörekisteriin.

Tiedonsaantioikeus olisi myös vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetussa laissa (556/2007) säädettyyn Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen rekisteriin.

Virka-apua pyytäneeltä viranomaiselta olisi oikeus saada tarpeellisia tietoja virka-avun antamiseksi. Vastaava säännös on esimerkiksi henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaituksessa annetun lain 22 §:n 1 momentin 20 kohdassa.

Pykälän 2 momenttiin otettaisiin informaatiivinen viittaussäännös lakeihin, joissa myös säädetään tiedonsaantioikeudesta tässä esityksessä tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi. Tietoja saadaan myös poliisin tietojärjestelmistä siten kuin laissa henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa säädetään, lukuun ottamatta henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 30 §:ssä tarkoitettua Europol-tietojärjestelmää sekä lain 31 §:ssä mainittua kansallista Schengen-tietojärjestelmää. Viittaus koskee henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 19 §:n 1 momentin 2 kohtaa, jonka mukaan ”poliisi saa luovuttaa muista poliisin henkilörekistereistä kuin 30 §:ssä tarkoitettua Europol-tietojärjestelmästä ja 31 §:ssä tarkoitettua kansallisesta Schengen-tietojärjestelmästä salassapitosäännösten estämättä teknisen käyttöyhteyden avulla tai konekielisessä muodossa tietoja, jotka ovat tarpeen:

--

2) puolustusvoimien pääesikunnalle poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetussa laissa (1251/1995) tarkoitettuja turvallisuus- ja valvontatehtäviä sekä rikostutkintaa varten ja turvallisuus selvityksistä annetussa laissa (177/2002) tarkoitettujen turvallisuus selvitysten tekemistä varten”.

Tietoja saadaan myös Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanorekistereistä sekä valvonta- ja toimintarekistereistä siten kuin henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa annetussa laissa säädetään. Kyseisen lain 16 §:n 1 momentin 10 kohdan mukaan sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 29 §:ssä ja mainitussa laissa muutoin säädetään, rekisterinpitäjä saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa vankeinhoitolaitoksen täytäntöönpanorekistereistä sekä valvonta- ja toimintarekistereistä tuomittua, vankia ja rangaistuslaitokseen otettua henkilöä koskevia tietoja, jotka ovat tarpeen sotilasviranomaisille asevelvollisrekisterin ylläpitämiseksi sekä pääesikunnan tutkintaosastolle puolustusvoimien turvallisuustieto- ja rikostietorekisterin ylläpitämiseksi.

Viittauksella puolustusvoimista annettuun lakiin tarkoitettaisiin lain 16 §:n lupa- ja valvonta-asioiden rekisteriä.

Ehdotettu 17 §:n 3 momentti on selvyysyistä tarpeen ottaen huomioon, että perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään katsonut, että teknisen käyttöyhteyden avaaminen henkilörekisteriin edellyttää, että tällaisesta luovuttamisesta säädetään laissa (PeVL 12/2002 vp).

18 §. *Oikeus saada tietoja muulta viranomaiselta.* Pääesikunnalla olisi oikeus saada viranomaiselta sekä julkista tehtävää hoitamaan asetetulta yhteisöltä ja henkilöltä 7 §:n 1 momentissa tarkoitettujen tehtävien suorittamiseksi tarpeelliset tiedot ja asiakirjat maksutta ja salassapitosäännösten estämättä, jollei tiedon tai asiakirjan antamista pääesikunnalle tai tietojen käyttöä todisteena ole laissa kielletty tai rajoitettu.

Päätöksen salassa pidettävien tietojen hankkimisesta tekisi 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu virkamies.

19 §. *Oikeus saada tietoja yksityiseltä yhteisöltä.* Pääesikunnalla olisi oikeus saada teleyritykseltä ja yhteisötilaajalta yhteystiedot sellaisesta teleliittymästä, jota ei mainita julkisessa luettelossa, tai teleliittymän, sähköpostiosoitteen, muun teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöivät tiedot, jos tietoja yksittäistapauksessa tarvitaan 7 §:n 1 momentissa tarkoitettujen tehtävien suorittamiseksi. Pääesikunnalla olisi vastaava oikeus saada postitoimintaa harjoittavalta yhteisöltä jake-luosoitetietoja.

Säännös vastaisi pääosin nykyisen lain 8 §:ää, tosin rikosten selvittämiseen on viitattu ainoastaan esitöissä. Lisäksi teknisellä laitteella tapahtuvasta tiedonhankinnasta säädetäisiin 9 §:ssä, koska siitä tulee pakkokeinolain uudistamisen myötä itsenäinen toimivaltuus.

6 luku **Henkilörekistereitä koskevat säännökset**

20 §. *Suhde muuhun lainsäädäntöön.* Pykälässä olisi tavanomainen viittaussäännös viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettuun lakiin ja henkilötietolakiin, joita sovellettaisiin, jollei tässä laissa toisin säädetä.

21 §. *Turvallisuustietorekisteri.* Pääesikunnan pitämästä turvallisuustietorekistereistä säädetäisiin nykyisen lain 11 §:ää tarkemmin. Säännös vastaisi pitkälti henkilötietojen

käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 12 §:ää. Henkilöllisyyttä koskevista tiedoista olisi kuitenkin tarpeen tallettaa myös perhesuhteita, koulutusta, työ- ja palvelushistoriaa sekä entisiä nimiä ja entisiä kansalaisuuksia koskevia tietoja. Tämä olisi perusteltua, koska turvallisuustietorekisteriä käytetään 4 §:n 1 momentin mukaisten tehtävien suorittamiseksi ja siinä nämä tiedot ovat keskeisiä esimerkiksi henkilöiden toiminnan ja luotettavuuden analysoimisessa. Asianmukaisilla ja riittäväillä pohjatiedoilla kyettäisiin myös kohdentamaan esimerkiksi salaisten pakkokeinot oikein siten, etteivät ne kohdistuisi henkilöihin, joilla ei ole osuutta ennalta estettävään ja paljastettavaan rikokseen. Luottelu olisi tyhjentävä.

Rekisterissä voisi olla myös manuaalisia osia, kuten esineitä ja valmiuden kohottamisen kannalta keskeisiä manuaalikortistoja. Mahdollisten kriisitilanteiden näkökulmasta on tärkeää, että turvallisuustietorekisteri ei ole yksinomaan sähköisen tietojärjestelmän varassa vaan sitä voidaan käyttää myös manuaalisesti, kortistona. Tämä toimii rekisterin eräänlaisena varmuuskopiona.

Rekisteristä olisi käytävä ilmi tiedon tallettaja. Tämä on tarpeen esimerkiksi henkilöstön vaihtuvuuden ja tiedon jäljitettävyyden vuoksi.

Rekisterissä olisi lisäksi tietoja henkilön luotettavuuden selvittämisestä. Tällä tarkoitettaisiin tietoja turvallisuusselvityksistä annetussa laissa tarkoitetusta pääesikunnan tekemästä perusmuotoisesta turvallisuusselvityksestä taikka laajasta tai suppeasta turvallisuusselvityksestä, selvityksen kohteena olevan henkilön tunnistetietoja sekä mainitun selvityksen antamisaikaa. Turvallisuusselvityksistä annetun lain uudistamista valmistellaan parhaillaan.

22 §. Turvallisuustietorekisterin käyttöoikeus. Turvallisuustietorekisteriä saisivat käyttää ne 2 §:n 1 momentissa tarkoitetut virkamiehet, jotka on määrätty hoitamaan 4 §:n 1 momentissa tarkoitettua rikoksen ennalta estämis- ja paljastamistehtävää. Tehtävään määräämisestä on säädetty puolustusvoimissa annetussa laissa ja puolustusvoimista annetussa valtioneuvoston asetuksessa.

Pääesikunta voisi antaa käyttöoikeuden turvallisuustietorekisteriin myös poliisin, tul-

lin tai rajavartiolaitoksen palveluksessa oleville rikostiedustelu- ja tarkkailutehtäviin tai rikostietojen analyysitehtäviin määrättyille virkamiehille siinä laajuudessa kuin näillä viranomaisilla on oikeus tietojen saamiseen puolustusvoimilta. Säännös vastaisi henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 13 §:n 2 momenttia.

23 §. Rikostietorekisteri. Pääesikunnan pitämästä rikostietorekisteristä säädettäisiin nykyisen lain 10 §:ää tarkemmin rekisterin käyttötarkoituksesta ja tietosisällöstä. Rikostietorekisteri on tarkoitettu lain 7 §:n 1 momentissa tarkoitetun tehtävän suorittamiseksi tarvittavien tietojen käsittelyyn. Kuten 7 §:n 1 momentista ilmenee, puolustusvoimien rikostorjunnassa selvitettävissä rikosasioissa on kyse sotilaisiin kohdistuvien rikosten tutkinnasta. Rikostietorekisteriin tallennettavilla työ- tai palvelushistoriaa koskevilla tiedoilla voi olla merkitystä muun muassa rikokseen liittyviä esimiesvastuukysymyksiä pohdittaessa tai rikoksissa, joissa teko hetki ajoittuu esimerkiksi vuoden tutkinnan aloittamista aikaisempaan ajankohtaan, jolloin merkitystä voi olla sillä, että rekisterissä on tieto siitä, missä tehtävässä henkilö on rikoksentekohetkellä palvellut.

Pykälän mukaan rikostietorekisteri voisi sisältää myös manuaalisia osia, kuten esineitä ja manuaalikortistoja. Rekisteristä on käytävä ilmi tiedon tallettaja. Maininta arkistohakemistosta poistettaisiin tarpeettomana.

Rekisteristä olisi käytävä ilmi tiedon tallettaja. Tämä on tarpeen esimerkiksi henkilöstön vaihtuvuuden ja tiedon jäljitettävyyden vuoksi.

Pykälän 3 momentissa tarkoitetut tiedot ovat olennaisia tutkittavana olevan tai olleen tapauksen yksilöimiseksi ja myöhempien hakutoimintojen tekemiseksi.

24 §. Rikostietorekisterin käyttöoikeus. Rikostietorekisteriä saisivat käyttää ne 2 §:n 1 momentissa tarkoitetut virkamiehet, jotka on määrätty hoitamaan 7 §:n 1 momentissa tarkoitettua rikoksen selvittämistehtävää. Tehtävään määräämisestä on säädetty puolustusvoimissa annetussa laissa ja puolustusvoimista annetussa valtioneuvoston asetuksessa.

25 §. Tilapäiset henkilörekisterit. Puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavan virkamielen tai virkamiesten muodostaman työryh-

män käyttöön voitaisiin nykyiseen tapaan perustaa automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettäviä tilapäisiä henkilörekistereitä. Tilapäisistä henkilörekistereistä säädetään nykyisen lain 12 §:ssä. Tilapäisen henkilörekisterin käyttöoikeus olisi sillä tai niillä virkamiehillä, joiden käyttöön rekisteri on perustettu. Tilapäisen henkilörekisterin rekisterinpitäjä olisi pääesikunnan tutkintaosasto.

Tilapäinen henkilörekisteri voisi sisältää tietoja, joita on tarpeen käsitellä yksittäisen tehtävän tai tehtäväkokonaisuuden suorittamiseksi. Rekisteri voisi sisältää myös manuaalisia osia.

Tilapäisen henkilörekisterin perustamisesta päättäisi 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu virkamies. Rekisterin perustamisesta tehtäisiin kirjallinen päätös. Valtakunnallisessa käytössä olevien tilapäisten henkilörekisterien osalta rekisterin perustamista koskevasta päätöksestä ja sen olennaisesta muuttamisesta olisi ilmoitettava viimeistään kuu-kautta ennen rekisterin perustamista tai muuttamista tietosuojavaltuutetulle. Perustamispäätöksessä olisi mainittava henkilörekisterin käyttötarkoitus. Rekisteristä olisi käytävä ilmi tiedon tallettaja.

26 §. Arkaluonteisten tietojen käsittely. Pykälässä olisivat tavanomaiset säännökset arkaluonteisten tietojen käsittelystä viittauksin henkilötietolain 11 §:n 3 kohtaan sekä 11 §:n 1 ja 2 ja 4–6 kohtiin. Säännökset vastaisivat sisällöltään nykyisen lain 14 §:ää.

27 §. Yksittäiseen tehtävään liittymättömiin tietojen käsittely. Tässä laissa tarkoitettua yksittäisessä tehtävässä saatuja henkilö-tietoja, jotka eivät liity kyseiseen tehtävään, mutta ovat tarpeen todennäköisesti tulevassa muussa tehtävässä, saisi kerätä ja tallettaa vain turvallisuustietorekisteriin ja tilapäiseen henkilörekisteriin. Tietoja on välttämätöntä kerätä ja tallettaa, sillä ne voivat osoittautua hyödyllisiksi rikoksen ennalta estämisessä ja paljastamisessa. Ennalta estäminen ja paljastaminen on usein pitkäkestoista työtä, jossa pienetkin yksityiskohdat voivat osoittautua myöhemmin merkittäviksi.

Ylimääräisen tiedon tallettamisesta viitattaisiin pakkokeinolain ja poliisilain edellytyksiin.

Tietoja talletettaessa olisi niihin mahdollisuuksien mukaan liitettävä arvio tietojen an-

tajan luotettavuudesta ja tietojen oikeellisuudesta. Arvio tehdään noudattaen kansainvälistä mallia ja kriteeristöä, jota käytetään muun muassa kriisinhallintaoperaatioissa. Menettely tukee tiedon analysointia ja uhkarvioiden laatimista. Lisäksi sillä on merkitystä tehtävien hoitajien vaihtuessa.

Säännökset vastaisivat sisällöltään pääosin nykyisen lain 13 §:ää.

28 §. Tietojen luovuttaminen sotilasviranomaiselle. Pääesikunnalla olisi oikeus luovuttaa sotilasviranomaiselle turvallisuustietorekisterin ja rikostietorekisterin tietoja, jos se on tarpeen sotilasviranomaiselle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi.

Turvallisuustietorekisterin ja rikostietorekisterin tietoja muuhun kuin rekisterin käyttötarkoituksen mukaiseen käyttöön ja 27 §:ssä tarkoitettuja tietoja eli yksittäiseen tehtävään liittymättömiä tietoja saisi kuitenkin luovuttaa vain silloin, kun se on tarpeen:

- 1) valtion turvallisuuden varmistamiseksi;
- 2) välittömän henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran taikka huomattavan omaisuusvahingon torjumiseksi; tai
- 3) sellaisen rikoksen ennalta estämiseksi tai selvittämiseksi, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

Tiedot saisi luovuttaa teknisen käyttöyhteyden avulla tai muuten sähköisesti.

Säännökset olisivat osittain samoja kuin nykyisen lain 20 §:ssä. Sääntely vastaisi sisällöltään rajavartiolaitoksen ja poliisin henkilötietojen käsittelyä koskevia säännöksiä. Pykälän 3 momentin 3 kohtaa tarkennettaisiin siten, että siinä olisi minimivaatimuksena kaksi vuotta vankeutta, kun nykyisen lain mukaan minimivaatimuksena on, että rikoksesta saattaa seurata vankeutta.

Pykälä ei koskisi tietojen luovuttamisesta pääesikunnan tutkintaosaston sisällä. Rekisteritietoja saisi käyttää tutkintaosaston tutkimus-, suunnittelu- ja analyysitoiminnassa sekä puolustusvoimien sisäisessä koulutuksessa. Koulutuksessa tietoja käytetään kuitenkin esimerkkeinä henkilötietoja paljastamatta.

29 §. Tietojen luovuttaminen muille viranomaisille. Pääesikunta saisi luovuttaa turvallisuustietorekisteristä ja rikostietorekisteristä tietoja seuraaville viranomaisille, jos tiedot ovat tarpeen seuraavissa tehtävissä:

1) poliisille niitä poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tehtäviä varten, jotka liittyvät oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaamiseen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen tai rikosten ennalta estämiseen, paljastamiseen, selvittämiseen ja syyteharkintaan saattamiseen;

2) rajavartiolaitokselle aluevalvontalain (755/2000) mukaista tehtävää varten ja rajavartiolaitossa tarkoitettua rikosten ennalta estämistä, paljastamista, selvittämistä ja syyteharkintaan saattamista varten tai henkilöiden maahantulon ja maastalähdön valvontaa ja siihen kuuluvan rajatarkastuksen suorittamista varten;

3) tullilaitokselle tullilaissa tarkoitettua ulkomaanliikenteen valvontaa, tullirikosten ennalta estämistä, paljastamista selvittämistä ja syyteharkintaan saattamista tai henkilöiden maahantulon ja maastalähdön valvontaa ja siihen kuuluvan rajatarkastuksen suorittamista varten;

4) syyttäjille virkatehtävien suorittamista varten syyttäjälaitoksista annetun lain (439/2011) 25 §:ssä säädettyssä laajuudessa;

5) ulkoasiainministeriölle kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetussa laissa tarkoitettujen lupa-asioiden harkintaa varten;

6) puolustusministeriölle puolustustarvikkeiden maastaviennistä ja kauttakuljetuksesta annetussa laissa tarkoitettujen lupa-asioiden harkintaa varten.

Säännökset vastaisivat muutoin nykyisen lain 21 §:ää, mutta rajavartiolaitokselle voitaisiin luovuttaa tietoja nykyistä laajemmin sen uudet rikosten torjuntaan liittyvät tehtävät huomioon ottaen. Samassa tarkoituksessa tietoja voitaisiin jatkossa luovuttaa myös tullilaitokselle. Myös tietojen luovuttamista yleisille syyttäjille, ulkoasiainministeriölle ja puolustusministeriölle koskevat säännökset olisivat uusia.

Rekisterin tietoja muuhun kuin sen käyttö-tarkoituksen mukaiseen käyttöön saisi luovuttaa vain 28 §:n 3 momentissa mainittua tarkoitusta varten.

Tiedot saisi luovuttaa teknisen käyttöyhteyden avulla tai muuten sähköisesti siten, kuin siitä rekisterinpitäjän kanssa sovitaan. Käytännössä sähköinen luovuttaminen on harvinaista.

30 §. *Tietojen poistaminen turvallisuustietorekisteristä.* Turvallisuustietorekisteristä poistettaisiin henkilöä koskevat tiedot 25 vuoden kuluttua viimeisen tiedon merkitsemisestä.

Tietojen edelleen säilyttämisen tarpeellisuus tutkittaisiin viimeistään viiden vuoden kuluttua edellisestä tietojen tarpeellisuuden tarkastamisesta, ja tietojen uudelleen tarkastamisesta tehtäisiin merkintä.

Tällä hetkellä tiedot poistetaan manuaalisesti.

Turvallisuustietorekisterissä olevat tiedot henkilön luotettavuuden selvittämisestä poistettaisiin vuoden kuluessa vastaavan uuden selvityksen antamisesta ja joka tapauksessa viimeistään kymmenen vuoden kuluttua selvityksen antamisesta.

Säännökset vastaisivat sisällöltään nykyisen lain 18 §:n 2 ja 3 momenttia muutoin, mutta tietojen poistaminen sidottaisiin kattavammin erilaisiin syyttäjän päätöstyyppeihin.

31 §. *Tietojen poistaminen rikostietorekisteristä.* Rikostietorekisteristä poistettaisiin henkilöä koskevat tiedot:

1) viimeistään kymmenen vuoden kuluttua viimeisen tiedon merkitsemisestä;

2) viimeistään vuoden kuluttua rikoksen syyteoikeuden vanhentumisesta, jos rikoksen syyteoikeuden vanhentumisaika on yli kymmenen vuotta;

3) viimeistään vuoden kuluttua siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon syyttäjän oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 1 luvun 7 tai 8 §:n taikka muun vastaavan lainkohdan nojalla tekemästä päätöksestä jättää ryhtymättä toimenpiteisiin rikokseen syyllisen saattamiseksi syytteeseen taikka syyttäjän tekemästä päätöksestä, jonka mukaan asiassa ei ole kyseessä rikos tai näyttöä rikoksesta;

4) viimeistään vuoden kuluttua siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon syyttäjän päätöksestä, että rikos on vanhentunut;

5) viimeistään vuoden kuluttua siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon, että syyte on lainvoimaisesti hylätty tai nostettu syyte syyteoikeuden vanhentumisen vuoksi hylätty;

6) viimeistään vuoden kuluttua rekisteröidyn kuolemasta.

Tällä hetkellä tiedot poistetaan manuaalisesti. Säännökset vastaisivat nykyisen lain 18 §:n 1 momenttia muutoin, mutta tietojen poistaminen sidottaisiin kattavammin erilaisiin syyttäjän päätöstyyppeihin.

Maininta arkistohakemistosta poistettaisiin tarpeettomana.

32 §. Tietojen poistaminen tilapäisestä henkilörekisteristä. Tilapäisestä henkilörekisteristä poistettaisiin henkilöä koskevat tiedot:

1) kun tieto on todettu rekisterin käyttötarkoituksen kannalta tarpeettomaksi;

2) viimeistään vuoden kuluttua rikoksen syyteoikeuden vanhentumisesta, jos rikoksen syyteoikeuden vanhentumisaika on yli kymmenen vuotta;

3) viimeistään vuoden kuluttua siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon syyttäjän oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 1 luvun 7 tai 8 §:n taikka muun vastaavan lainkohdan nojalla tekemästä päätöksestä jättää ryhtymättä toimenpiteisiin rikokseen syyllisen saattamiseksi syytteeseen taikka syyttäjän tekemästä päätöksestä, jonka mukaan asiassa ei ole kyseessä rikos tai näyttöä rikoksesta;

4) viimeistään vuoden kuluttua siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon syyttäjän päätöksestä, että rikos on vanhentunut;

5) viimeistään vuoden kuluttua siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon, että syyte on lainvoimaisesti hylätty tai nostettu syyte syyteoikeuden vanhentumisen vuoksi hylätty;

6) viimeistään vuoden kuluttua rekisteröidyn kuolemasta.

Säännökset vastaavat sisällöltään nykyisen lain 18 §:n 4 momenttia muutoin, mutta tietojen poistaminen sidottaisiin kattavammin erilaisiin syyttäjän päätöstyyppeihin.

33 §. Henkilötietojen tarkastaminen. Rekisteröidyn olisi halutessaan tarkastaa itseään koskevia tietoja esitettävä tätä tarkoittava pyyntö henkilökohtaisesti rekisterinpitäjälle tai sille hallintoyksikölle, jonka rekisterinpitäjä on määrännyt antamaan tiedot tarkastamista varten ja todistettava henkilöllisyytensä. Tämä vastaisi voimassa olevan lain 17 §:n 2 momenttia.

34 §. Tarkastusoikeuden rajoitukset. Tarkastusoikeutta ei edelleenkaan olisi turvallisuustietorekisteriin.

Tietosuojavaltuutettu voisi jatkossakin rekisteröidyn pyynnöstä tarkastaa turvallisuustietorekisteriin talletettujen rekisteröityä koskevien tietojen lainmukaisuuden.

Säännökset vastaisivat sisällöllisesti nykyisen lain 16 §:ää.

7 luku **Normaaliolojen vakavat häiriötilanteet ja poikkeusolot**

35 §. Luvun säännösten soveltaminen. Normaaliolojen vakavia häiriötilanteita ja poikkeusoloja koskevat säännökset säädettäisiin suoraan laissa. Perustuslakivaliokunta on katsonut, ettei lainsäädäntövallan delegoinnin rajoituksia voida arvioida poikkeusololainsäädännön yhteydessä lähtökohtaisesti vähemmän kuin muun lainsäädännön yhteydessä, koska tällaisesta mahdollisuudesta ei ole perustuslaissa nimenomaisesti säädetty (PeVL 6/2009 vp). Normaaliolojen vakava häiriötilanne ja poikkeusolot -termit vastaisivat asevelvollisuuslakia.

Tämän luvun säännöksiä sovellettaisiin pykälän mukaan silloin, kun tasavallan presidentti on asevelvollisuuslain 83 §:n mukaisesti päättänyt ylimääräisestä palveluksesta. Soveltamiskynnys olisi tarkoituksenmukaista sitoa kyseiseen säännökseen, koska muuta valmiuden kohottamistilanteisiin sopivaa lainsäädäntöä ei ole. Esimerkiksi valmiuslain toimivaltuuksien käyttöönottokynnys on näihin tilanteisiin liian korkea.

Asevelvollisuuslain 83 §:n mukaan tasavallan presidentti voi normaaliolojen vakavassa häiriötilanteessa tai poikkeusoloissa päättää puolustusvoimista annetun lain 32 §:n 1 momentissa tarkoitettua sotilaskäskyasioiden päätöksentekojärjestyksessä, että puolustusvoimat voi määrätä reserviin kuuluvia asevelvollisia ylimääräiseen palvelukseen. Päätös annetaan määräajaksi, enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan, ja se on peruutettava, kun puolustusvalmiuden kohottamiseen ja ylläpitämiseen johtanut tilanne sen sallii. Palvelukseen voidaan määrätä astumaan välittömästi.

Asevelvollisuuslain 82 §:n mukaan ylimääräisen palveluksen tarkoituksena on kohottaa ja ylläpitää puolustusvalmiutta ja harjoittaa joukkokokonaisuuksia niille suunnitellussa kokoonpanossa niin, että joukko voidaan tar-

vittaessa määrätä liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen.

36 §. *Pääesikunnan tutkintaosaston virkamiesten toimivaltuudet.* Säännöksellä turvattaisiin tutkinnanjohtaminen poikkeusoloissa. Normaalioloissa tutkinnanjohtajina toimii ainoastaan kaksi virkamiestä eikä määrä todennäköisesti riitä poikkeusoloissa.

Pääesikunnan tutkintaosaston muita tutkinnanjohtajina toimivia virkamiehiä olisivat poliisialipäällystötutkinnon suorittaneet. Heidän osaamisensa turvattaisiin riittävällä koulutuksella ja säännöllisillä harjoituksilla.

37 §. *Asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevan reserviläisen toimivaltuudet rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa.* Myös asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevia reserviläisiä olisi tarpeen käyttää puolustusvoimien rikostorjunnassa normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. On oletettavaa, että 4 §:n 1 momentissa tarkoitettun toiminnan määrä tuolloin lisääntyy.

Varusmiespalvelustaan suorittavia tähän toimintaan ei olisi sallittua käyttää. Tämä johtuu siitä, että varusmiespalveluksen tarkoitus ei kata tehtävää, lisäksi on huomattava, että varusmiespalveluksessa olevien koulutus on kesken.

Huomattava on, että asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa oleva reserviläinen, joka on määrätty tämän lain mukaiseen puolustusvoimien rikostorjuntatehtävään, saisi osallistua 4 §:n 1 momentissa tarkoitettun tehtävän suorittamiseen ja edellä 5 §:ssä tarkoitettujen tiedonhankintamenetelmien käyttöön puolustusvoimien rikostorjuntaan määrätyn virkamiehen ohjauksessa ja valvonnassa. Näin ollen merkittävää julkisen vallan käyttöä ei poikkeusoloissakaan siirtyisi muille kuin virkamiehille.

Asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevia reserviläisiä koskisivat samat sallasapitovelvoitteet kuin heitä ohjaavia ja valvovia virkamiehiäkin.

38 §. *Asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevan reserviläisen toimivaltuudet rikosten selvittämisessä.* Asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevia reserviläisiä käytettäisiin myös rikosten selvittämisessä. Todennäköisesti sotilasrikosten määrä kasvaa ja rikokset voivat myös olla vaka-

vampia kuin normaalioloissa. Tämän lain perusteella esitutkintaa suorittavat asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevat reserviläiset sijoitettaisiin pääesikunnan tutkintaosaston kokoonpanoon ja heidän päätehtävään olisi sotilasrikosten esitutkinnan suorittaminen. Näihin tehtäviin sijoitettavien henkilöiden koulutustaso esitutkinnan alalla on jo lähtökohtaisesti korkeampi kuin joukko-osastoissa sotilaskurinpitolain nojalla esitutkintaa suorittavien. Näiden henkilöiden täydennyskoulutus toteutettaisiin kertausharjoituksissa.

Toisaalta normaaliajan vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa poliisin resursseja voi olla normaaliaikaa vähemmän käytettävissä sotilasrikosten esitutkintaan, koska poliisilla on tarve priorisoida muita tehtäviään. Poliisilla on poliisilain mukainen mahdollisuus asettaa tehtävänsä tärkeysjärjestykseen. Lisäksi poikkeusoloissa perustettavien joukkojen sijainti perustamispaikeilla ja ryhmitysalueilla saattaa olla hankalien yhteyksien päässä. Tämä vuoksi esitutkinnan kohteet ovat helpommin saavutettavissa puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitaville, jotka muutenkin toimivat puolustusvoimien organisaation yhteydessä.

Kiinniottotoimivalta olisi myös asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevalla reserviläisellä, joka on määrätty tämän lain mukaiseen puolustusvoimien rikostorjuntatehtävään. Kiinniottotoimivalta olisi rinnasteinen sotilaskurinpitolain 16 §:n mukaiseen vartio-, päivystys- tai sotilaspoliisitehtävää suorittavan sotilaan toimivaltaan riippumatta siitä, onko kyseinen sotilas virkamies vai ei.

Huomattava on, että asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa oleva reserviläinen, joka on määrätty tämän lain mukaiseen puolustusvoimien rikostorjuntatehtävään, saisi osallistua 7 §:n 1 momentissa tarkoitettun tehtävän suorittamiseen puolustusvoimien rikostorjuntaan määrätyn virkamiehen ohjauksessa ja valvonnassa. Näin ollen merkittävää julkisen vallan käyttöä ei poikkeusoloissakaan siirtyisi muille kuin virkamiehille.

39 §. *Asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevan reserviläisen virkavastuu.* Asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevaan reserviläiseen, joka käyttää 38 tai

39 §:ssä tarkoitettua toimivaltaa, sovellettaisiin rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä.

40 §. *Asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevan reserviläisen vahingonkorvausvastuu.* Edellä 37 tai 38 §:ssä tarkoitettua tehtävän yhteydessä aiheutuneesta vahingosta vastaisi valtio sen mukaan kuin vahingonkorvauslaissa (412/1974) säädetään.

Edellä 37 tai 38 §:ssä tarkoitettua tehtävää suorittavan korvausvastuuseen sovellettaisiin vahingonkorvauslain 4 luvun säännöksiä asevelvollisen korvausvastuusta.

Vahingonkorvauslain 3 luvun säännösten perusteella työnantaja on velvollinen korvaamaan vahingon, jonka työntekijä virheellään tai laiminlyönnillään työssään kolmannelle aiheuttaa (1 §:n 1 momentti).

Jos joku suorittaa viranomaisen määräyksestä laissa määrättyä tehtävää olematta itsenäinen yrittäjä ja tätä tehtävää suorittaessaan virheellään tai laiminlyönnillään aiheuttaa vahinkoa, on se, jonka lukuun tehtävä suoritetaan, velvollinen korvaamaan vahingon (1 §:n 3 momentti). Esimerkiksi varusmiestä on pidetty julkisoikeudellisessa oikeussuhteessa olevana työnsuorittajana, josta julkisyhteisö voi joutua vahingonkorvausvastuuseen.

Asevelvollisuuslain nojalla annetun tai muun vastaavan määräyksen perusteella valtion palveluksessa olevalla henkilöllä on vahingonkorvauslain 4 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan sama vastuu kuin virkamiehellä ja työntekijällä. Sotilas on velvollinen korvaamaan vahingosta määrän, joka harkitaan kohtuulliseksi ottamalla huomioon vahingon suuruus, teon laatu, vahingon aiheuttajan asema, vahingon kärsineen tarve sekä muut olosuhteet. Erityisasemassa ovat pykälän 3 momentin mukaan ne sotilaat, jotka ovat tuottaneet vahingon ollessaan vastuussa sotaväen aluksesta tai ilma-aluksesta.

Edellä sanottu merkitsee myös mahdollisuutta vahingonkorvauksen sovitteluun huomioon ottaen muun muassa vahingon suuruus, teon laatu ja vahingon aiheuttajan asema. Jos hänen viakseen jää vain lievä tuottamus, ei vahingonkorvausta tuomita. Tahallisen rikoksen ollessa kyseessä pääsääntönä on täyden korvauksen tuomitseminen. Valtion oikeus regressioon vahingonaiheuttajalta on 4 luvun 3 §:n mukaan niin ikään rajoitettu.

Valtion isännänvastuun ulottaminen myös 37 ja 38 §:ssä tarkoitetuissa tehtävissä oleviin henkilöihin edellyttää säännöksen ottamista tähän lakiin. Vahingonkorvauslakia ei näin ollen tarvitsisi muuttaa.

8 luku Valvonta

41 §. *Valvonta puolustusvoimissa.* Puolustusvoimista annetussa laissa tarkoitettu puolustusvoimien johto ja tämän lain 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu virkamies valvoisivat puolustusvoimien rikostorjunnan hoitamista. Tällä tarkoitettaisiin lähiesimiesvalvontaa, joka olisi osa normaaleja työnjohdollisia tehtäviä. Tämä valvonnan muoto on erittäin tärkeä, koska se on jokapäiväistä ja se tapahtuu lähellä valvottavaa toimintaa. Myös henkilöstön oikeudellinen koulutus on keskeinen osa ennaltaehkäisevää sisäistä laillisuusvalvontaa.

Laissa ei erikseen mainittaisi puolustusvoimien asessoria. Puolustusvoimien asessorin toimivalta tulee suoraan puolustusvoimista annetusta valtioneuvoston asetuksesta, jonka mukaan puolustusvoimien toiminnan lainmukaisuutta ja sotilasoikeudenhoitoa ohjaa ja valvoo puolustusvoimien asessori.

42 §. *Puolustusministeriön suorittama valvonta.* Perustuslain 68 §:n 1 momentin mukaan kukin ministeriö vastaa toimialallaan hallinnon asianmukaisesta toiminnasta. Ministeriöiden toimialoista säädetään valtioneuvoston ohjesäännöstä. Sen mukaan puolustusministeriön toimialaan kuuluvat puolustuspolitiikka, sotilaallinen maanpuolustus, kokonaismaanpuolustuksen yhteensovittaminen sekä sotilaallinen kriisinhallinta- ja rauhanturvaamistoiminta.

Puolustusministeriön puolustusvoimien rikostorjuntaan kohdistamasta valvonnasta säädettäisiin suoraan laissa. Nykyisin valvonta perustuu edellä kuvattuihin yleisiin säännöksiin.

Salaisten tiedonhankintakeinojen ja salaisten pakkokeinojen käytöstä laadittu pöytäkirja toimitettaisiin nykyiseen tapaan puolustusministeriölle.

Puolustusministeriölle olisi toimitettava tiedot yhteiskunnallisesti, taloudellisesti tai vakavuudeltaan merkittävistä puolustusvoimien rikostorjuntaan liittyvistä asioista.

Salaisten tiedonhankintakeinojen ja salaisten pakkokeinojen käytön järjestämisessä ja valvonnassa sekä toimenpiteiden kirjaamisessa ja valvontaa varten annettavissa selvityksissä noudatettaisiin, mitä poliisilaissa ja pakkokeinolaissa sekä niiden nojalla säädetään. Tällä viitattaisiin lähinnä ehdotettujen poliisilain 5 luvun 65 §:n ja pakkokeinolain 10 luvun 66 §:n nojalla annettaviin valtioneuvoston asetuksiin.

43 §. *Kertomus eduskunnan oikeusasiamiehelle.* Puolustusministeriö antaisi nykyiseen tapaan eduskunnan oikeusasiamiehelle vuosittain kertomuksen salaisten tiedonhankintakeinojen ja salaisten pakkokeinojen ja niiden suojaamisen käytöstä ja valvonnasta. Nykyisen lain 5 §:n 2 momentin mukaan teknisestä kuuntelusta laadittu pöytäkirja toimitetaan puolustusministeriölle, joka antaa vuosittain eduskunnan oikeusasiamiehelle kertomuksen teknisen kuuntelun käytöstä.

Kertomus toimitettaisiin lisäksi tiedoksi suojelupoliisille.

9 luku Voimaantulo

44 §. *Voimaantulo.* Pykälässä olisi tavanomainen voimaantulosäännös.

Lailla kumottaisiin poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annettu laki (1251/1995).

Pykälässä olisi viittaussäännös, jonka mukaan muualla laissa tai asetuksessa oleva viittaus poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain säännöksiin tarkoittaisi viittausta tähän lakiin.

Ennen lain voimaantuloa voitaisiin ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

1.2 Tieliikennelaki

25 §. *Nopeusrajoitukset.* Esitetyt muutokset liittyvät ehdotetun lain rikostorjunnasta puolustusvoimissa 4 §:n 1 momentin mukaiseen rikosten ennalta estämisen ja paljastamistehtävään.

Edellä ehdotetaan, että puolustusvoimien rikostorjuntaa suorittavat virkamiehet saisivat rikosten ennalta estämisen ja paljastamistehtävässä käyttäätiettyjä poliisilain mukaisia toimivaltuuksia.

Esitutkinta-, pakkokeino- ja poliisilain kokonaisuudistuksessa ehdotetaan, että tekninen tarkkailu muutetaan tekniseksi kuunteleksi, tekniseksi katseluksi, tekniseksi seurannaksi ja tekniseksi laitetarkkailuksi ja että tarkkailu muutetaan suunnitelmalliseksi tarkkailuksi.

Hallituksen esityksessä 266/2004 vp poliisilain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi on tieliikennelain 48 §:n 5 momentin osalta todettu, että tiedonhankintakeinojen käyttäminen edellyttää joissain tilanteissa tieliikennelaissa säänneltyjen liikennesääntöjen rikkomista. Tilanteessa, jossa poliisi-, tullitai rajavartiomiehet seuraavat ajoneuvolla tarkkailun kohdetta, tarkkailun onnistunut suorittaminen edellyttää usein muun muassa liikenteen ohjauslaitteen antaman käskyn tai kiellon rikkomista.

Ehdotettuja muutoksia tieliikennelakiin tarvitaan rikosten ennalta estämisen ja paljastamistehtävän mukaisissa virkatehtävissä suoritettavaa hälytysajoa, tarkkailua, teknistä tarkkailua ja muuta vastaavaa poliisitoimintaa varten. Liikennesäännöistä poikkeaminen olisi kuitenkin aina poikkeuksellista ja tarve siihen arvioitaisiin erikseen jokaisessa yksittäistapauksessa.

Puolustusvoimien suorittamassa rikostorjunnassa suoritetaan samankaltaisia tehtäviä kuin mitä poliisi, rajavartiolaitos ja tullit suorittavat. On perusteltua, että rikostorjuntaa puolustusvoimissa hoitavilla virkamiehillä nimenomaan rikosten estämisen ja paljastamistehtävään suorittaessaan olisi samat oikeudet poiketa tieliikennelain säännöksistä poliisilla, rajavartiolaitoksella ja tullilla.

48 §. *Poikkeussäännökset.* Samalla perusteella ehdotetaan muutettavaksi 48 §:ää siten, että myös puolustusvoimien rikostorjunnassa voitaisiin poiketa tieliikennelain säännöksistä samalla tavoin kuin säädettyjä ääni- ja valomerkkejä antava poliisiauton kuljettaja.

1.3 Laki turvallisuusselvityksistä

8 a §. *Pääesikunnan turvallisuustietorekisterin ja rikostietorekisterin käyttäminen turvallisuusselvitystä tehtäessä.* Turvallisuusselvityksistä annettuun lakiin lisättäisiin uusi 8 a §, jonka mukaan pääesikunnalla olisi suppeaa turvallisuusselvitystä, perusmuotois-

ta turvallisuus selvitystä ja laajaa turvallisuus selvitystä tehdessään oikeus käyttää rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa säädettyyn rikostietorekisteriin ja turvallisuustietorekisteriin sisältyviä tietoja. Sääntely sopii sisällöltään paremmin kyseiseen lakiin. Turvallisuus selvityksistä annetun lain uudistamista valmistellaan parhaillaan.

26 §. Turvallisuus selvityksistä pidettävät henkilöre kisterit. Turvallisuus selvityksistä annetun lain 26 §:ää muutettaisiin siten, että siinä viitattaisiin uuteen lakiin rikostorjunnasta puolustusvoimissa. Samalla muutettaisiin pykälään viittaus henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettuun lakiin, jolla on kumottu poliisin henkilöre kistereistä annettu laki.

1.4 Laki puolustusvoimista

8 §. Poliisitehtävät. Puolustusvoimista annetun lain 8 §:ää muutettaisiin siten, että siinä viitattaisiin uuteen lakiin rikostorjunnasta puolustusvoimissa.

1.5 Laki ulkomaalaisrekisteristä

10 §. Tietojen luovuttaminen rekisteristä. Ulkomaalaisrekisteristä annetun lain 10 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään taikka Suomea sitovissa kansainvälisissä sopimuksissa määrätään, ulkomaalaisrekisteristä saa salassapitosäännösten estämättä ja siinä määrin kuin se vastaanottavan viranomaisen lakisäätöiden tehtävien suorittamiseksi on tarpeen luovuttaa tietoja puolustusvoimille turvallisuus- ja valvontatehtäviä varten viisumia ja oleskelulupaa sekä kansainvälistä suojelua koskevista hakemuksista ja hakemuksiin annetuista päätöksistä sekä oleskeluoikeuden rekisteröineistä ja henkilön kansalaisuustiedoista asevelvollisuuslaissa (452/1950) tarkoitettujen asevelvollisuusasiain käsittelyä varten. Säännös muutettaisiin siten, että siinä säädettäisiin rikosten ennalta estämisestä ja paljastamisesta turvallisuus- ja valvontatehtävien sijaan. Lisäksi asevelvollisuuslain osalta muutettaisiin säädöskokoelmanumero viittaamaan nykyiseen asevelvollisuuslakiin.

1.6 Laki kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta

7 §. Tarkastus- ja tietojensaantioikeus. Kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetun lain 7 §:n 1 momenttia muutettaisiin siten, että pääesikunnan oikeudesta saada ulkoasiainministeriöltä kaksikäyttötuotteita koskevia tietoja säädettäisiin rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Ehdotetussa laissa ei olisi asetuksenantovaltuutta. Nykyisen asetuksen säännökset ehdotetaan nostettaviksi lakiin muilta osin, paitsi teknistä kuuntelua koskevan teknisluonteisen sääntelyn osalta. Nykyisen asetuksen 7 §:ssä säädetään siitä, mitä teknisen kuuntelun pöytäkirjaan on merkittävä. Esityksen 43 §:n mukaan salaisten tiedonhankintakeinojen ja salaisten pakkokeinojen käytön järjestämisessä ja valvonnassa sekä toimenpiteiden kirjaamisessa ja valvontaa varten annettavissa selvityksissä noudatetaan, mitä poliisilaissa ja pakkokeinolaisissa sekä niiden nojalla säädetään.

3 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan samaan aikaan uuden esitutkintalain, uuden pakkokeinolain, uuden poliisilain ja uuden sotilasurinpitolain kanssa.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia.

Perustuslain 7 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Pykälän 3 momentissa säädetään, että henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Yksityiselämän suojaamisesta sääde-

tään perustuslain 10 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on suojattu. Kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton (2 momentti). Lailla voidaan säätää lisäksi välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavien rikosten tutkinnassa.

Esityksessä on pyritty puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavien virkamiesten toimivaltuuksien kattavaan ja täsmälliseen sääntelyyn (2 ja 3 luku). Myös toiminnan lainmukaisuuden valvontaan on kiinnitetty aiempaa enemmän huomiota (8 luku).

Sääntelyn parantamiseen liittyy viranomaistoimivaltuuksien kohteena olevien henkilöiden oikeusaseman parantaminen mukaan lukien oikeusturvajärjestelyjen kohentaminen. Siitäkin huolimatta, että esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi nykyistä laajempi laki, lainsäädännön täydennyksiä ei voida pitää perusoikeuksien suojan kannalta ongelmallisina. Aikaisempaa kattavammalla sääntelyllä nimenomaan pyritään puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavien kohteena olevien henkilöiden oikeusaseman parantamiseen. Tämä koskee nykyistä täsmällisemmän sääntelyn lisäksi esimerkiksi toiminnassa noudatettavia periaatteita koskevien säännösten lisäämistä lakiin.

Myös perusoikeuksien suojaamiseen liittyvä kysymys on salaista tiedonhankintaa ja salaisia pakkokeinoja koskevan sääntelyn johdonmukaisuus ja selkeys (etenkin 5 ja 9 §). Salaisilla tiedonhankintakeinoilla monin paikoin puututaan eritasoisesti perusoikeuksiin. Kuten yleisperustelujen johdantojaksosta ilmenee, myös eduskunnan apulaisoikeusasiamies on puuttunut siihen, että toimivaltuussääntely on ollut puutteellista.

Perustuslain kannalta merkityksellisimpiä ovat lainsäädäntömuutokset, joilla perustettaisiin viranomaisille uusia yksilöön kohdistuvia toimivaltuuksia tai laajennettaisiin jo olemassa olevia toimivaltuuksia taikka joilla muuten rajoitettaisiin yksilön oikeuksia tai toimintavapautta.

Esitystä on tältä osin arvioitava perusoikeussäännöksiin sisältyvien lakivarausten kannalta ottaen samalla huomioon perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset kuten rajoit-

tuksen tarkkarajaisuus ja täsmällisyys, rajoittamisen perusteena olevien syiden hyväksyttävyyden, suhteellisuusvaatimuksen täyttyminen perusoikeutta rajoitettaessa, oikeusturvajärjestelyjen riittävyys ja rajoituksen ristiriidattomuus Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kannalta.

Perustuslain 10 §:n 3 momentin osalta perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että käytännössä ei ole mahdollista vetää täsmällistä rajaa rikoksen tekohetken mukaan. Monien rikosten luonteesta johtuu, että niiden selvittäminen ei ole mahdollista, mikäli rikoksen tekeminen ei ylipäänsä paljastu, mikä puolestaan saattaa vaatia ennakkolista varautumista rikoksen tapahtumiseen.

Valiokunta on pitänyt rikoksen tutkintana myös sellaisia toimenpiteitä, joihin ryhdytään jonkin konkreettisen ja yksilöidyn rikosepäilyn johdosta, vaikka rikos ei olisi ehtinyt vielä toteutuneen teon asteelle. Valiokunta on pitänyt tärkeänä, että toimenpiteen valtiosääntöoikeudellisen sallittavuuden edellytyksenä oleva konkreettinen ja yksilöity rikosepäily tuodaan selvästi esille myös säännöksen sanamuodossa. Perustuslakivaliokunnan näkemyksillä on erityisesti merkitystä arvioitaessa rikoksen estämiseen liittyviä toimivaltuuksia (PeVL 2/1996 vp, 5/1999 vp, 37/2002 vp ja 11/2005 vp).

Henkilötietojen käsittelystä on säädettävä lailla. Yleinen henkilötietojen suoja koskeva laki on henkilötietolaki. Jos on tarkoitus poiketa henkilötietolaissa säädetyistä velvoitteista, on säännökset otettava lakiin. Lain tasoista sääntelyä tarvitaan, jos kysymys on erityissäännöksistä, jotka koskevat rekisteröinnin tavoitetta, rekisteröitävien henkilötietojen sisältöä, henkilötietojen sallittuja käyttötarkoituksia, mukaan luettuina tietojen luovutettavuus, henkilörekisterien yhdistämistä sekä tietojen antamista teknisen käyttöyhteyden avulla ja tietojen säilytysaikaa (PeVL 25/1998 vp, PeVL 14/2002 vp, PeVL 30/2006 vp, PeVL 12/2002 vp). Säännöksen lakiviittaus henkilötietojen suojasta edellyttää perusoikeusuudistuksen tarkoituksen mukaisesti (PeVM 25/1994 vp, 56 s. 6/I) lainsäätäjän säätävän tästä oikeudesta, mutta se jättää sääntelyn yksityiskohdat lainsäätäjän harkintaan. Tällainen perusoikeussäännös sitoo lainsäätäjän sisällöllistä harkintaa vä-

hemmän kuin sen tapainen sääntelyvarauksen sisältävä säännös, jossa perusoikeuden todetaan olevan olemassa sen mukaan kuin lailla säädetään. Lainsäätäjän liikkuma-alaa rajoittaa se, että henkilötietojen suoja lähtökohtaisesti kuuluu samassa momentissa suojatun yksityiselämän piiriin.

Esitykseen sisältyvä lakiehdotus sääntelisi lain tasolla turvallisuustietorekisterin, rikostietorekisterin ja tilapäisen henkilörekisterin käyttötarkoituksesta ja tietosisällöstä sekä tietojen luovuttamisesta niistä (4-6 luku). Kuten yksityiskohtaisista perusteluista ilmenee, niiltä osin kuin ehdotetussa laissa ei toisin säädettäisi, rekisteröidyn oikeudet määräytyisivät henkilötietolain mukaan. Lakiin otettavaksi ehdotetut säännökset eivät pääosin poikkea siitä, miten tilannetta tulisi arvioida yleislain perusteella. Rekisterien tietosisällöt sekä niiden tietolähteet ja tietojen luovutus niistä perustuvat puolustusvoimien viranomaisille säädettyihin tehtäviin ja niiden lain nojalla tekemiin päätöksiin. Ehdotuksen myötä rekistereihin talletettavien tietojen säilytysaika tulisi tarkemmin määriteltävä, mitä on pidettävä olennaisena henkilötietojen suojan kannalta.

Perustuslakivaliokunta on viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista koskevaa sääntelyä perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyä yksityiselämän ja henkilötietojen

suojan kannalta arvioidessaan kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen (PeVL 23/2006 vp, s. 3/I). Viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus ovat valiokunnan mukaan voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin", jos tarkoitetut tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisällöt ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta (PeVL 14/2002 vp, s. 2/II).

Esityksen ehdotuksia arvioitaessa merkitystä on myös perustuslain 21 §:n säännöksillä oikeusturvasta.

Esitykseen ei sisälly säännöksiä, jotka edellyttäisivät perustuslain mukaista sääätämistäjärjestystä. Lakiehdotukset voitaisiin siten käsitellä tavallisia lakeja koskevassa sääätämistäjärjestyksessä. Koska esitys kuitenkin sisältää perustuslain kannalta merkityksellisiä asioita, hallitus pitää tarkoituksenmukaisena, että eduskunta pyytää esityksestä perustuslakivaliokunnan kannanoton.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**rikostorjunnasta puolustusvoimissa**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Soveltamisala

Tässä laissa säädetään puolustusvoimille kuuluvasta rikosten ennalta estämisestä, paljastamisesta ja selvittämisestä (*puolustusvoimien rikostorjunta*).

Sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään, puolustusvoimien rikostorjuntaan sovelletaan poliisilain (872/2011), esitutkintalain (805/2011) ja pakkokeinolain (806/2011) sekä muun lain säännöksiä rikosten ennalta estämisestä, paljastamisesta ja selvittämisestä.

Sotilasoikeydenkäynti- tai sotilaskurinpitonasiana käsiteltävän rikoksen selvittämisestä säädetään lisäksi sotilaskurinpitolaissa (/).

2 §

Puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavat virkamiehet

Jollei jäljempänä toisin säädetä, puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavat ja siihen liittyviä toimivaltuuksia käyttävät pääesikunnan tutkintaosaston virkamiehet seuraavasti:

1) päällystään kuuluvalle poliisimiehelle, pidättämiseen oikeutetulle poliisimiehelle ja pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle säädettyjä toimivaltuuksia käyttävät osastopäällikkö ja sotilaslakimies;

2) poliisimiehelle ja tutkijalle säädettyjä toimivaltuuksia käyttävät ylietsivä, rikostutkija ja rikostorjuntatehtävään määrätty puo-

lustusvoimista annetussa laissa (551/2007) tarkoitettu ammattisotilas.

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen virkamiesten viroista, virkoihin nimittämisestä ja virkojen kelpoisuusvaatimuksista sekä koulutuksesta säädetään puolustusvoimista annetussa laissa ja sen nojalla.

3 §

Puolustusvoimien rikostorjunnan periaatteet

Puolustusvoimien rikostorjunnassa on noudatettava erityisesti seuraavia poliisilaissa, esitutkintalaissa ja pakkokeinolaissa säädettyjä periaatteita:

- 1) perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen;
- 2) suhteellisuusperiaate;
- 3) vähimmän haitan periaate;
- 4) tarkoitussidonnaisuuden periaate;
- 5) tasapuolisuusperiaate;
- 6) hienotunteisuusperiaate;
- 7) syyttömyysolettama;
- 8) oikeus olla myötävaikuttamatta rikoksensa selvittämiseen.

2 luku

Rikosten ennalta estäminen ja paljastaminen ja sitä koskevat toimivaltuudet

4 §

Toimivalta rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa

Puolustusvoimien rikostorjunnassa huolehditaan sotilaallisen maanpuolustuksen alalla Suomeen kohdistuvaan tiedustelutoimintaan

ja sotilaallisen maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavaan toimintaan liittyvien seuraavien rikosten ennalta estämisestä ja paljastamisesta:

- 1) Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantaminen;
- 2) sotaan yllyttäminen;
- 3) maanpetos ja törkeä maanpetos;
- 4) vakoilu ja törkeä vakoilu;
- 5) turvallisuussalaisuuden paljastaminen; sekä
- 6) luvaton tiedustelutoiminta.

Puolustusvoimien rikostorjunnalle 1 momentissa säädetty tehtävä ei rajoita suojelupoliisin laissa säädettyä toimivaltaa.

5 §

Toimivaltuudet rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa

Puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavien virkamiesten toimivaltuuksista 4 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tehtävissä on voimassa, mitä poliisilaissa säädetään toimivaltuuksista rikosten ennalta estämiseksi ja paljastamiseksi. Puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavien virkamiesten käytettävissä ovat kuitenkin poliisilain 5 luvussa tarkoitetuista salaisista tiedonhankintakeinoista vain:

- 1) tukiasematietojen hankkiminen;
- 2) suunnitelmallinen tarkkailu;
- 3) peitelty tiedonhankinta;
- 4) tekninen kuuntelu;
- 5) tekninen katselu;
- 6) tekninen seuranta;
- 7) telesoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen.

Puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavan on ilmoitettava 1 momentissa mainittujen salaisten tiedonhankintakeinojen käyttämisestä suojelupoliisille.

Salaisen tiedonhankinnan suojaamiseen ja ylimääräisen tiedon käyttämiseen puolustusvoimien rikostorjunnassa sovelletaan, mitä niistä poliisilaissa säädetään.

6 §

Poliisin antama apu ja yhteistoiminta poliisin kanssa rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa

Jos puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavilla ei ole toimivaltaa 4 §:n 1 momentissa tarkoitettun tehtävän hoitamiseksi tarpeellisen toimenpiteen suorittamiseen, poliisi voi 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa mainitun virkamiehen kirjallisesta pyynnöstä suorittaa sellaisen toimivaltaansa kuuluvan yksittäisen toimenpiteen.

Poliisi luovuttaa 1 momentissa tarkoitettulla toimenpiteellä saadut tallenteet ja asiakirjat puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitaville. Poliisi saa luovuttaa tallenteet ja asiakirjat käsittelemättöminä. Tällöin tallenteiden ja asiakirjojen tarkastamisesta sekä muista tiedon käsittelyyn liittyvistä tehtävistä vastaavat puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavat siten kuin poliisilain 5 luvussa säädetään.

Asian laadun niin vaatiessa 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu tehtävä suoritetaan yhteistoiminnassa poliisin kanssa. Puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitava ja asianomainen poliisiviranomainen sopivat tehtävään liittyvistä kysymyksistä.

3 luku

Rikosten selvittäminen ja sitä koskevat toimivaltuudet

7 §

Puolustusvoimien rikostorjunnassa selvitetävät rikosasiat

Puolustusvoimien rikostorjunnassa voidaan huolehtia rikosten selvittämisestä, kun:

- 1) rikos käsitellään sotilasoikeudenkäyntiasiana tai sotilaskurinpitomenettelyssä;
- 2) rikoksesta säädetään rangaistus rikoslain (39/1889) 40 luvussa ja rikoksesta epäilty on puolustusvoimien palveluksessa oleva sotilas;
- 3) rikoksesta säädetään rangaistus rikoslain 40 luvussa ja rikoksesta epäilty on puolustusvoimien palveluksessa oleva muu henkilö kuin sotilas edellyttäen, että rikoksesta voi-

daan todennäköisin syin epäillä myös sotilasta;

4) kysymys on sotilasoikeudenkäyntilain (326/1983) 2 §:n 2 momentissa tarkoitettua puolustusvoimien hallinnassa olevalla alueella, aluksessa, ilma-aluksessa tai kulkuneuvossa taikka palvelustehtävässä tehdystä, puolustusvoimien omaisuuteen kohdistuvasta rikoksesta ja rikoksesta epäilty on puolustusvoimien palveluksessa oleva muu henkilö kuin sotilas edellyttäen, että rikoksesta voidaan todennäköisin syin epäillä myös sotilasta.

Suojelupoliisi huolehtii 4 §:n 1 momentissa tarkoitettuun sotilaallisen maanpuolustuksen alalla Suomeen kohdistuvaan tiedustelutoimintaan liittyvän rikoksen ja sotilaallisen maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavaan toimintaan liittyvän rikoksen selvittämisestä.

8 §

Esitutkinnan aloittaminen

Puolustusvoimien rikostorjunnassa selvitetään 7 §:n 1 momentissa tarkoitettu rikos kurinpitoesimiehen pyynnöstä.

Rikoksen selvittämisestä syyttäjän määräyksestä säädetään sotilaskurinpitolaissa.

9 §

Toimivaltuudet rikosten selvittämisessä

Puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavien virkamiesten toimivaltuuksista 7 §:n 1 momentissa tarkoitettua tehtävässä on voimassa, mitä poliisimiehen toimivaltuuksista rikosten selvittämisestä säädetään esitutkintalaissa, pakkokeinolaissa ja muualla laissa. Mainittujen virkamiesten käytettävissä ovat kuitenkin pakkokeinolain 10 luvussa tarkoitettuja salaisista pakkokeinoista vain:

- 1) tukiasematietojen hankkiminen;
- 2) suunnitelmallinen tarkkailu;
- 3) tekninen kuuntelu;
- 4) tekninen katselu;
- 5) esineen, aineen tai omaisuuden tekninen seuranta;
- 6) telesoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen.

10 §

Poliisin antama apu ja yhteistoiminta poliisin kanssa rikosten selvittämisessä

Jos puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavilla ei ole toimivaltaa 7 §:n 1 momentissa tarkoitettua tehtävän hoitamiseksi tarpeellisen toimenpiteen suorittamiseen, poliisi voi 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettua virkamiestä kirjallisesta pyynnöstä suorittaa sellaisen toimivaltaansa kuuluvan yksittäisen toimenpiteen.

Poliisi luovuttaa 1 momentissa tarkoitettulla toimenpiteellä saadut tallenteet ja asiakirjat puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitaville. Poliisi saa luovuttaa tallenteet ja asiakirjat käsittelemättöminä. Tällöin tallenteiden ja asiakirjojen tarkastamisesta sekä muista tiedon käsittelyyn liittyvistä tehtävistä vastaavat puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavat siten kuin pakkokeinolain 10 luvussa säädetään.

Asian laadun niin vaatiessa 7 §:n 1 momentissa tarkoitettu tehtävä suoritetaan yhteistoiminnassa poliisin kanssa.

Puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitava ja asianomainen poliisiviranomainen sopivat tutkinnanjohtajasta ja tarvittaessa muista tehtävään liittyvistä kysymyksistä.

11 §

Tehtävän siirtäminen poliisille

Jos tutkinnan puolueettomuus tai rikoksen vakavuus sitä edellyttää, 7 §:n 1 momentissa tarkoitettu tehtävä on siirrettävä kokonaan poliisin suorittavaksi. Tehtävä voidaan muutenkin siirtää poliisille asian laadun niin vaatiessa.

12 §

Ilmoittamisvelvollisuus

Puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavat ilmoittavat poliisille tietoonsa tulleesta epäilystä 7 §:n 1 momentissa tarkoitettua rikoksesta ja käynnistämästään toimenpiteestä rikoksen selvittämisestä. Puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavat päättävät yhdessä poliisi-

sin kanssa ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvista rikoksista niille kuuluvan toimivallan perusteella.

13 §

Esitutinnan päättäminen

Esitutinnan valmistuttua asia on toimitettava kurinpitoesimiehelle käsiteltäväksi tai syyttäjälle syyteharkintaa varten.

Esitutkinta päätetään saattamatta asiaa kurinpitoesimiehen tai syyttäjän käsiteltäväksi, jos tutkinnassa on selvinnyt, ettei rikosta ole tehty taikka ettei kenellekään voida vaatia rangaistusta tai esittää muuta rikokseen perustuvaa julkisoikeudellista vaatimusta. Esitutinnan päättämisestä on kuitenkin ilmoitettava kurinpitoesimiehelle tai syyttäjälle.

4 luku

Oikeus saada tietoja rikoksia ennalta estettäessä ja paljastettaessa

14 §

Oikeus saada tietoja eräiden viranomaisten rekistereistä rikoksia ennalta estettäessä ja paljastettaessa

Päeesikunnalla on 4 §:n 1 momentissa tarkoitetun tehtävän hoitamiseksi oikeus salassapitosäännösten estämättä saada tehtävien suorittamisen kannalta välttämättömät tiedot seuraavasti:

1) väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain (661/2009) 13–17 §:n mukaisia tietoja väestötietojärjestelmästä; 2) sakkorekisteristä tietoja sakoista ja niiden täytäntöönpanosta sekä oikeushallinnon valtakunnallisen tietojärjestelmän diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnalliseen käsittelyjärjestelmään sisältyviä tietoja syyttäjäviranomaisessa tai tuomioistuimessa vireillä olevista tai olleista rikosasioista ja ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään sisältyviä tietoja rikosasioissa annetuista ratkaisuista ja niiden lainvoimaisuudesta, jos sellainen tieto on saatavissa;

3) ulkoasiainministeriöltä ulkomaalaisrekisteristä annetussa laissa (1270/1997) sää-

dettyyn ulkomaalaisrekisteriin kuuluvasta viisumiasioiden osarekisteristä tietoja viisumihakemuksista ja -päätöksistä sekä tietoja Suomessa lähettäjävaltiota edustavan diplomaatti- ja konsuliedustuston, kansainvälisen järjestön Suomessa olevan toimielimen henkilökuntaan kuuluvista, näiden perheenjäsenistä ja yksityisessä palveluksessa olevista henkilöistä;

4) passilaissa (671/2006) säädetyistä passi- rekisteristä tiedot passihakemuksesta ja päätöksestä passiasiassa, tiedot passista tai muusta Suomen viranomaisen antamasta matkustusasiakirjasta, tiedot passin katoamisesta, anastamisesta tai haltuun ottamisesta sekä tiedot passin antamisen esteistä ja passiasiaan liittyvästä huomautuksesta;

5) tietoja tullilaissa (1466/1994) säädetyistä valvontatietorekisteristä ja tutkinta- ja virka-apujärjestelmästä;

6) ulosottokaarissa (705/2007) säädetyistä ulosottorekisteristä tietoja;

7) ajoneuvoliikennerekisteristä annetussa laissa (541/2003) säädetyistä ajoneuvoliikennerekisteristä omistajaa tai haltijaa koskevia tietoja;

8) tietoja matkustaja-aluksen henkilöluette-loista annetun lain (1038/2009) mukaisista matkustajia koskevista henkilöluetteleista;

9) majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain (308/2006) mukaisia tarpeellisia matkustajatietoja majoitustoiminnan harjoittajilta;

10) radiotaajuuksista ja telelaitteista annetussa laissa (1015/2001) tarkoitettuja taajuuksien käyttöä koskevia tietoja;

11) tietoja sotilaskurinpitolaissa tarkoitettusta säädetyistä kurinpitorangeistusrekisteristä;

12) tietoja asevelvollisuuslaissa (1438/2007) säädetyistä asevelvollisrekisteristä;

13) tietoja sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa (211/2006) säädetyistä kriisinhallintahenkilöstörekisteristä;

14) tietoja vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetussa laissa (556/2007) säädetyistä Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen rekisteristä;

15) puolustusministeriöltä tietoja puolustustarvikkeiden maastaviennistä ja kauttakul-

jetuksesta annetussa laissa (242/1990) tarkoitetuista lupa-asioista;

16) ulkoasiainministeriöltä tietoja kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetussa laissa (562/1996) tarkoitetuista lupa-asioista;

17) virka-apua pyytäneeltä viranomaiselta tarpeellisia tietoja virka-avun antamiseksi.

Oikeudesta tietojen saamiseen säädetään lisäksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa (761/2003), henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa annetussa laissa (422/2002), henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (579/2005), ulkomaalaisrekisteristä annetussa laissa, puolustusvoimista annetussa laissa ja muualla laissa.

Tässä pykälässä tarkoitettut tiedot saa luovuttaa maksutta ja myös teknisen käyttöyhteyden avulla tai muuten sähköisesti, siten kuin siitä rekisterinpitäjän kanssa sovitaan.

15 §

Oikeus saada tietoja muulta viranomaiselta

Pääesikunnalla on oikeus saada viranomaiselta sekä julkista tehtävää hoitamaan asetulta yhteisöltä ja henkilöltä 4 §:n 1 momentissa tarkoitettujen tehtävien suorittamiseksi tarpeelliset tiedot ja asiakirjat maksutta ja salassapitosäännösten estämättä, jollei tiedon tai asiakirjan antamista pääesikunnalle tai tietojen käyttöä todisteena ole laissa kielletty tai rajoitettu.

Päätöksen salassa pidettävien tietojen hankkimisesta tekee 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu virkamies.

16 §

Oikeus saada tietoja yksityiseltä yhteisöltä

Pääesikunnalla on oikeus saada teleyritykseltä ja yhteisötilaajalta yhteystiedot sellaisesta teleliittymästä, jota ei mainita julkisessa luettelossa, tai teleliittymän, sähköpostiosoitteen, muun teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöivät tiedot, jos tietoja yksittäistapauksessa tarvitaan 4 §:n 1 momentissa tarkoitettujen tehtävien suorittamiseksi. Pääesikunnalla on vastaava oikeus saada postitoimintaa harjoittavalta yhteisöltä jakeluosoitetietoja.

5 luku

Oikeus saada tietoja rikoksia selvitettyäessä

17 §

Oikeus saada tietoja eräiden viranomaisten rekistereistä rikoksia selvitettyäessä

Pääesikunnalla on 7 §:n 1 momentissa tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi oikeus salassapitosäännösten estämättä saada tehtävien suorittamisen kannalta välttämättömiä tietoja seuraavasti:

1) väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain 13–17 §:n mukaisia tietoja;

2) sakkorekisteristä tietoja sakoista ja niiden täytäntöönpanosta sekä oikeushallinnon valtakunnallisen tietojärjestelmän diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnalliseen käsittelyjärjestelmään sisältyviä tietoja syyttäjäviranomaisessa tai tuomioistuimessa vireillä olevista tai olleista rikosasioista ja ratkaisuja päätösilmoitusjärjestelmään sisältyviä tietoja rikosasioissa annetuista ratkaisuksista ja niiden lainvoimaisuudesta, jos sellainen tieto on saatavissa;

3) ajoneuvoliikennerekisteristä annetussa laissa säädetystä ajoneuvoliikennerekisteristä omistajaa tai haltijaa koskevia tietoja;

4) tietoja sotilaskurinpitolaissa säädetystä kurinpitorangaistusrekisteristä;

5) tietoja asevelvollisuuslaissa säädetystä asevelvollisrekisteristä;

6) tietoja sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa säädetystä kriisinhallinta-henkilöstörekisteristä;

7) vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetussa laissa säädetystä Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen rekistereistä;

8) virka-apua pyytäneeltä viranomaiselta tarpeellisia tietoja virka-avun antamiseksi.

Oikeudesta tietojen saamiseen on lisäksi voimassa, mitä säädetään henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa, henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa annetussa laissa, puolustusvoimista annetussa laissa ja muualla laissa.

Tässä pykälässä tarkoitettut tiedot saa luovuttaa maksutta ja myös teknisen käyttöyhtey-

teyden avulla tai muuten sähköisesti, siten kuin siitä rekisterinpitäjän kanssa sovitaan.

18 §

Oikeus saada tietoja muulta viranomaiselta

Pääesikunnalla on oikeus saada viranomaiselta sekä julkista tehtävää hoitamaan asetulta yhteisöltä ja henkilöltä 7 §:n 1 momentissa tarkoitettun tehtävän suorittamiseksi tarpeelliset tiedot ja asiakirjat maksutta ja salassapitosäännösten estämättä, jollei tiedon tai asiakirjan antamista pääesikunnalle tai tietojen käyttöä todisteena ole laissa kielletty tai rajoitettu.

Päätöksen salassa pidettävien tietojen hankkimisesta tekee 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu virkamies.

19 §

Oikeus saada tietoja yksityiseltä yhteisöltä

Pääesikunnalla on oikeus saada teleyritykseltä ja yhteisötilaaljalta yhteystiedot sellaisesta teleliittymästä, jota ei mainita julkisessa luettelossa, tai teleliittymän, sähköpostiosoitteen, muun teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöivät tiedot, jos tietoja yksittäistapauksessa tarvitaan 7 §:n 1 momentissa tarkoitettun tehtävän suorittamiseksi. Pääesikunnalla on vastaava oikeus saada postitoimintaa harjoittavalta yhteisöltä jakeluosoitetietoja.

6 luku

Henkilörekisterit

20 §

Suhde muuhun lainsäädäntöön

Rekisteritietojen salassapitoon ja luovuttamiseen sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999) ja muuhun henkilötietojen käsittelyyn henkilötietolakia (523/1999), jollei tässä laissa toisin säädetä.

21 §

Turvallisuustietorekisteri

Pääesikunta pitää *turvallisuustietorekisteriä*, joka on puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavien käyttöön tarkoitettu pysyvä automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävä henkilörekisteri. Turvallisuustietorekisteri voi sisältää tietoja, joita on tarpeen käsitellä 4 §:n 1 momentissa tarkoitettun tehtävän suorittamiseksi ja se voi sisältää myös manuaalisia osia. Rekisteristä on käytävä ilmi tiedon tallettaja.

Rekisteriin saadaan tallettaa henkilön henkilöllisyyttä koskevista tiedoista täydellinen nimi, syntymäaika, henkilötunnus, sukupuoli, äidinkieli, kansalaisuus, kansalaisuudettomuus, kansallisuus, kotivaltio, siviilisääty, perhesuhteet, syntymävaltio, syntymäkotikunta, kotikunta, koulutus, ammatti, työ- ja palvelushistoria, osoite, puhelinnumero, muu yhteystieto, tieto henkilön kuolemasta, kuva, henkilöä koskevat hänen omaan turvallisuuteensa tai puolustusvoimien työturvallisuuteen vaikuttavat tiedot sekä oikeushenkilön yksilöimiseksi tarpeelliset tiedot.

Rekisteriin saadaan lisäksi tallettaa tarpeelliset tiedot henkilön luotettavuuden selvittämisestä.

22 §

Turvallisuustietorekisterin käyttöoikeus

Turvallisuustietorekisteriä saavat käyttää ne 2 §:n 1 momentissa tarkoitettut virkamiehet, jotka on määrätty hoitamaan 4 §:n 1 momentissa tarkoitettua rikoksen ennalta estämisen- ja paljastamistehtävää.

Pääesikunta voi antaa käyttöoikeuden turvallisuustietorekisteriin myös poliisin, tullin tai rajavartiolaitoksen palveluksessa oleville rikostiedustelu- ja tarkkailutehtäviin tai rikostietojen analyysitehtäviin määrättyille virkamiehille siinä laajuudessa kuin näillä viranomaisilla on oikeus tietojen saamiseen puolustusvoimilta.

23 §

Rikostietorekisteri

Pääesikunta pitää rikostietorekisteriä, joka on puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavien käyttöön tarkoitettu pysyvä automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävä henkilörekisteri. Rikostietorekisteri voi sisältää tietoja, joita on tarpeen käsitellä 7 §:n 1 momentissa tarkoitettun tehtävän suorittamiseksi ja se voi sisältää myös manuaalisia osia. Rekisteristä on käytävä ilmi tiedon tallettaja.

Rekisteriin saadaan tallettaa tutkittavasta rikoksesta epäillyn taikka pakkokeinon kohteena olevan henkilön henkilöllisyyttä koskevista tiedoista täydellinen nimi, entiset nimet, syntymäaika, henkilötunnus, sukupuoli, äidinkieli, kansalaisuus, entinen kansalaisuus, kansalaisuudettomuus, kansallisuus, kotivaltio, siviilisääty, syntymävaltio, syntymäkotikunta, kotikunta, koulutus, ammatti, työ- ja palvelushistoria, osoite, puhelinnumero, muu yhteystieto, tieto henkilön kuolemasta, kuva, henkilöä koskevat hänen omaan turvallisuuteensa tai puolustusvoimien työturvallisuuteen vaikuttavat tiedot sekä oikeushenkilön yksilöimiseksi tarpeelliset tiedot.

Rekisteriin saadaan lisäksi tallettaa 7 §:n 1 momentissa tarkoitettujen tehtävien suorittamiseksi hankittuja muita kuin 2 momentissa mainittuja tarpeellisia tietoja seuraavasti:

1) tietoja rikoksella menetetyistä tai haltuun otetusta omaisuudesta omaisuuden löytämiseksi ja omistajalleen tai haltijalleen palauttamiseksi;

2) kirjattujen rikosilmoitusten koottua hakua varten rikoksista epäillyistä henkilöistä rikosilmoituksen numero, rikoksen tekopäivä ja -paikka, rikosnimike, rikoksen syyteoikeuden vanhentumisaika sekä rikoksesta seuranneet rangaistukset ja muut seuraamukset;

3) tieto rikoksen tai tapahtuman ilmoittajan nimestä ja ilmoituspäivästä;

4) asianomistajan täydellinen nimi, syntymäaika, henkilötunnus, osoite, puhelinnumero ja muu yhteystieto.

24 §

Rikostietorekisterin käyttöoikeus

Rikostietorekisteriä saavat käyttää ne 2 §:n 1 momentissa tarkoitettut virkamiehet, jotka on määrätty hoitamaan 7 §:n 1 momentissa tarkoitettua rikoksen selvittämistehtävää.

25 §

Tilapäiset henkilörekisterit

Puolustusvoimien rikostorjuntaa hoitavan virkamiehen tai virkamiesten muodostaman työryhmän käyttöön voidaan perustaa automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettäviä tilapäisiä henkilörekistereitä. Tilapäisen henkilörekisterin käyttöoikeus on sillä tai niillä virkamiehillä, joiden käyttöön rekisteri on perustettu. Tilapäisen henkilörekisterin rekisterinpitäjä on pääesikunnan tutkintaosasto.

Tilapäinen henkilörekisteri voi sisältää tietoja, joita on tarpeen käsitellä yksittäisen tehtävän tai tehtäväkokonaisuuden suorittamiseksi. Rekisteri voi sisältää myös manuaalisia osia.

Tilapäisen henkilörekisterin perustamisesta päättää 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu virkamies. Rekisterin perustamisesta tehdään kirjallinen päätös. Valtakunnallisessa käytössä olevien tilapäisten henkilörekisterien osalta rekisterin perustamista koskevasta päätöksestä ja sen olennaisesta muuttamisesta on ilmoitettava viimeistään kuukautta ennen rekisterin perustamista tai muuttamista tietosuojavaltuutetulle. Perustamispäätöksessä on mainittava henkilörekisterin käyttötarkoitus. Rekisteristä on käytävä ilmi tiedon tallettaja.

26 §

Arkaluonteisten tietojen käsittely

Henkilötietolain 11 §:n 3 kohdassa tarkoitettuja tietoja saa kerätä ja tallettaa tässä luvussa tarkoitettuun henkilörekisteriin silloin, kun tietojen käsittely on rekisterin käyttötarkoituksen kannalta tarpeellista.

Henkilötietolain 11 §:n 1 ja 2 sekä 4–6 kohdassa tarkoitettuja tietoja saa kerätä ja tallettaa tässä luvussa tarkoitettuun henkilörekisteriin ainoastaan silloin, kun tietojen käsittely on 4 §:n 1 momentissa tai 7 §:n 1 momentissa tarkoitettuna yksittäisen tehtävän suorittamiseksi välttämätöntä.

Henkilötietolain 11 §:n 4 kohdassa tarkoitettuja saa lisäksi kerätä ja tallettaa tässä luvussa tarkoitettuun henkilörekisteriin silloin, kun tietojen käsittely on rekisteröidyn oman turvallisuuden tai työturvallisuuden varmistamiseksi välttämätöntä.

27 §

Yksittäiseen tehtävään liittymättömien tietojen käsittely

Tässä laissa tarkoitettussa yksittäisessä tehtävässä saatuja henkilötietoja, jotka eivät liity kyseiseen tehtävään, mutta ovat tarpeen todennäköisesti tulevassa muussa tehtävässä, saa kerätä ja tallettaa vain turvallisuustietorekisteriin ja tilapäiseen henkilörekisteriin.

Ylimääräistä tietoa saadaan tallettaa turvallisuustietorekisteriin ja tilapäiseen henkilörekisteriin vain pakkokeinolain 10 luvun 57 §:n 1 momentissa ja poliisilain 5 luvun 55 §:n 2 momentissa säädettyin edellytyksin.

Tietoja tallettaessa on niihin mahdollisuuksien mukaan liitettävä arvio tietojen antajan luotettavuudesta ja tietojen oikeellisuudesta.

28 §

Tietojen luovuttaminen sotilasviranomaiselle

Pääesikunnalla on oikeus luovuttaa sotilasviranomaiselle turvallisuustietorekisterin ja rikostietorekisterin tietoja, jos se on tarpeen sotilasviranomaiselle laissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi.

Turvallisuustietorekisterin ja rikostietorekisterin tietoja muuhun kuin rekisterin käyttötarkoituksen mukaiseen käyttöön ja 27 §:ssä tarkoitettuja tietoja saa kuitenkin luovuttaa vain silloin, kun se on tarpeen:

1) valtion turvallisuuden varmistamiseksi;

2) välittömän henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran taikka huomattavan omaisuusvahingon torjumiseksi;

3) sellaisen rikoksen ennalta estämiseksi tai selvittämiseksi, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

Tiedot saa luovuttaa teknisen käyttöyhteyden avulla tai muuten sähköisesti.

29 §

Tietojen luovuttaminen muille viranomaisille

Pääesikunta saa luovuttaa turvallisuustietorekisteristä ja rikostietorekisteristä tietoja seuraaville viranomaisille, jos tiedot ovat tarpeen seuraavissa tehtävissä:

1) poliisille niitä poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tehtäviä varten, jotka liittyvät oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaamiseen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen tai rikosten ennalta estämiseen, paljastamiseen, selvittämiseen ja syyteharkintaan saattamiseen;

2) rajavartiolaitokselle aluevalvontalain (755/2000) mukaista tehtävää varten ja rajavartiolaitossa (578/2005) tarkoitettua rikosten ennalta estämistä, paljastamista, selvittämistä ja syyteharkintaan saattamista varten tai henkilöiden maahantulon ja maastalähdön valvontaa ja siihen kuuluvan rajatarkastuksen suorittamista varten;

3) tullilaitokselle tullilaissa tarkoitettua ulkomaanliikenteen valvontaa, tullirikosten ennalta estämistä, paljastamista, selvittämistä ja syyteharkintaan saattamista tai henkilöiden maahantulon ja maastalähdön valvontaa ja siihen kuuluvan rajatarkastuksen suorittamista varten;

4) syyttäjille virkatehtävien suorittamista varten syyttäjälaitoksesta annetun lain (439/2011) 25 §:ssä säädettyssä laajuudessa;

5) ulkoasiainministeriölle kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetussa laissa tarkoitettujen lupa-asioiden harkintaa varten;

6) puolustusministeriölle puolustustarvikkeiden maastaviennistä ja kauttakuljetuksesta annetussa laissa tarkoitettujen lupa-asioiden harkintaa varten.

Rekisterin tietoja muuhun kuin sen käyttötarkoituksen mukaiseen käyttöön saa luovut-

taa vain 28 §:n 2 momentissa mainittua tarkoitusta varten.

Tiedot saa luovuttaa teknisen käyttöyhteyden avulla tai muuten sähköisesti siten, kuin siitä rekisterinpitäjän kanssa sovitaan.

30 §

Tietojen poistaminen turvallisuustietorekisteristä

Turvallisuustietorekisteristä poistetaan henkilöä koskevat tiedot 25 vuoden kuluttua viimeisen tiedon merkitsemisestä.

Tietojen edelleen säilyttämisen tarpeellisuus tutkitaan viimeistään viiden vuoden kuluttua edellisestä tietojen tarpeellisuuden tarkastamisesta, ja tietojen uudelleen tarkastamisesta tehdään merkintä.

Turvallisuustietorekisterissä olevat tiedot henkilön luotettavuuden selvittämisestä poistetaan vuoden kuluessa vastaavan uuden selvityksen antamisesta ja joka tapauksessa viimeistään kymmenen vuoden kuluttua selvityksen antamisesta.

31 §

Tietojen poistaminen rikostietorekisteristä

Rikostietorekisteristä poistetaan henkilöä koskevat tiedot:

1) viimeistään kymmenen vuoden kuluttua viimeisen tiedon merkitsemisestä;

2) viimeistään vuoden kuluttua rikoksen syyteoikeuden vanhentumisesta, jos rikoksen syyteoikeuden vanhentumisaika on yli kymmenen vuotta;

3) viimeistään vuoden kuluttua siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon syyttäjän oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 1 luvun 7 tai 8 §:n taikka muun vastaavan lainkohdan nojalla tekemästä päätöksestä jättää ryhtymättä toimenpiteisiin rikokseen syyllisen saattamiseksi syytteeseen taikka syyttäjän tekemästä päätöksestä, jonka mukaan asiassa ei ole kyseessä rikos tai näyttöä rikoksesta;

4) viimeistään vuoden kuluttua siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon syyttäjän päätöksestä, että rikos on vanhentunut;

5) viimeistään vuoden kuluttua siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon, että syyte on lainvoimaisesti hylätty tai nostettu syyte syyteoikeuden vanhentumisen vuoksi hylätty;

6) viimeistään vuoden kuluttua rekisteröidyn kuolemasta.

32 §

Tietojen poistaminen tilapäisestä henkilörekisteristä

Tilapäisestä henkilörekisteristä poistetaan henkilöä koskevat tiedot:

1) kun tieto on todettu rekisterin käyttötarkoituksen kannalta tarpeettomaksi;

2) viimeistään vuoden kuluttua rikoksen syyteoikeuden vanhentumisesta, jos rikoksen syyteoikeuden vanhentumisaika on yli kymmenen vuotta;

3) viimeistään vuoden kuluttua siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon syyttäjän oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 7 tai 8 §:n taikka muun vastaavan lainkohdan nojalla tekemästä päätöksestä jättää ryhtymättä toimenpiteisiin rikokseen syyllisen saattamiseksi syytteeseen taikka syyttäjän tekemästä päätöksestä, jonka mukaan asiassa ei ole kyseessä rikos tai näyttöä rikoksesta;

4) viimeistään vuoden kuluttua siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon syyttäjän päätöksestä, että rikos on vanhentunut;

5) viimeistään vuoden kuluttua siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon, että syyte on lainvoimaisesti hylätty tai nostettu syyte syyteoikeuden vanhentumisen vuoksi hylätty;

6) viimeistään vuoden kuluttua rekisteröidyn kuolemasta.

33 §

Henkilötietojen tarkastaminen

Rekisteröidyn on halutessaan tarkastaa itseään koskevia tietoja esitettävä tätä tarkoittava pyyntö henkilökohtaisesti rekisterinpitäjälle tai sille hallintoyksikölle, jonka rekisterinpitäjä on määrännyt antamaan tiedot tar-

kastamista varten, ja todistettava henkilöllisyytensä.

34 §

Tarkastusoikeuden rajoitukset

Tarkastusoikeutta ei ole turvallisuustietorekisteriin.

Tietosuojavaltuutettu voi rekisteröidyn pyynnöstä tarkastaa turvallisuustietorekisteriin talletettujen rekisteröityä koskevien tietojen lainmukaisuuden.

7 luku

Normaaliolojen vakavat häiriötilanteet ja poikkeusolot

35 §

Luvun säännösten soveltaminen

Tämän luvun säännöksiä sovelletaan silloin, kun tasavallan presidentti on asevelvollisuuslain 83 §:n mukaisesti päättänyt ylimääräisestä palveluksesta.

36 §

Pääesikunnan tutkintaosaston virkamiesten toimivaltuudet

Sen lisäksi, mitä 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa säädetään, pääesikunnan tutkintaosaston virkamies, joka on suorittanut poliisialipäällystötutkinnon, voi toimia tutkinnanjohtajana 7 §:n 1 momentissa tarkoitetun rikoksen selvittämisessä.

37 §

Asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevan reserviläisen toimivaltuudet rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa

Poliisimiehelle säädettyjä toimivaltuuksia voi 4 §:n 1 momentissa tarkoitetussa tehtävässä käyttää tehtävään riittävän koulutuksen saanut asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa oleva reserviläinen.

Asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa oleva reserviläinen, joka on määrätty tämän lain mukaiseen puolustusvoimien rikostorjuntatehtävään, saa osallistua 4 §:n 1 momentissa tarkoitetun tehtävän suorittamiseen ja 5 §:ssä tarkoitettujen tiedonhankintamenetelmien käyttöön puolustusvoimien rikostorjuntaan määrätyn virkamiehen ohjauksessa ja valvonnassa.

38 §

Asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevan reserviläisen toimivaltuudet rikosten selvittämisessä

Tutkinnanjohtajana tai tutkijana 7 §:n 1 momentissa tarkoitetussa tehtävässä voi toimia tehtävään riittävän koulutuksen saanut asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa oleva reserviläinen.

Sen lisäksi, mitä sotilaskurinpitolain 16 §:ssä säädetään, saa kiinniottamisen suorittaa asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa oleva reserviläinen, joka on määrätty tämän lain mukaiseen puolustusvoimien rikostorjuntatehtävään.

Asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa oleva reserviläinen, joka on määrätty tämän lain mukaiseen puolustusvoimien rikostorjuntatehtävään, saa osallistua 7 §:n 1 momentissa tarkoitetun tehtävän suorittamiseen puolustusvoimien rikostorjuntaan määrätyn virkamiehen ohjauksessa ja valvonnassa.

39 §

Asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevan reserviläisen virkavastuu

Asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevaan reserviläiseen, joka käyttää 38 tai 39 §:ssä tarkoitettua toimivaltua, sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä.

40 §

Asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevan reserviläisen vahingonkorvausvastuu

Edellä 37 tai 38 §:ssä tarkoitetun tehtävän yhteydessä aiheutuneesta vahingosta vastaa valtio sen mukaan kuin vahingonkorvauslain (412/1974) säädetään.

Edellä 37 tai 38 §:ssä tarkoitettua tehtävää suorittavan asevelvollisen korvausvastuuseen sovelletaan vahingonkorvauslain 4 luvun säännöksiä asevelvollisen korvausvastuusta.

8 luku

Valvonta

41 §

Valvonta puolustusvoimissa

Puolustusvoimista annetussa laissa tarkoitettu puolustusvoimien johto ja tämän lain 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu virkamies valvovat puolustusvoimien rikostorjunnan hoitamista.

42 §

Puolustusministeriön suorittama valvonta

Edellä 5 §:ssä tarkoitettujen salaisten tiedonhankintakeinojen ja 9 §:ssä tarkoitettujen salaisten pakkokeinojen käytöstä laadittu pöytäkirja on toimitettava puolustusministeriölle.

Puolustusministeriölle on toimitettava tiedot yhteiskunnallisesti, taloudellisesti tai vakavuudeltaan merkittävistä puolustusvoimien rikostorjuntaan liittyvistä asioista.

Salaisten tiedonhankintakeinojen ja salaisten pakkokeinojen käytön järjestämisessä ja valvonnassa sekä toimenpiteiden kirjaamisessa ja valvontaa varten annettavissa selviyksissä noudatetaan, mitä poliisilaissa ja pakkokeinolaisissa sekä niiden nojalla säädetään.

43 §

Kertomus eduskunnan oikeusasiamiehelle

Puolustusministeriö antaa eduskunnan oikeusasiamiehelle vuosittain kertomuksen 5 §:ssä tarkoitettujen salaisten tiedonhankintakeinojen ja 9 §:ssä tarkoitettujen salaisten pakkokeinojen ja niiden suojaamisen käytöstä ja valvonnasta. Kertomus toimitetaan lisäksi tiedoksi suojelupoliisille.

9 luku

Voimaantulo

44 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tällä lailla kumotaan poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annettu laki (1251/1995).

Jos muualla laissa tai asetuksessa viitataan poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain säännöksiin, viittauksen katsotaan tämän lain voimaan tultua tarkoittavan viittausta tähän lakiin.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

2.

Laki**tieliikennelain 25 ja 48 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tieliikennelain (267/1981) 25 §:n 3 momentti ja 48 §:n 2, 4 ja 5 momentti,
 sellaisina kuin ne ovat, 25 §:n 3 momentti ja 48 §:n 2 momentti laissa 23/2001, 48 §:n 4
 momentti laissa 449/1989 ja 48 §:n 5 momentti laissa 527/2005, seuraavasti:

25 §

Nopeusrajoitukset

Hälytysajoneuvon, liikenteen valvontaan taikka poliisin, rajavartiolaitoksen, tullin tai rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain (/) 4 §:n 1 momentin mukaiseen virkatehtävään käytettävän ajoneuvon kuljettaja sekä poliisiajoneuvon vetämään saattueeseen kuuluvan ajoneuvon kuljettaja saa ylittää tässä pykälässä tarkoitetun suurimman sallitun nopeuden, jos tehtävän kiireellisyys sitä välttämättä edellyttää.

48 §

Poikkeussäännökset

Säädetyjä valomerkkejä antavaa hälytysajoneuvoa ja poliisin, rajavartiolaitoksen, tullin taikka rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 4 §:n 1 momentin mukaisessa virkatehtävässä olevaa ajoneuvoa sekä sanottuja merkkejä antavan poliisiajoneuvon vetämään saattueeseen kuuluvaa ajoneuvoa saa, milloin tehtävä välttämättä sitä edellyttää, erityistä varovaisuutta noudattaen kuljettaa

sellaisella tiellä, tien osalla tai alueella, jolla ajaminen muutoin on kielletty.

Ajoneuvon, jota käytetään 3 momentissa mainitussa työssä, liikennevalvonnassa tai poliisin, rajavartiolaitoksen, tullin taikka rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 4 §:n 1 momentin mukaisessa virkatehtävässä, saa 26–28 §:n säännösten estämättä tilapäisesti pysäyttää tai pysäköidä tehtävän vaatimalla tavalla edellyttäen, ettei liikennettä ilmeisesti vaaranneta.

Poliisimiehellä, tullimiehellä, rajavartiomiehellä ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa tarkoitetulla rikosten ennaltaestämisen- ja paljastamistehtävässä toimivalla virkamiehellä on tarkkailutehtävässä, poliisimiehellä, tullimiehellä ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa tarkoitetulla rikosten ennaltaestämisen- ja paljastamistehtävässä toimivalla virkamiehellä teknisen tarkkailun tehtävässä ja poliisimiehellä peitetoimintatehtävässä ja valeostotehtävässä toimiessaan erityistä varovaisuutta noudattaen sama oikeus kuin säädetyjä ääni- ja valomerkkejä antavan poliisiauton kuljettajalla poiketa tämän lain säännöksistä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

3.

Laki**turvallisuusselvityksistä annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan turvallisuusselvityksistä annetun lain (177/2002) 26 § ja
lisätään lakiin uusi 8 a § seuraavasti:

8 a §

Pääesikunnan turvallisuustietorekisterin ja rikostietorekisterin käyttäminen turvallisuusselvitystä tehtäessä

Pääesikunnalla on suppeaa turvallisuusselvitystä, perusmuotoista turvallisuusselvitystä ja laajaa turvallisuusselvitystä tehdessään oikeus käyttää rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa (/) säädettyyn rikostietorekisteriin ja turvallisuustietorekisteriin sisältyviä tietoja.

26 §

Turvallisuusselvityksistä pidettävät henkilörekisterit.

Tehdyistä turvallisuusselvityksistä pidettävistä henkilörekistereistä säädetään henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

4.

Laki**puolustusvoimista annetun lain 8 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan puolustusvoimista annetun lain (551/2007) 8 § seuraavasti:

8 §

Poliisitehtävät

Puolustusvoimat huolehtii poliisitehtävistä
sitien kuin rikostorjunnasta puolustusvoimissa
annetussa laissa (/) säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

5.

Laki**ulkomaalaisrekisteristä annetun lain 10 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ulkomaalaisrekisteristä annetun lain (1270/1997) 10 §:n 1 momentin 1 kohta, sellaisena kuin se on laissa 305/2004, seuraavasti:

10 §

Tietojen luovuttaminen rekisteristä

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään taikka Suomea sitovissa kansainvälisissä sopimuksissa määrätään, ulkomaalaisrekisteristä saa salassapitosäännösten estämättä ja siinä määrin kuin se vastaanottavan viranomaisen lakisääteisten tehtävien suorittamiseksi on tarpeen luovuttaa tietoja:

1) viisumia ja oleskelulupaa sekä kansainvälistä suojelua koskevista hakemuksista ja

hakemuksiin annetuista päätöksistä puolustusvoimille rikosten ennalta estämistä ja paljastamista varten sekä oleskeluoikeuden rekisteröinneistä ja henkilön kansalaisuustiedoista asevelvollisuuslaissa (1438/2007) tarkoitettujen asevelvollisuusasiain käsittelyä varten;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

6.

Laki**kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetun lain 7 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetun lain (562/1996) 7 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 226/2011, seuraavasti:

7 §

Tarkastus- ja tietojensaantioikeus

Ulkoasiainministeriöllä, tulliviranomaisella ja veroviranomaisilla on oikeus salassapitosäännösten estämättä antaa toisilleen sellaisia viejiä ja vietyjä kaksikäyttötuotteita koskevia tietoja, joita viranomaiset tarvitsevat valvontatehtävässään. Näitä tietoja voidaan luovuttaa Euroopan unionin valvontaviranomaisille.

Pääesikunnan oikeudesta saada ulkoasiainministeriöltä kaksikäyttötuotteita koskevia tietoja säädetään rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa (/).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Helsingissä 22 päivänä joulukuuta 2011

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Puolustusministeri *Stefan Wallin*

2.

Laki**tieliikennelain 25 ja 48 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tieliikennelain (267/1981) 25 §:n 3 momentti ja 48 §:n 2, 4 ja 5 momentti,
 sellaisena kuin ne ovat 25 §:n 3 momentti ja 48 §:n 2 momentti laissa 23/2001, 48 §:n 4
 momentti laissa 449/1989 ja 48 §:n 5 momentti laissa 527/2005, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

25 §

25 §

*Nopeusrajoitukset**Nopeusrajoitukset*

Hälytysajoneuvon, liikenteen valvontaan taikka poliisin, rajavartiolaitoksen *tai* tullin virkatehtävään käytettävän ajoneuvon kuljettaja sekä poliisiajoneuvon vetämään saattueeseen kuuluvan ajoneuvon kuljettaja saa ylittää tässä pykälässä tarkoitetun suurimman sallitun nopeuden, jos tehtävän kiireellisyys sitä välttämättä edellyttää.

Hälytysajoneuvon, liikenteen valvontaan taikka poliisin, rajavartiolaitoksen, tullin *tai rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain (/) 4 §:n 1 momentin mukaiseen* virkatehtävään käytettävän ajoneuvon kuljettaja sekä poliisiajoneuvon vetämään saattueeseen kuuluvan ajoneuvon kuljettaja saa ylittää tässä pykälässä tarkoitetun suurimman sallitun nopeuden, jos tehtävän kiireellisyys sitä välttämättä edellyttää.

48 §

48 §

*Poikkeussäännökset**Poikkeussäännökset*

Säädetyjä valomerkkejä antavaa hälytysajoneuvoa ja poliisin, rajavartiolaitoksen *taikka* tullin virkatehtävässä olevaa ajoneuvoa sekä sanottuja merkkejä antavan poliisiajoneuvon vetämään saattueeseen kuuluvaa ajoneuvoa saa, milloin tehtävä välttämättä sitä edellyttää, erityistä varovaisuutta noudattaen kuljettaa sellaisella tiellä, tien osalla tai alueella, jolla ajaminen muutoin on kielletty.

Säädetyjä valomerkkejä antavaa hälytysajoneuvoa ja poliisin, rajavartiolaitoksen, tullin *taikka rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 4 §:n 1 momentin mukaisessa* virkatehtävässä olevaa ajoneuvoa sekä sanottuja merkkejä antavan poliisiajoneuvon vetämään saattueeseen kuuluvaa ajoneuvoa saa, milloin tehtävä välttämättä sitä edellyttää, erityistä varovaisuutta noudattaen kuljettaa sellaisella tiellä, tien osalla tai alueella, jolla ajaminen muutoin on kielletty.

Ajoneuvon, jota käytetään 3 momentissa mainitussa työssä, liikennevalvonnassa tai poliisin, rajavartiolaitoksen *taikka* tullin virkatehtävässä, saa 26–28 §:n säännösten estämättä tilapäisesti pysäyttää tai pysäköidä tehtävän vaatimalla tavalla edellyttäen, ettei liikennettä ilmeisesti vaaranneta.

Poliisimiehellä, tullimiehellä ja rajavartiomiehellä on tarkkailutehtävässä, poliisimiehellä ja tullimiehellä teknisen tarkkailun tehtävässä ja poliisimiehellä peitetoimintatehtävässä ja valeostotehtävässä toimiessaan erityistä varovaisuutta noudattaen sama oikeus kuin säädettyjä ääni- ja valomerkkejä antavan poliisiauton kuljettajalla poiketa tämän lain säännöksistä.

Ajoneuvon, jota käytetään 3 momentissa mainitussa työssä, liikennevalvonnassa tai poliisin, rajavartiolaitoksen, tullin *taikka rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain (/) 4 §:n 1 momentin mukaisessa* virkatehtävässä, saa 26–28 §:n säännösten estämättä tilapäisesti pysäyttää tai pysäköidä tehtävän vaatimalla tavalla edellyttäen, ettei liikennettä ilmeisesti vaaranneta.

Poliisimiehellä, tullimiehellä, rajavartiomiehellä ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa tarkoitettulla rikosten ennalta estämis- ja paljastamistehtävässä toimivalla virkamiehellä on tarkkailutehtävässä, poliisimiehellä, tullimiehellä ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa tarkoitettulla rikosten ennalta estämis- ja paljastamistehtävässä toimivalla virkamiehellä teknisen tarkkailun tehtävässä ja poliisimiehellä peitetoimintatehtävässä ja valeostotehtävässä toimiessaan erityistä varovaisuutta noudattaen sama oikeus kuin säädettyjä ääni- ja valomerkkejä antavan poliisiauton kuljettajalla poiketa tämän lain säännöksistä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

3.

Laki**turvallisuusselvityksistä annetun lain 26 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan turvallisuusselvityksistä annetun lain (177/2002) 26 § ja
lisätään lakiin uusi 8 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

8 a §

Pääesikunnan turvallisuustietorekisterin ja rikostietorekisterin käyttäminen turvallisuusselvitystä tehtäessä

Pääesikunnalla on suppeaa turvallisuusselvitystä, perusmuotoista turvallisuusselvitystä ja laajaa turvallisuusselvitystä tehdesään oikeus käyttää rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa (/) säädettyyn rikostietorekisteriin ja turvallisuustietorekisteriin sisältyviä tietoja.

26 §

26 §

Turvallisuusselvityksistä pidettävät henkilörekisterit

Turvallisuusselvityksistä pidettävät henkilörekisterit

Tehdyistä turvallisuusselvityksistä pidettävistä henkilörekistereistä säädetään poliisin henkilörekistereistä annetussa laissa ja poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetussa laissa (1251/1995).

Tehdyistä turvallisuusselvityksistä pidettävistä henkilörekistereistä säädetään *henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa* annetussa laissa ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
 20 .

4.

Laki**puolustusvoimista annetun lain 8 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan puolustusvoimista annetun lain (551/2007) 8 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

8 §

8 §

Poliisitehtävät

Poliisitehtävät

Puolustusvoimat huolehtii poliisitehtävistä siten kuin poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetussa laissa (1251/1995) säädetään.

Puolustusvoimat huolehtii poliisitehtävistä siten kuin *rikostorjunnasta* puolustusvoimissa annetussa laissa (/) säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

5.

Laki**ulkomaalaisrekisteristä annetun lain 10 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ulkomaalaisrekisteristä annetun lain (1270/1997) 10 §:n 1 momentin 1 kohta, sellaisena kuin se on laissa 305/2004, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

10 §

10 §

Tietojen luovuttaminen rekisteristä

Tietojen luovuttaminen rekisteristä

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään taikka Suomea sitovissa kansainvälisissä sopimuksissa määrätään, ulkomaalaisrekisteristä saa salassapitosäännösten estämättä ja siinä määrin kuin se vastaanottavan viranomaisen lakisäätteisten tehtävien suorittamiseksi on tarpeen luovuttaa tietoja:

1) puolustusvoimille turvallisuus- ja valvontatehtäviä varten viisumia ja oleskelulupaa sekä kansainvälistä suojelua koskevista hakemuksista ja hakemuksiin annetuista päätöksistä sekä oleskeluoikeuden rekisteröinneistä ja henkilön kansalaisuustiedoista asevelvollisuuslaissa (452/1950) tarkoitettujen asevelvollisuusasiain käsittelyä varten;

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään taikka Suomea sitovissa kansainvälisissä sopimuksissa määrätään, ulkomaalaisrekisteristä saa salassapitosäännösten estämättä ja siinä määrin kuin se vastaanottavan viranomaisen lakisäätteisten tehtävien suorittamiseksi on tarpeen luovuttaa tietoja:

1) viisumia ja oleskelulupaa sekä kansainvälistä suojelua koskevista hakemuksista ja hakemuksiin annetuista päätöksistä puolustusvoimille rikosten ennalta estämistä ja paljastamista varten sekä oleskeluoikeuden rekisteröinneistä ja henkilön kansalaisuustiedoista asevelvollisuuslaissa (1438/2007) tarkoitettujen asevelvollisuusasiain käsittelyä varten;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
 20 .

6.

Laki**kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetun lain 7 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetun lain (562/1996) 7 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 226/2011, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

7 §

7 §

Tarkastus- ja tietojensaantioikeus

Tarkastus- ja tietojensaantioikeus

Ulkoasiainministeriöllä, tulliviranomaisella ja veroviranomaisilla on oikeus salassapitosäännösten estämättä antaa toisilleen sellaisia viejiä ja vietyjä kaksikäyttötuotteita koskevia tietoja, joita viranomaiset tarvitsevat valvontatehtävässään. Näitä tietoja voidaan luovuttaa Euroopan unionin valvontaviranomaisille.

Ulkoasiainministeriöllä, tulliviranomaisella ja veroviranomaisilla on oikeus salassapitosäännösten estämättä antaa toisilleen sellaisia viejiä ja vietyjä kaksikäyttötuotteita koskevia tietoja, joita viranomaiset tarvitsevat valvontatehtävässään. Näitä tietoja voidaan luovuttaa Euroopan unionin valvontaviranomaisille. *Pääesikunnan oikeudesta saada ulkoasiainministeriöltä kaksikäyttötuotteita koskevia tietoja säädetään rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa (/).*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
 20 .